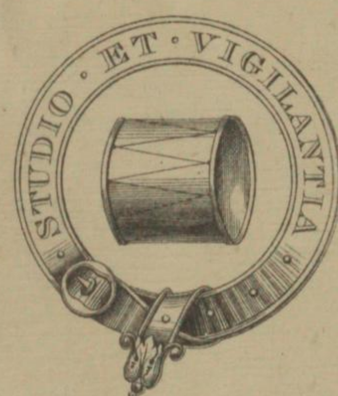

EX BIBLIOTHECA

CAR. I. TABORIS.

accidẽtibus diffiniũt rebus: hi vero substantia ipsa cõsistunt. 10.
Que vero ꝯm partem est tractatio vniuerse medicinalis specula-
tionis: in multis alijs a nobis scripta est negocijs. Quibus expe
dit vti ad tres doctrinas. 11.
Sed nũc a diffinitiua icipiemus: tãtũ adhuc apponẽtes: ꝙ sola ca
pitula ꝛ velut ꝯclõnẽ: ꝯm explicationẽ demonstratoꝝ dicet nũc.

Secunda pars primi libri Tegni Galieni de corpore.

Medicina est scientia sanorum egrorum ꝛ neutroꝝ. 2.
Sciẽtie ergo nomẽ cõiter ꝛ nõ ꝓprie audire opꝫ. 3.
Sanũ aũt ꝛ egrum ꝛ neutrũ tripl'r vnũqđqꝫ dr: hoc
qdẽ vt corp⁹: hoc aũt vt cã: hoc ṽo vt signũ. Etenĩ
susceptibile sanitatis est corpus. Et efficiẽs ꝛ ꝯseruans
eã est cã. Et declarãs eã signũ. Omnia aũt hec vocãt he-
lenes sana. Scðm ṽo eundẽ modũ ꝛ egra ꝛ susceptiua egritudinũ cor-
pora ꝛ efficiẽtes ꝛ conseruãtes egritudines: cãs: ꝛ signa declarantia: ꝛ
neutra ꝯm eãdẽ rõnẽ: ꝛ corpora: ꝛ signa: ꝛ cãs. 4.
Et ꝯm p̄mã qdẽ rõnẽ sciẽtia cãrũ sanaꝝ medicinalis est. post illaꝫ
aũt ꝛ aliarũ: scðo vero ꝛ egraꝝ: ꝛ tertio neutraꝝ: ꝛ post hoc corpo
ruꝫ. Primũ qdẽ est sanoꝝ: deinde egroꝝ: deinde neutroꝝ. Et de signis
ṽo ꝯm eãdẽ rõnem. In actiõib⁹ ṽo prius qdẽ corpoꝝ cognitio ex signis
manifesta est: post hec vero ꝛ earũ causarum inuentio. 5.
Sed qm̃ efficiẽs ꝛ declarãs ꝛ susceptiuũ dupl'r vnũquodqꝫ dicit.
hoc quidẽ simpl'r. hoc vero vt nunc. sciendũ est vtrorũqꝫ scientiaꝫ
eẽ medicinalẽ. Et ipsuꝫ ṽo simpl'r dupliciter dicit. hoc qdẽ vt semper.
hoc ṽo vt multũ. Et est vtrorũqꝫ etiã hoꝝ scientia medicinalis. 6.
Neutroꝝ vero: ꝛ causa: ꝛ signum: ꝛ corpus. Et qđ simpl'r dicitur: ꝛ
qđ vt nũc tripliciter vnũquodqꝫ dicit. Hoc quidem eo ꝙ neutro
contrarioꝝ participet. Hoc qdem eo qđ vtriusqꝫ cõtrarioꝝ equaliter.
Hoc aũt eo ꝙ aliqñ quidem hoc aliquãdo illo. ¶ Horum vero ipsoꝝ ꝯm
duos modos dicit. Aliqñ quidẽ participando vtrorũqꝫ contrarioruꝫ
equaliter. Aliquando vero amplius altero. 7.
Est aũt de toto termĩo dubitatio q̃dã ꝯm locutionẽ: quã ꝛ ipsam
opꝫ determĩare. In eo. n. qđ dicit medicinã eẽ sciaꝫ sanoꝝ egroꝝ
ꝛ neutroꝝ: significat qdẽ ꝛ oiuꝫ partiũ. Significat aũt ꝛ q̃rũdã. Signi
ficat ẽt ꝛ q̃liũ. Sꝫ oium qdẽ incõprehẽsibile est ꝛ impoẽ. Quarũdã ṽo
imperfectũ: ꝛ non artificiale. Qualiũ ṽo ꝛ artificiale simul ꝛ sufficiens
ad oẽs partes artis quas ꝯtineri dicimus in medicine diffinitiõe.

Tertia pars libri primi Teg. Gal. de corpore.

Incipiamus igitur a corporibus. Primo quidem qualis sana ⁊ egra ⁊ neutra ꝯtingat esse existētia: post hec vō de signis ⁊ causis orationem percurramus. 2.

SAnū ē aūt simplr corp⁹ eucraton qdē exn̄s ex gnā/tione in simplicib⁹ ⁊ ꝑmis pticulis: coeq̄le vō his q̄ ex his ꝯponunť organicis. Sanū vō vt nūc ē corp⁹ qđ ꝟm pn̄s tp̄s ē sanū. Est aūt ⁊ hoc qđ ꝟʒ tp̄s sanū ē corp⁹ eucraton ⁊ coequa/le: nō ꝟm optimam eucrasim ⁊ coequalitatem: sed ꝟm propriā ipsi⁹ sa/ni corporis essentiaʒ: vel ꝟm ipsius propriam sani corporis qualitatem. Semper tale est maxime eucraton ⁊ maxime coequale. Ut multū vero ab optima cōpositione derelictū est: nō multū tamen. 3.

EGrū vō corp⁹ simplr ē qđ ex gnātiōe ē aut distēperatuʒ i his q̄ si/miles hn̄t ptes: aut nō coequale in organicis: aut vtrisqʒ sil'. 4.

EGrū vō vt nūc ē corp⁹ egrotās i tpe in quo dr̄ tale exn̄s. Manife/stū ē aūt ꝙ ⁊ hoc qđ ꝟʒ tp̄s dr̄ eē egrū aut distēperatū ē in similes hn̄tib⁹ ptes: aut ineq̄le i organicis: aut i vtrisqʒ. ¶ Et semp qdē egruʒ ē qđcūqʒ ex generatiōe aut distemperatū satis exn̄s in simplicibus parti/culis: aut in oībus: aut in qbusdā: aut maxime dominātibus: aut ēt ine/quale in organicis. ¶ Ut multū vero egrū est corpus ab hmōi malicia derelictū: nōduʒ vero in medio neutralitatis constitutum. 5.

QUoniā aūt ⁊ neutrū corpus tripliciter dicebať: hoc quideʒ in eo ꝙ neutra extremaꝝ dispōnū pticipet. hoc vō vtraqʒ. hoc autē eo ꝙ aliqn̄ qdē hac: aliqn̄ vero hac. Sed primū qdeʒ significatū neutrum erit corpus mediū vere existēs sanissimi corporis ⁊ egerrimi. 6.

ET hmōi qdē: hoc simplr tale ē qm̄ ex gnātiōe tale ꝯstitutuʒ ē: hoc vō vt nūc qđcunqʒ i pn̄ti tpe mediū vō existit ⁊ sanissimi corpis ⁊ egerrimi. ¶ Ei⁹ vō qđ simplr ē. Hoc qdē semp tale: qm̄ i oīb⁹ etatib⁹ sp maxīe pmanet tale. Hoc vō vt multū qm̄ mutatiōes q̄sdā est accipiens. ¶ Scđʒ vō ꝟʒ significatū neutrū erit corp⁹ ꝯtrarijs sil' dispōnib⁹ ptici/pās: ex gnātiōe aūt ꝟʒ vnā ptē: aut ꝟʒ duas dr̄ntes. Scđm vnā qdē: vt si ꝟm alterā oppōnē eucratio fuerit effectiuaꝝ q̄litatū: aut ꝟm vtrasqʒ q/deʒ oppōnes: ꝟʒ circa formationē: aut magnitudinē: aut nūeꝝ pticulaꝝ: aut positionē lapsuū: aut ecōuerso. In his qdē correctū: aut i oīb⁹: aut i qbusdā. In crasi vō derelinquēs: i dr̄ntib⁹ vō ptib⁹ ⁊ ꝟʒ oēs oppōnes pt aliqd ꝯtrarioꝝ pticipare sil'. ¶ Et sp qdē tale ē ꝟm oēs etates manēs si/mile. Ut multū vō ē qđ ⁊ pmutať ꝟʒ aliqd. ¶ Ita vō ⁊ qđ vt nūc neutruʒ erit corp⁹ ꝟʒ significatū: aut eo ꝙ ꝟm vnā ptē: hec habeat sana: hec vero egra: aut iherētiū est: aut circa ptes dr̄ntes. ¶ Scđʒ vō tertiū significatū neutrū erit corp⁹: qđ qdē mō sanū mō egrū i pte sit tpis: quēadmoduʒ inheret aliqbus pueris qdē exn̄tibus sanos esse: adolescētib⁹ vō factis egros vel ecōuerso. In vno vō tpe ita neutrū vere ꝯtingit qdē ꝯsistere: ꝟm vero latitudinē nō cōtingit. Scimus vero qm̄ nunc duplr. 7.

SAnū vō ⁊ egrū ⁊ neutrū corp⁹ quotiēs dr̄: ⁊ quale vnūqđqʒ ē: suf/ficiēter determinatū ē: De signis vō deinceps dicēdū est.

¶ Incipit scđs

¶ Incipit Scd̃s liber Tegni Galie.
¶ Incipit ꝑma ꝑs.ij.lib.Ga.de cãis.
¶ Prima pars de capite.

SUnt autem horum signorum sana quidẽ quecunqꝫ presentis sanitatis sunt signa demonstratiua:ꝛ future ꝓnostica:ꝛ prius facte rememoratiua. 2.

EGra vo signa pñtis egritudinis demõstratiua sũt ꝛ future ꝓnostica:ꝛ ꝑus facte rememoratiua. 3.

SEcundũ vero hoc ꝛ neutra:ꝛ que neutrarũ dispositionũ demonstrantia sunt: ꝛ pronostica:ꝛ rememoratiua. Et sunt signa ſm aliquid qdẽ sanaꝫ: ſm vero aliqđ quidẽ egram declarantia dispositionẽ. Et hec qdẽ ſm tempora sanis ꝛ egris insunt. 4.

APpellant aũt hec omnia qdẽ signa a veterib⁹ medicis ꝓnostica ꝛ si p̃sentiũ aut p̃teritoꝝ aut futuroꝝ declarantia sunt. 5.

ET vtilitas quidem magna est:ꝛ demonstratiuoꝝ ꝛ ꝓnosticorum: minor vero rememoratiuorum. 6.

EXistentibus vero corporibus sanis:his qdeꝫ simpl̃r: his vero vt nũc que ꝛ sana dicunt. Simpliciter sanoꝝ corpoꝝ duplicẽ diximus esse differentiã. hec qdem eoꝝ semp esse talia. hec vero vt multuꝫ. Semp quidẽ talia quecũqꝫ habẽt optimã cõpositionẽ. Ut multũ vero quecũqꝫ ab hac non multum deficiũt. 7.

COgnitiones vero eoꝝ:ꝛ ab inherentibus ſm substãtie eoꝝ rõnem oportet fieri:ꝛ ab his que necessitate hec consequũtur effectibus ꝛ casibus que etiam accidentia vocamus proprie. 8.

SUbstantia quidem ipsa eorum que in optima compositione sunt contemperantia similes quidem partes habentium in caliditate ꝛ frigiditate:ꝛ siccitate:ꝛ humiditate. organicoꝝ vero in q̃titate ꝛ qualitate cõponentiũ ea: ꝛ adhuc in formatione ꝛ positione particularum vniuscuiusqꝫ ꝛ totius organi. 9.

AB his vo q̃ ex nec̃itate hec sequunt:siles qdẽ partes hñtia q̃tum quidẽ ad tactũ in duritie ꝛ mollicie mediocritas. q̃tũ ad visum bonus color ꝛ ſm leuitatem ꝛ asperitatem mediocritas. 10.

SEcunduꝫ vero effectus operationum perfectio quam ꝛ virtutem nominamus. 11.

EOrum vero que organica consequũtur in coequalitate ꝛ pulchritudine omnis corporis organicorum:amplius ꝛ inherentiuꝫ eis effectum in virtute. Optime ergo compositionis corporis demonstratiua signa sunt hec. 12.

EOrũ vo que qdẽ deficiũt ab hac sana vero sunt:hec qdem in similes partes hñtiũ lapsa sunt contemperãtia ſm quẽdã paruũ la-

psumi:hec vero ⁊ in coequalitate organicoꝝ parū aliquid:⁊ hic lapsus aut est omnium:aut aliquoꝝ:aut ſm vtrūq. 13.

GEnera aūt lapsuum eadem sunt cum his que virtutē eorū complent:tēperantia in habētibus similes partes:nūerus vero:⁊ formatio:⁊ magnitudo:⁊ positio in organicis: vtrisq vo cōe vnitas: quaꝫ ⁊ continuitatem eorum nominamus. 14.

IN eisdeꝫ vero ipsis generibus lapsuum ⁊ egroꝝ corpoꝝ est vitiū ſm singulū egri significatū. Terminus vero vtriusq discretiuus est operationis sensibilis lesio. 15.

AB optima vero deficientia compositione:corpora quidem breue lesa sunt:⁊ ipsa ſm veritatē:non tū sensibile est hoc. 16.

DEterminat autem ea magis ⁊ minus in opationibus:⁊ egris causis repugnare. 17.

SImpliciter vero egra corpora determinata sunt eo quod facilius ab egris causis vincanf:⁊ ab eo quod ſm multum aliquid ſm virtutem operationum delinquatur. 18.

SUnt vero hoꝝ vtroꝝq in medio neutra:⁊ que vere dicunf neutra:⁊ que cum latitudine quadam. 19.

ET diuiditur totius sanitatis latitudo in tres partes latitudineꝫ habentes ⁊ ipsas multam:quarum prima quidem erit sanorum corporuꝫ:secūda vero egroꝝ:tertia neutrorum. 20.

AQuibus deinceps sunt egrotātia corpora lesionis sensibilis operationum determinata. 21.

DOlentia vero ⁊ quorum motiōes sunt delinquētes:aut oīo perierunt:manifestos habent terminos. Quecūq vero infirmas habent operationes:in maximis quidem discessibus facile discernuntur: ſm vero minores ambigue sunt: ⁊ propter hoc ſm hoc genus lesionis neutro contrario participans consistit in illa dispositione quā ⁊ ipsaꝫ neutram dicimus nominari. 22.

OMnibus his dijudicatis nō ſm ipsam rerū naturaꝫ sensu. periculum enim est sempiterne passionis irrepere dogma. 23.

SIgna vero horum que sanantur corporum ⁊ egrorum ⁊ sanioꝝ vt nunc existentium quantitate distantie differunt. 24.

POnentibus nobis duos extremos terminos cōtrarios alterutruꝫ optimam compositionem ⁊ nunc factam egritudinem. Considerantibus vero cui horum sunt viciniora:⁊ que probantur corpora: propinquius enim est optime cōpositioni sanū. Quod vero ab hac lōgius iam vero egrotanti propinquius egrum. Utroꝝq vero medium equaliter ab vtroq ab esse apparens:neutrum erit hoc. Optime ergo compositionis corporis dicte sunt cognitiones. Deficientium vero ab hac equalia quidem numero sunt his genera:⁊ magis ⁊ minus diuidi potentibus ⁊ separatis in tres latitudines. 25.

SIgna vero egri corporis simpliciter dicemus: ex his enim erunt relique due latitudines manifeste. Secundum ergo genus dictuꝫ

est prius in optime compositionis oratione: sm vero speciez nunc dicetur prius nobis diuidentibus partes. 26.

Quattuor autem sunt earum differentie oēs. Quedam enim earū sunt principales. Quedam vero ab illis exorte sunt. Quedaz vero neqz aliaz dominātur neqz alie eaz inatas hñtes ṽtutes ⁊ regentes eas dñant. Quedā vō ⁊ inatas sil'hñt ⁊ influētes. 27.

Principalia igit sunt cor: cerebrū: epar: ⁊ testiculi. 28.

Ab illis vero exorta sunt: ⁊ illis famulantur: neruí ⁊ spinalis medulla cerebro. Cordi vero arterie. Vene epati. Seminalia vasa testiculis. 29.

Ipsa vero seipsa regunt cartilago: ossium coniunctio: membrana: glandula: pinguedo: caro. 30.

Alie vero omnes partes cōe his habentes ad suijpsius regimē arterijs ⁊ venis ⁊ neruis indigent: 31.

Capillorum vero ⁊ vngulum neqz regimen est aliquod: sed generatio sola. 32.

Hec quidem partiuz sunt differentie: signa vero vniuscuiusqz crasеos deinceps dicentur. 33.

Principium autē a cerebro nobis facientib⁹. ⁊ Sunt enim quinqz innata genera cognitionū eius. Primum quidem totius capitis dispositio. Scdz vero sensibiliū operationū virtus ⁊ vitiū. Tertiū operat iuoz. Quartū principaliū. Quintū nāliu. Aliud est genus in his omnib⁹ generib⁹ ab his que extrinsecus ei accidunt alteratio. 34.

Totius quidem capitis dispositio ex magnitudine ⁊ figura eius ⁊ capillorum accipitur. 35.

Paruum vero caput praue compositionis cerebri proprium est signum. 36.

Magnū vero nō ex necessitate bone cōpositionis est signū. Si enīz pp vehementiā factum est magnū eius que inest virtutis in mām multā ⁊ bonā operātis bonū est signū. Si vero pp solā materie multitudinē nō bonū est signū. Determinādum ergo est ex ea figura ⁊ ex his que ab eo nata sunt. Figura qdē si bone forme est: semp enim bonuz est signum. Ab his vero que ab eo nata sunt: vt si collum forte est: ⁊ in alijs ossibus optime dispositū est: ⁊ si omne qd est eius neruosum est ⁊ plenū ⁊ viuidū. Propria vero capitis figura est velut si videas sperā perfectā ceream ex vtraqz parte leuiter compressam. Necesse est enim hmōi talis gibbosa quidem sm sperā posteriora fieri ⁊ anteriora: rectiora vero fieri que ex vtraqz parte. 37.

Si vero sm occipitium eminētia fit minor alicui: ɔsidera ⁊ neruos ⁊ collum cum alijs ossibus. Secōm naturam siquidem his se habentibus indigentia materie nō virtutis imbecillitate taliter factū est hoc. Ineptioribus vero existentibus infirmū est principium. In pluribus vero scōm occipitium indigentiam imbecillitas eorum que dicta sunt sequitur ⁊ rarum valde ⁊ tale contingit. ⁊ Grossius vero scōm

occipitiuꝫ cōsidera caput eodem modo eisdem in toto magno nato determinatis. In pluribus ⁊ hec bona figura facta per acephalidos bonum signuꝫ: quā quidaꝫ medicoꝝ posterius cerebrū nominant: quēadmodū igit ⁊ est posteri⁹ determinatū: forma velut lauda habēte cōmissuram. Spine vero principiū hec ps est: ⁊ per illam oīum ꝺm totū animalis corpus fiunt neruoꝛum actiones. Ipsa vero posterioꝛ pars ꝺm se in omnibus paucoꝛum sensibilium participat: multoꝛuꝫ vero operatiuoꝛum. Sic igitur anterius sensibilium quideꝫ plurimoꝝ: paucoꝝ vero operatiuoꝛum. Itaqꝫ hec ⁊ bene disposita perfectas habēt naturas ꝺm vnūquodqꝫ proprias. ¶ Eadē vero ⁊ in anterioꝛibus capitis eoꝛuꝫ que sunt ꝺm frontē determinatiōes sunt his que sunt ꝺm posterius ad putatem ⁊ magnitudinem eius nobis respicientibus ⁊ figuraꝫ: ⁊ que sunt in his sensus. s. visum gustum ⁊ odoꝛatum. Alterutrum enim sunt cognitiones ⁊ sibi inuicem attestantes. Et a principio nata principij virtuti ⁊ vitio. Et principium his que ab eo nata sunt. 38.

PRincipalium tamen operationum virtus ⁊ vitium eiusdem principij solius ꝺm seipsum sunt cognitiones. Uoco autem principales operationes ea que a solo principio fiunt. 39.

FAcilis igitur itellectus subtilis substātie cerebri est cognitio. Tarditas vero intellectus pinguioꝛis. 40.

Facilitas vero discendi est mollis. Et memoꝛia permanentis. 41.

Sic vero ⁊ difficultas discendi dure. Obliuio vero fluentis. 42.

ET bene mobile in opinionibus est calide. Manens vero frigide. 43.

ADhuc vero mihi videnṫ duo deesse genera cognitionū que ex pn̄cipio suscepi dicere. Unum quidē naturalium. Alterū v̓o extrinsecus accidentium. Erit autem cōmunis de vtrisqꝫ ratio. 44.

NAm si eucratum cerebꝛuꝫ existit ꝺm quattuoꝛ qualitates: oīa que dicta sunt habebit cum modo ⁊ mensura ⁊ superfluitates quecūqꝫ per palatuꝫ: aut nares: aut aures: aut oculos purgantur. ⁊ hec habebit moderate: ⁊ minime leditur ab omnibus quecūqꝫ extrinsecus calefaciunt ⁊ infrigidant ⁊ desiccant ⁊ humectant. 45.

TAlibus quidem infantibus existentib⁹ capilli fiunt subꝛuffi. Pueris vero subꝛubei. Perfectis vero rubei. Medij vero quodāmodo existentes crispoꝛum ⁊ simplicium. i. planoꝛum: neqꝫ calui fiunt facilius. 46.

AUdire vero opoꝛtet que dicte sunt ⁊ que dicende sunt cognitiōes vt in bene temperatis habitationibus. 47.

QUecūqꝫ v̓o ꝺm capillos nō in regionib⁹ tātū: sꝫ in humoꝝ tēperātia ꝓpoꝛtionē habent tēperātie coꝝ que sunt ꝺm cerebrū. 48.

SI vero calidius tēperato fuerit cerebꝛuꝫ: ꝺm vero alteram oppositionem eucraton: siquidem plurimuꝫ fuerit calidius: foꝛtioꝛa oīa que dicta sunt ⁊ dicenda fient signa. Breui vero superabundātia existēte leuia. Cōmunis vero hec ratio sit in omnibus que dicende sunt mihi

partib⁹ eaꝝ que in omnib⁹ tẽperãtijs dicẽde sunt cognitiões. 49.

D Einceps vero signa eius que in cerebro est caliditatis in his que prius dicta sunt rubicũdiora ꝛ calidiora que sunt circa caput oĩa que in oculis vene sensibiles. Capilli horũ natorum citius in capite nascuntur. Multum quidem calidioribus existentibus bene temperatis nigri ꝛ fortes ꝛ crispi fiunt. Non multum vero calidioribus subrubei quidem primum fiunt: deinde nigrescunt. Accedentibus vero etatibus calui fiunt ꝛ magis plurimum calidi. Superfluitates vero ſm palatuꝫ ꝛ nares ꝛ oculos ꝛ aures breues ꝛ digeste his sunt quando irreprehensibiliter sani sunt. Repleto autem aliquando capite continue ꝛ maxime his quando dietam negligenter obseruant hoc tale accidit. Plurima quidem sed non indigesta fiunt superflua. Replentur autem ꝛ grauantur capita ex cibis calefacientibus ꝛ potibus ꝛ odoribus ꝛ extrinsecus accidentibus omnibus calefacientibus in quibus est ꝛ continens aer. Adhuc autem magis si non solum calida sint talium natura: sed ꝛ humida breuibus somnis huiusmodi temperantie dominantur adhuc ne profundi ipsi fiant. 50.

F Rigidioris ꝙ opꝫ cerebri cognitiões sunt. Pluria supflua ſm proprias effusiones. Et capilli ruffi ꝛ recti ꝛ manentes ꝛ post multũ tẽpus nascẽtes subtiles ꝛ exiles ꝑmũ. Et faciles a causis frigidis ledũtur. Et ſm idem tẽpus lesionis catarris ꝛ corizis cõsumunt. Neqꝫ tangentib⁹ calida que circa caput sunt. Neqꝫ inspiciunt rubea. Et oculoꝝ vene inuisibiles. Et somnolentiores quodammodo sunt. 51.

S Iccioris ṽo cerebri cognitiones. Nõ supfluũ est in effluxionibus. Et sensuum pfectio. Uigilãtes vero sunt. Et capillos fortissimos habent citissimeqꝫ ꝓducũt nati crispos magis ꝙ rectos. Calui in breui fiunt. ¶ Humidioris vero cerebri capilli fiunt plani. Et non oĩno calui fiunt. Et sensus hebetes sunt. Et superfluitatuꝫ multitudo. Et hec quidem simplices distemperantie sunt. 52.

C Omposita quidẽ calida ꝛ sicca. Prima quidẽ est ſm quã nõ abundantes sunt in supfluitatib⁹. Sꝫ pfecti sensibus. Et vigilãtissimi. Et calui fiunt citius. Prima tamen generatio capilloꝝ citissima est eis: ꝛ plenissima. Et nigri capilli. Et crispi fiunt. Et calidi sunt tangentibus caput. Et rubicundi vsqꝫ ad status tempora. 53.

S I vero humiditas accedat caliditati: parum quidem superaggredientibus vtrisqꝫ mediocritatem. Fit bonus color ꝛ caliditas. Et in oculis vene magne. Et superfluitates plurime mediocriter digeste. Et capilli recti ꝛ subrubei. Et non calui fiunt facile. Replentur autem ꝛ grauant capita a calefaciẽtib⁹. Si vero humectent: multomagis statim superabundantiam habẽt superfluitatuꝫ. ¶ Quando vero ad plurimum humiditatis ꝛ caliditatis venerint: egrum: his caput ꝛ superfluitatibus plenum ꝛ facile ex calefacientibus ꝛ humectantibus ledítur. Nothus vero his semper contrarius. Optime vero in borea degũt: Neqꝫ excitari possent vsqꝫ ad multum: ꝛ ad somnum conuertentes se.

ipsos. Similliter ⁊ grauantur dormientes. Et vigilantes. Et fantasias
vident. Et sensus sunt imperfecti. ¶ Si vero multum temperato sit ca
lidius cerebrum: parum vero humidius: remanebũt calide craseos co
gnitiones: miscebuntur autem eis leuiter humiditatis cognitiões. Ve-
lut econtrario: ⁊ si multo quidem sit humidius cerebrũ: paulo vero ca-
lidius: manifeste quidez erunt vehementes humiditatis: leues vero ca
liditatis cognitiones. Quia si qualitates intendunt: ⁊ signa erũt inten
siora. Si võ remisse: remittunt ⁊ signa. Cõis võ ratio est hec in omnib⁹
ſm complexionem distemperantijs. 54.
Frigide vero simul ⁊ sicce craseos cerebri frigidũ ⁊ sine colore per
ficiunt caput quantum in ipsis est. Semper enim oportet memi-
nisse eius que in principio determinationis dicta sunt. Considerandũ
autem quãtum ex humorum crasi alterantur que circa illud sunt. Sta
tim vero huiusmodi crases sine venis circa oculos sũt: ⁊ a frigidis cau
sis cito leduntur: ideo inequaliter sunt sani. Aliquando quidem leuis-
sima sunt capita: ⁊ non sunt superflue effluxiones. Aliquando ve-
ro corrizis ⁊ catarris in paruis causis cito consumuntur. Sensus ve-
ro eis in pueritia quidem perfecti: prouectis vero emarcescunt citius.
Et vt breuiter dicam cito senes circa caput sunt omnes: ideo canescunt
citius. Capilli vero eis nati quidem veniunt vix exiles ⁊ ruffi. Accedẽ
te vero tempore dominante quidẽ amplius frigiditate ꝙ siccitate non
calui fiunt plurimum. Econtrario vero si accidat siccitatem quidem
amplius dominari humiditate: frigiditatem vero caliditate: parũ hu-
iusmodi calui fiunt. 55.
Humide vero ⁊ frigide crases cerebri grauiter faciunt dormien-
tes. Et somnolentos. Et inutiles sensibus. Et facile patientes a
frigore. Et facile repletos caput. Et facile patientes catarrum ⁊ corri-
zam. Neq₃ calui fiunt huiusmodi. 56.
Hec igitur sunt signa earum que in cerebro crasium. 57.
Ex his ergo tendens ad vnũquodq₃ organum sensus scies cogni
tiones transferens te de alio ad aliud. Sufficiet vero in oculis
tantum dicere. 58.
Quicunq₃ ergo tangentibus oculi manifeste sunt calidi: ⁊ mouen
tur facilius: ⁊ frequenter: ⁊ venas latas habent: calidi sunt oẽs
hi. Frigidi vero qui his contrarij. Humidi quidem qui molles simul ⁊
multe hũiditatis fiũt. Sicci võ q duri simul ⁊ aridi sunt. 59.
Et leduntur quidem a similibus causis sue crasi facile. Iuuãtur
vero a contrarijs: sed moderato vsu. 60.
Et hoc commune in omni cognitione craseos omnis partis me-
minisse oportet. 61.
Magnitudo vero oculorum cum proportione quidem ⁊ operatio
num virtute multitudinem substantie eucratam ex qua oculi fa-
cti sunt ostendit. Que vero sine his multam quidem substantiam: sed
non eucratam declarat. Paruitas vero oculorum cum proportione

quidem ꝛ virtute operationuȝ: paruam quidem sed eucratam declarat substātia: ex qua facti sunt oculi. Cū non ꝓportione vero quadā ꝛ vitio opationū: paruā simul ꝛ inutilē esse significat substātia oculoꝝ. 62.

Ea vero que sunt scđm colores sic oportet determinari. Glauci quidem oculi splendentes humiditate pura ꝛ non multa: luminis splendidi sunt continentia. Nigri vero econtrario. Medij autē sunt ẜm medias causas. 63.

Glaucus vero oculus: aut propter magnitudinem: aut splendorē cristalloydos: aut in summo positioneȝ: aut per subtilis ꝛ aquosi humoris qui est ẜm pupillam paucitatem ꝛ puritatem fit. Omnib⁹ qdē simul ꝯuenietibus sunt glaucissimi. Si vero hec quidē horum adsint: hec vero non: magis ꝛ minus in glaucedine consistunt. 64.

Niger vero oculus fit: aut ꝓpter in ꝓfundo positionē: aut propter paruitatem cristalloydos: aut qꝛ splendidū ꝛ rutilans pfecte nō est: aut quoniam subtile humiduȝ: aut amplius aut purum non est: aut propter quedam horum aut propter omnia natum est fieri magis ꝛ minus in eis quemadmodum dictum est prius. 65.

Subtile quidem huiusmodi humidum aquosius ꝛ amplius factū humidiorem demonstrat oculum. Queadmodum si spissius ꝛ minus fiat sicciorem. 66.

Cristalloydos vero siqdē durius fit: sicciorē operat oculū. Si vero mollius: humidiorē. Ita vero vt siquid superaddat contēperantie subtilis: sicciorem. Si vero deficiat: contrarium.

¶ Pars secunda secundi libri Tegni Galieni que est de corde.

De cordis autē crasibus deinceps dicat. Prius hec cōmemoratibus nobis qđ vnāquāqꝫ ptē calidiorē: aut frigidiorēȝ: aut sicciorē: aut humidiorē seipsa factam esse dicimus: nō ad aliquā aliā ꝯparātes: quātūcūqꝫ eim cor fiat quadam natura frigidissimum: multo calidius est ẜm crasim calidissimo cerebro. 1.

Calidioris ergo vt ad ꝓpriū modū referamus cordis signa isepabilia qdē ꝛ familiaria hec sunt. Magnitudo respirationis. Et pulsus velocitas. Et frequentia. Et audacia. Et ad actōes ipigrū. ¶ Si vo cor ad plimū veniat caliditatis: furor ē eis. Et maniaca ꝯfidētia. Est āt ꝛ pilosuȝ eis pect⁹: ꝛ que circa hypocūdria ꝛ his ꝓxima. In plurib⁹ vero ꝛ totuȝ corp⁹ calidū ex calido corde fit: nisi maxie ꝯtra opekepar. Dicent autem paulo posterius totius corporis cognitiones. 3.

Est autē latitudo pectoris calidi cordis cognitio: nisi ꝛ huic aliquādo cereb: ū maxime cōtra operet. Quando autē spinalis medulle magnitudo ꝓportiōalis ē illi plurimū. Et tāta sunt spōdilia ẜm

magnitudinez q̃ta spinalis medulla. Itaq3 ⁊ spina tota. Coniungitur vero thorax ad posteriorē partē ſm longitudinem: quidem equalis metha fremo: ſm latitudinē vero cum quadã3 proportionali grossitudine spondilium: coniunctio fit ſm illam, spinam. Cū vero caliditas cordis dominata fuerit augmentabit thoracem. i. dilatabit ſm primā generationē ꝓportionabiliter hui⁹ caliditatis. Ideo etiā ⁊ cū in paruo q̃dem capite thorax posit⁹ fuerit: maxima ſm cor fit cognitio caliditatis. Qn̄ vero in magno paruus maxime ⁊ hoc ꝓpriū signu3 est cordis frigidioris. Si vero ꝓportionē habeat cū capite: alijs signis determinandum erit de corde ita vt ex thoracis quātitate nil accepturus sis. 4.

In frigidiori vero corde pulsus minores sunt cōplectentibus non tm̄ ex necessitate tardiores aut rariores. 5.

Spiritus vero siq̃dē tanto mior thorax fit quāto cor frigidius pulsibus est ꝓportionalis. Si v̄o thorax maior fuerit ſ3 quātitatē cordis frigiditatē: nō minorē tm̄: ſ3 tardiorē declarat pulsum natura. 6.

Tales ⁊ timidi ⁊ curiosi. Et nudū eis pilis est pectus. ¶ De paruitate vero eius determinandū est: vt prius dictu3 est. Secūdū hoc vero ⁊ de totius corporis qualitate. 7.

Sicci vero cor pulsus operaẗ duriores. Et furorē nō ꝓmptū q̃de3 sed ferocē ⁊ difficile placabilē. Ut multū vero ⁊ totū corpus siccū si nō epar ɔtra operetur. Humidiores vero cordis signa sunt. Pulsus molles. Et ɔsuetudo facile mobilis ad irā. Et facile placabilis. Et totum corpus humidius: nisi ea que ſm epar cōtra operenẗ. 8.

Secundū ɔpositionē vero primaꝝ qualitatum distemperantie cordis sic se habent. Calidi quidem ⁊ sicci cordis signa sunt. Pulsus duri: ⁊ magni: ⁊ veloces: ⁊ spissi. Et spiritus sunt magni: ⁊ veloces: ⁊ frequentes. Et multomagis ad velocitatē accedunt: ⁊ frequentiam nō crescente ſm ꝓportionē cordis thorace. 9.

Omniū pilosissimi sunt hi ſm pectus ⁊ hypocūdria. Ad actiones vero parati. Et animosi. Et veloces: Et tyrānici morib⁹. Etenim furiosi sunt ⁊ difficile placabiles. ¶ De toti⁹ v̄o corporis crasi adhuc: ⁊ thoracis āplitudine ꝓportiōalr̄ his q̄ pri⁹ dcā sūt determinādū ē. 10.

Si vero humiditas obtinuerit cū caliditate. Pilosi q̃dē min⁹ his qui prius dicti sunt huiusmodi. Et parati ad actiōes non minus illis. Nō tm̄ ferociores in furore: sed in iram tm̄ parati. Pulsus v̄o molles ⁊ magni ⁊ veloces ⁊ frequētes. Et spūs thorace quidē ꝓportionalr̄ se hn̄te cordi ſ3 eandē formā erit silis pulsib⁹. Minore v̄o existēte tāto velocior ⁊ frequentior est predictis spūs quāto ⁊ thorax minor. Multa v̄o ɔuersione ſm crasim facta ⁊ maxime si ſm humiditatē accidit. Hec preter ea q̄ dicta sunt adhuc ⁊ in putridas egritudines ex corruptis ⁊ putrescētibus in eis hūorib⁹ incidūt. Et expiratiōes maiores ⁊ velociores inspirātibus. Et in pulsibus sistoles velox. 11.

Humidioris v̄o ⁊ frigidioris cordis signa. Pulsus molles. Et consuetudo timida: ⁊ formidolosa: ⁊ pigra. Sunt vero ⁊ nudi pilis

hi s̄m pectora. Et minime irascūtur. Et in irā nō sunt parati. ¶ Q̄ do v̄o circa thoracē ⁊ totū corpꝯ his q̄ priꝯ dcā sunt silr̄ determinādū est. 12.

F Rigidū v̄o ⁊ siccū cor pulsus quidē duros operaṫ ⁊ paruos. Spiritus vero siquidē ꝓportionabilr̄ frigiditati paruus thorax sit cōpetentes. Si vero maior: rarum ⁊ tardū. Minime vero omniū iracundi hi: coacti tñ aliq̄bus irasci seruāt memoriā. Sunt vero ⁊ hi nō pilosi pectora omnium maxime. ¶ De paruitate vero thoracis ⁊ totiꝯ corpis frigiditate similiter determinandum est. 13.

V Num cōe in omnibus his que dicta sunt cōmemorātes ꝙ quecūq; de moribus aut nunc aut s̄m aliā aliquā scripta sunt orationē ad agnitionē craseos: nō ꝓ bonis aut prauis moribus ex philosophia exercitatoꝝ: sed pro naturalibus vniuscuiq; dictū est.

¶ Tertia pars Secūdi libri Tegni Galieni que est de epate.

E Patis vero calidi cognitiōes sunt. Venaꝝ amplitudo. Colera rubea multa. In tēpore vero augmastice etatis nigra. Calidior enim est sanguis eis. Et propter hoc vniuersum corpus calidius: nisi ea que s̄m cor contra operentur. Densitas vero eorum que s̄m hypocundrium ⁊ ventrem. 2.

F Rigidioris vero epatis cognitiōes. Angustia venaꝝ. Flegma plurimū. Sāguis frigidior. Et vniuersa corporis habitudo frigidior nisi ea que circa cor calida fuerūt. Nuda pilis hypocūdria ⁊ vēter. 3.

S Iccioris v̄o epatis cognitiōes. Sanguis q̄dem spissior ⁊ paucior. Vene dure. Et vniuersa corporis habitudo siccior vl̄ durior. 4.

H Umidiores vero epatis cognitiones. Sanguis quidem plurimꝯ ⁊ humidus. Vene aūt molliores. Ita vero ⁊ vniuersum corpus: nisi ea que circa cor contra operentur. 5.

C Alidi quidē simul ⁊ sicci epatis signa. Pilosum hypocūdriū dextrum. Sanguis spissior ⁊ paucior. Amara colera: multa: circa augmasticam vero etatem nigra. Venarum amplitudo ⁊ duritia. Ita vero ⁊ vniuersum corpus. 6.

C Aliditas siquidē a corde ꝓrumpens vincere pōt ꝓrumpentē ab epate frigiditatē. Quēadmodū ⁊ frigiditas q̄dē caliditatē. 7.

S Iccitatem vero impossibile est ad contrarium a corde humidiori facto adduci. 8.

M Edia v̄o est q̄ ab epate hūiditas eoꝝ q̄ dcā sunt. Et magis siq̄dem ab ea q̄ in corde est vinciṫ siccitate ꝙ siccitas ab hūiditate. 9.

M Inus v̄o caliditate. Amplius aūt minus frigiditate. Facile enim vincibilis est hec eaꝝ que ab epate ꝓrumpūt qualitatū. 10.

Manifestum est ergo qm̄ si in idipsum concurrant principiorum
vtrorūqꝫ crases: totū corpus pfecte circa eas disponet. Dicentur
ergo paulo posterius totius corporis cognitiones. 11.
Humidū qdem simul ꝛ calidū epar minus qdem calido ꝛ sicco ea
que circa hypocūdria sunt operatur pilosa. Plurimū vero sangui
nē: ꝛ venas magnas. Et corporis habitudinē humidaꝫ ꝛ calidā: si non
ea que circa cor sunt contra operent. Si vo ampliꝰ vtrisqꝫ qualitatibus
auertat ab eo qd̄ sm nām ppte ↄsumunt a cacochimijs ꝛ putrefacientibꝰ egritudinibꝰ. Adhuc vero magis si plurimū augeat humidū: pau
lulū vero calidum. Si vero econtrario parum quidem humidum plu
rimum vero calidum: minime vero cacochimi fiunt. 12.
Humidius vero ꝛ frigidius epar sine pilis qdē hꝫ hypocundriū.
Sanguinem vo magis operat flegmaticū cum venarū gracilita
te. Et vniuersuꝫ corpus similiter se habens: nisi ea que a corde sunt ad
contraria illud transducant. ¶ Frigidū vero ꝛ siccum epar pauci san
guinis ꝛ gracilliū venarū effecit corpus. Et frigidius. Et hypocūdriuꝫ
nudum pilis: nisi ꝛ hic vincat cor.

¶ Quarta pars secundi libri Tegni Galieni que est de testiculis sequitur.

Testiculorum vero crasis calida quidē maxime venerea est.
Et masculorum generatrix. Et citius pubescūt eis partes
genitales. 2.
Frigida vero crasis est contraria. 3.
Humida qdem ꝛ multi seminis ꝛ hūidi est. Sicca
vo: ꝛ pauci seminis: ꝛ mediocriter spissi est. 4.
Calida vo ꝛ sicca crasis ꝛ spissi seminis ē. Et maxime gnātrix masculorum. Et citissime ad coitū excitat. A pncipio ergo ꝛ hmōi citissime pubescūt in ptibꝰ genitalibꝰ ꝛ in olbꝰ in circuitu sui: sursum qdē
vsqꝫ ad regionē circa vmbilicū: dorsuꝫ vo, vsqꝫ ad mediū coxarum. Petul
ca igr ē hmōi cras satis ad vētrē. Citissime vo satiat. Si cogat nocꝫ. 5.
Conuenientibꝰ siqdē caliditate ꝛ hūiditate pilosi qdeꝫ minꝰ hmōi
his q dicti sunt. Multi vo seminis magis. Nō cōcupiscūt vo magis alijs. Sufficiūt vo sine lesiōe magis venereis plurimis. Si vo satis
augeat vtraqꝫ ꝛ calidū ꝛ hūidū: nō sine lesiōe abstinēt a venereis. 6.
Si vo frigidi ꝛ humidi sm crases fiūt testiculi: nuda fiūt q̄ sunt in
circuitu pilis. Et tarde coire incipiunt. Neqꝫ vehemētes sunt ad
operationes. Aquosum vero ꝛ tenue semen eis: ꝛ parum generans vel
non generans: ꝛ si generat feminas generans est. 7.
Sicca quideꝫ ꝛ frigida crasis similis quidē plurimū ei que pdicta
est crasi. Spissius vo semen eis: ꝛ omnibꝰ magis exiguū. 8.

TOtius vero corporis habitudines dicte qdē sunt prius in his que
assimilant cordi ⁊ epati. dominat vero similitudo vehementiorez
hñtis mēbri q̄libet primaꝝ qualitatū quas ⁊ opatiuas noīamus. 9.
TOtius vero corporis habitudo in illis maxime discernit partibus
quecūqꝫ videntib⁹ primo subiacēt. Musculi vero sunt his oībus
ossibus circūuoluti ⁊ cōposite quedā carnes sunt ex simplici ⁊ p̄ma car
ne ⁊ neruis quib⁹ he circūuolute sunt. Pro prima enim musculoꝝ sub-
stantia hec est vtraqꝫ ad eos vō cōueniētia hec vasoꝝ velut riui quedaz
sunt: nō cōplectētes eoꝝ substātiā: sed seruientes ad ꝯseruationē. 10.
DIcent igit ⁊ eoꝝ craseos cognitiōes sm bñ tēperatā habitatiōez.
pmutāt eniz distēperātie regionū cutes sm se formātes: ⁊ corrum-
punt quasdā cognitiōes. Ita vō ⁊ sm bene tēperatā regionē tpe messis
seipsum soli aliqs nudum exponat ⁊ permutabit eas cognitiōes q̄cūqꝫ
sm colores sunt: ⁊ in mollicie: ⁊ in duritia sm ꝯsistentiā. Si vō vt bñ tē-
perata est regio: ita ⁊ ipse bñ tēperata dieta vtat. Neqꝫ exutus in sole ia
ceat nudus vnaquaqꝫ die plurimum. Neqꝫ vt quidaz more virginis in
vmbra degens pfecte craseos demonstrabunt signa. Quasi in his igit
in oratione futura intendamus iam intellectum est. 11.
COmpetētis vō craseos cognitiōes sm totā aīalis habitudinē sūt.
Color quidē ex rubeo ⁊ albo cōmixtus. Capilli vō rubei ⁊ medio-
criter mixti crispi vt in plurib⁹. Mediocritas vō carnositas in q̄titate
⁊ q̄litate. Mediū enim pfecte est hmōi corp⁹ oīuz supfluitatū: vt hec di
cat ⁊ itelligat ad hoc. Necesse ē eniz spissuz corp⁹ ad hoc dī spissum. Et
tenue silr adhuc. Et multā carnē hñs ⁊ paucā carnez. Et crassum: ⁊ ma
crum. Et molle: ⁊ duꝝ. Et pilosum: ⁊ nudū pilis. Nihil igitur horum ē
mediocre: sed quasi policleti regula ad sūmū venit mediocritatis vni-
uerse. Ut tangētib⁹ qdē neqꝫ molle neqꝫ duꝝ appareat. Neqꝫ calidum
neqꝫ frigidū. Videtibus vero neqꝫ pilosuz neqꝫ nudū pilis. Neqꝫ gros-
sum: neqꝫ gracile. Neqꝫ aliquā aliam habens intemperantiam. 12.
QUecūqꝫ vero temperato calidiora quidē sunt: non tñ humidiora
aut sicciora sm carnē: de his eniz p̄sens ratio est. Apparent qdem
⁊ tangentib⁹ calidiora tanto q̄to sm crasim sunt calidiora. Et pingue-
dinis minus hñtia. Colore vero rubea. Et nigros capillos hñtia. 13.
FRigidioris craseos corporis signa. Non pilosum. Et pingue. Fri-
gidū tangentib⁹. Color vō eoꝝ cuz capillis magis ruffus. Multa
vero frigiditate existente liuida quodāmodo est caro. sed vocare ꝯsue-
tudo qbusdam medicoꝝ est hos tales plumbei coloris. 14.
SIcca vero crasis gracilior est ⁊ durior bene temperata tanto q̄to
siccior. Et alia vero proxima signa sunt his. 15.
ET humida vero alia signa quidem similiter. Magis carnosa vō.
Et mollior. 16.
ET sm cōpilationē primarum qualitatū qua fiunt distemperantie
cōpositaz cognitionū formā hñt. Calida quidē ⁊ sicca crisis pilo-
sior. Et durior. Et calidior. Et min⁹ pinguis ē. Et gracilis. Et nigri ca-

pilli. Si vero ad amplius caliditas veniat ⁊ nigri coloꝛis cutis. 17.
HUmida vero ⁊ calida craſis. Mollioꝛ. Et calidioꝛ. Et multo car-
noſioꝛ optima craſi inquantum aucte fuerint vtreq; qualitates.
¶ Ad plurimuz vero aucte. Putridis ↄſumūt egritudinibus. Et caco-
chimi cito fiunt. ¶ Si vero paruz quidem humidioꝛ fit: multo vero ca-
lidioꝛ. Mollioꝛes q̄dez paꝝ tēperato hi tales. Et magis carnoſi. Pilo-
ſioꝛes non modicū. Et tangentibus non paꝝ calidioꝛes. Nigri vero his
ſunt capilli. Et caro non ſine pinguedine. ¶ Si vero paꝝ quidem fit ca
lidioꝛ multo vero humidioꝛ. Mollis eſt his caro: ⁊ multa. Et caloꝛ cō-
mixtus ex albo ⁊ rubeo. Et tangentibus paululum calidioꝛes. Uniuer
ſaliter vero eſt dicere q̄ ſm copulatiua craſeos ſemper dominātis qua-
litatis dominabuntur ſigna. 18.
FRigida vero ⁊ humida craſis. Paululuz q̄dem vtriſq; augmēta-
tis: ſine pilis eſt. Et alba. Et mollis. Et ſpiſſa. Et pinguis. ¶ Si vō
amplius alia qualitas augmentetur: conſiderant̄ ſigna quidē ſm pro-
poꝛtionem augmentationis qualitatū. Coloꝛ vero cum capillis magis
ruffus: quemadmodum ⁊ plurimuz vtriſq; augmentatis liuidus fit in
eis cutis coloꝛ. Si vero inequalis fit augmentatio qualitatuz: domina-
buntur magis augmentate qualitatis pꝛopꝛia ſigna. 19.
SI vero frigidum cum ſicco equalitate augmentetur: naturaliter
durum ⁊ gracile habetur coꝛpus. Et non piloſum. Et tangentibꝰ
frigidum. Pinguedo vero ſimiliter eſt in eis. Et gracilibus exiſtentibꝰ
diſperſa eſt per carnem. Capilli vero ⁊ coloꝛ pꝛopoꝛtionaliter ſunt mē-
ſure frigiditatis. 20.
DEcidente vero calida ⁊ ſicca craſi tp̄e peraugmaſtice etatis in fri
gidam ⁊ ſiccā: habitudo vero taliū gracilis q̄d. Simul ⁊ dura ⁊
melancolica eſt ⁊ ꝓpterea nigra ſimul ⁊ piloſa. Dn̄ante vō altera qua-
litate multū: altera vero paꝝ a mediocri mutata. Dn̄abuntur quidē do
minantis ſigna: mediocres vero erunt alterius cognitionis. 21.
IN oībus vero que p̄dicta ſunt ⁊ que dicēda ſunt: cōis agnitio cra-
ſeos: ſiq̄dem facile frigeſcēs ſit pꝰ: aut frigiditate: aut raritate fit.
Si vero difficile frigeſcēs: aut caloꝛe: aut ſpiſſitudine. Si vero ex deſic
cantibus ſit aridum ⁊ ſiccum ⁊ difficultate mobile fiat: ex ſiccitate fit:
Quemadmodum ſi grauetur humidus ab humiditate. 22.
COnſiderare vero opoꝛtet ⁊ ſi ſimilem adinuicem omnes muſculi:
aut non ſimilem craſim habent ſimul. 23.
SImiliter opoꝛtet conſiderare in oībus quātitatē inuolutoꝝ oſſiū.
Aliq̄n enim gracilioꝛ videt̄ eſſe pars non exiſtens gracilioꝛ q̄tum
ad muſculos: ſed pꝛopter anguſtiam oſſium: talis videtur eſſe apparēs.
Similiter autem ⁊ ſpiſſioꝛ videtur eſſe multotiens: non pp̄ amplitudi-
nem oſſium: ſed pꝛopter carnis multitudinem. 24.
QUe aucta ⁊ diminuta ⁊ durioꝛ ⁊ mollioꝛ dum fit ſiccioꝛ: aut humi
dioꝛ apparet parum pars: ſiquidem pauca ⁊ dura ſiccioꝛ. Si ve-
ro multa ⁊ mollis humidioꝛ. 25.

SImiliter vero ⁊ medie regiones similes partes habentium corpo rum aut ampliorem: aut minorē humiditatē in seipsis ꝯtinētes: aut tenuiorē: aut humidiorē: aut ficciorē demonstrant partē. Humida qdē pars est vbi tenuior ⁊ amplius est humiditas. Sicca vero vbi spis sior ⁊ simul minor. Ipsas tñ corporis solidas partes vere solidas ⁊ pri mas ꝭm nullū modū possibile est humidiores facere: sed satis est siquis prohibeat eas siccari nō cito eas vero ꝯtinentes regiones: licet replere humiditate aut tali. Id vero ꝓprium est nutrimentū similes partes ha bentium ex appositione nō per vasa factū. Cōis vero hec rō est omnium partium. Et de hoc dicet postea in sanarū ⁊ egrarum causaꝝ doctrina. Nunc vero que sequuntur dicamus.

Quinta pars Secūdi libri Tegni Galieni de ventris dispōne sequitur.

VEntris cognitiones natura quidem ficcioris. Velocius sitiētes fiunt. Et paruus eis sufficit potus. Et grauātur ampliori. Et fluctuationes habēt. Et supnatat supfluum in eis. Cibisq; gaudent ficcioribus. 2.

HUmidioris vo vētris signa. Si neq; sitientes fiant. Et ampliorem humiditatem moleste ferāt. Cibisq; gaudent humidioribus. 3.

CAlidior vo nā venter digerit qdē melius q̄ appetat ⁊ magis que cūq; dura sunt natura ⁊ difficile mutabilia. Gaudet vo calidis ci bis ⁊ potib⁹. Neq; a frigidis nihil ledit ꝭm moderatū vsum. 4.

FRigidus vo nā venter appetere quidē bonus. digerere vo nō bo nus: maxime quecūq; difficile mutabiles ⁊ frigidi ciborū fiunt. Acescūt enim cito in eo. Propterea ⁊ acide eructuās est huiusmodi vē ter. Et gaudet qdē frigidis: ledit vero facilius imoderate vtēs. Ita vo extrinsecus ei accidētibus nō fert eoꝝ diuturnā dispositionem: quēad modum neq; calidus calidorum. 5.

EX egritudinibus tamē in ventre distemperantie in hoc differūt a naturalibus: ꝭm quod contraria concupiscunt ⁊ non similia: quemadmodum ⁊ naturales. 6.

SEcundū complexionem vero in ventre distemperantie cōposite ꝑ simplicium cognoscūtur compositiones. 7.

DIligenter vero oportet adhibere intellectum his que dicta sunt discernētes ea ab his que dicēda sunt. Non solū enim vēter sitiē tes ⁊ nō sitiētes operat: ⁊ frigidū ⁊ calidum potū desiderātes: sed etiam ea que circa thoracem ⁊ epar ⁊ cor ⁊ pulmonem. 8.

SEd ꝑpter hoꝝ caliditatem sitientes inspirant amplius. Et exsuf flant longius. Et sentiunt ꝭm thoracem cauma: nō quēadmodum

qui propter ventrem ſm hypocūdrium patiuntur calorem. Hi quidem bibentes non ſtatim quieſcunt. Et frigidus potus ſiſtit magis eorum ſitim ꝙ multum calidus. Refrigerat autem eos ⁊ frigidus aer inſpiratus: nihil alleuians ex ventre ſitientes. Ita vero ⁊ econtrario habentes a frigida inſpiratione ſenſibiliter leduntur: ⁊ maxime hec eſt cognitio in pulmonis frigiditate. Quemadmodum frigidū inſpirantes ſentiūt manifeſte leſionem ⁊ infrigidationem: ita calidū eſt eis amicū: ſed etiaꝫ flegmaticas ſuperfluitates loquētes ⁊ cū tuſſi expuunt. 9.

SIccitates vero pulmonis ſine ſupfluitate ſunt ⁊ pure a flegmate: ⁊ vocem habent claram: quemadmodum ⁊ humiditates obſcurā quidem ⁊ raucam operantur vocem. Incurrunt autem eis ſuperfluitates magis ⁊ acutius loqui volentibus. 10.

NOn vero ipſa vocis magnitudo a caliditate fit: queādmodū neqꝫ paruitas a frigiditate fit. Sꝫ hoc qdē ab amplitudine trachee arterie fit: ⁊ ex exſufflatiōe vehemētiori. Paruitas vo ↄtraria ſeqtur. 11.

ITaqꝫ neqꝫ ſemper neqꝫ principaliter: ſed ſm accidēs ⁊ ex ſolis naturalibus craſibus ſuperuenientibus non ſequitur vocis magnitudo ⁊ paruitas. 12.

QUoniam vero huiuſmodi organa propter craſim facta ſunt talia ſcilicet ampla vel ſtricta: talis vox conſequitur: ⁊ propterea ex voce eſt aliquid de naturali craſi colligere. ¶ Etenim vox leuis: leuitatem trachee arterie ſequitur. Et aſpera: aſperitateꝫ. Leuitas vero arterie cōtemperantiam craſeos ſequitur. Aſperitas vero ſiccitatem. Aſperitas ſiquidem inequalitas quedam eſt ſm corpus durum. Arteriam vo operatur duram omiomerum partium eius ſiccitas. Inequalem vero eius diſperſe humiditatis indigentia. ¶ Ad eundem vero moduꝫ neqꝫ acuta vox natura ſine anguſtia gutturis: neqꝫ grauis ſine latitudie fieri poteſt. Anguſtia enim naturalis filia eſt frigiditatis. Amplitudo vero caliditatis. Proportionabiliter vero naturalibus differentijs vocuꝫ que ſm paſſionem perficiuntur cognitiones exiſtentes efficientium cauſarum ſunt: de quibus omnibus de his que de voce dicta ſunt ſufficienter determinatum eſt. 13.

ALie vero animalis ptes que intrinſecus ſunt nō leues habēt craſeos cognitiōes. Tentandū eſt tū ea que adiuuatiua ⁊ nocētia cognoſcere. Amplius ⁊ ſm naturaliū potētiarū operationes. Dictum eſt aūt in tertio loco de cauſis que vniuſcuiuſqꝫ potētie virtutis ⁊ vitij dominatrix eſt craſis. ¶ Craſeos igit cognitiones ⁊ ſpēs dicte ſunt. 14.

QUe vero propter magnitudinē: aut plaſmationē: aut numeꝝ: aut poſitioneꝫ labunt: ita ſe habent. Quecūqꝫ igit cadunt ſub ſenſu cognoſci facilia ſunt. Eoꝝ vero que non cadūt ſub ſenſu: hec qdē difficilia ſunt ad cognoſcendum: hec vero ignota ſunt. 15.

CApitis igitur magnitudo ⁊ figura ⁊ cum eo cerebri manifeſta eſt vt prius dictum eſt. Scōm hoc vero ⁊ thoracis. Ita vero ⁊ quecunqꝫ labuntur. ¶ Scōm homoplatas: aut humeros: aut brachia:

aut cubitos: aut summas manus: aut hyschion: aut surasꝰ: aut pedes: non est difficile cognoscere: siue ſm plasmationem lapsum sit aliquid talium: siue ſm magnitudinem: siue ſm numerum: aut ordinationem componentium ea: manifeste vero ⁊ operationum in vnoquoq; sunt lesiones. 16.

EA vero que intra corpus sunt: non omnia sunt cognosci possibilia. 17.

VEntrem siquidẽ cuiusdã ita paruũ ⁊ rotũdum ⁊ ꝓpensum iuxta hypocũdriũ vidi: vt manifeste apperet ⁊ ſm circũspectionẽ ꝓpriã ⁊ videntibꝰ ⁊ tangentibꝰ. Similiter vidi ⁊ vesicam cuiusdam extra positã: ⁊ paruã: ita vt si aliqñ tardaret ad egestionem vrinaꝝ tumor circũscriptus apparet manifeste: nõ tñ alioꝝ que intrinsecus sunt manifestã dedit mihi cognitionẽ aliqñ. Tentare tñ opꝫ cognoscere vt possibile ẽ per virtutem ⁊ vitium eoꝝ: ⁊ si non ſm disciplinam certam sed ſm coniecturam quandam artificialem. 18.

VElut si ita accidat epati. Vidi quosdã iam ⁊ multos graciles qdẽ venas habẽtes. Sic colore vero vniuersuꝫ corpus: ⁊ si paulo amplius cibi intulerint: vt magis si sint inflantia ⁊ spissa ⁊ glutinosa: hos quidẽ velut quodã pondere ſm dextruꝫ hypocũdriũ sentiẽtes in ꝓfundo: hos vero cũ extẽsione quadã dolentes. In his ergo ꝯueniẽs paruũ esse epar ⁊ angustum in suis exitibus. 19.

ALterũ aũt vidi flegmaticũ totũ ſm habitudinẽ: vomentem vero quotidie coleram citrinam. Agnoui ergo oportere me egestiones eiꝰ videre: ⁊ minime habuerũt fellis. Cognoui ergo ex hoc signo felleuꝫ humorem emittentem poꝝ non paruam eius partem in pilleron vẽtris transmittere vt in quibusdam apparet animalibus. 20.

EX quibus manifestũ est ꝙ in remotis a sensibus valde proficit ad cognitioneꝫ ex anathomijs apparentiũ mẽbroꝝ noticia ⁊ operationum ⁊ vtilitatuꝫ inuentio. Quicũq; igitur cognitor esse vult sicut dictum est nunc lapsoꝝ corpoꝝ in anathomijs ei exercendum est ⁊ operationum ⁊ vtilitatuꝫ inuentionibus. ¶ Scriptũ est autẽ de oibus his separatim in alijs negocijs de quibus in fine totius orationis dicet͛ gratia cognoscendi amantes discere singuli quoruꝫ desiderant scire ex quo maxime negocio eligere oportet. 21.

QUecũq; vero in presenti egra sunt corpora cognoscere oportet: sꝫ ⁊ quidem sensibus subiacentia immutatione eorum cognoscunt͛ que ſm naturam eis insunt in magnitudine: ⁊ colore: ⁊ figura: ⁊ numero: ⁊ positione: ⁊ mollicia: ⁊ duritia: ⁊ caliditate: ⁊ frigiditate differentia. 22.

NOn apparentia vero ⁊ vniuersal͛r quidẽ discere sit lesiõibus operationum: aut egestionibus: aut doloribus: aut tumoribus ṗter naturam: aut quibusdam horum: aut omnibus. 23. 24.

SEcundũ vero partẽ ſm cerebrũ: quidẽ egre dispõnes: aut desipientie speciebus: aut sensibiliũ: aut fantasiaꝝ lesiõibꝰ: aut appetituuꝫ

mouendi:aut egeſtionibus per palatum ⁊ aures ⁊ nares ⁊ oculos:aut ſm illud dolorum differentijs. 25.

EA vero que ſm cor patiuntur ex diſnie ſpeciebus:⁊ motibus ſm ipſum:⁊ arterijs:⁊ animoſitatibus:⁊ puſillanimitatibus:⁊ febri/bus:⁊ infrigidationibus:⁊ in colore differentijs:⁊ doloribus que circa ipſum ⁊ circa arterias. 26.

EA vero que ſm epar ex humorum indigentia ⁊ abundantia:⁊ cō/uerſione coloris in nō naturales diſcolorationes:⁊ adhuc ex his que ſunt ſm digeſtionem aut nutrimentum aut ſuperfluorum ſm ege/ſtionem immutatis:ſed ponderibus ſm ipſum:⁊ tumoribus:⁊ dolorib⁹ non in regione epatis tantum:ſed ſm compaſſiones quecūqꝫ fiunt ali/cui membro:vt ſunt diſnie ſpecies ⁊ tuſſis. 27.

ITa vero ⁊ ſm ventrem circa digeſtionē ⁊ orexim humide aut ſicce oblationis aut ſuperfluoꝝ egeſtionibus peccantibus:ſimiliter ve/ro ⁊ nauſeis:⁊ ſingultibus:⁊ eructuationib⁹:⁊ vomitibus:⁊ ipſis eorūꝫ que vomūtur formis:⁊ doloribus ⁊ tumoribus:⁊ diſnijs. 28.

EA vero que ſm pectus ex diſnijs:⁊ tuſſibus:⁊ doloribus:adhuc ⁊ ex eorum que expuuntur differentijs oportere cognoſcere in pre ſenti egra. 29.

ET ſm tracheam arteriam egritudines diſnia ⁊ tuſſis:⁊ ſm locum dolor ⁊ ſputum ⁊ vocis leſio innoteſcunt. 30.

PRoportionaliter vero his ⁊ in omnibus alijs partibus ex tumore ⁊ dolore:⁊ leſione operantium:amplius ⁊ egeſtionum differētijs cognitiones erunt. 31.

EX tumoribus quidem preter naturā:vt in flegmonibus:⁊ in ſchi/roſi:⁊ heriſipilis inſpiciendum eſt. 32.

DOlores vero ſm quem incūbunt locuꝫ:aut continuitatis ſolutio/nem:aut alterationes ſubitas oſtendunt. Soluitur igitur conti/nuitas:inciſione:⁊ comeſtione.i.corroſione:⁊ fractura:⁊ tenſione. Alte/ratur vero ſubſtantia:caliditate:frigiditate:ſiccitate:⁊ hūiditate. 33.

NOcetur autem ⁊ operatio:aut leuiter:aut mediocriter:aut omni/no non fit. 34.

QUecūqꝫ vero egrediuntur:hec quidem vt particule eorūꝫ que pa tiuntur:hec vero vt in ipſis contenta ſm naturam. 35.

Et oſtenſionem propriam vnūquodqꝫ faciet. 36.

DIctum eſt autem de huiuſmodi omnibus amplius in patientiuꝫ locorum negocio:nullo hoc in artem prius redigente aut perfe/cte aſſignante:quemadmodum igitur aliud nihil eorum que incipiunt perfecerunt veteres. 37.

EGrotantium quidem corporum ex illo negocio diſcere oportet co gnitiones. Egrotatiuorum vero ⁊ ſanandorum ex preſenti ſunt facultate. 38.

EA quidem que ſunt ſigna egrotatiuorum in medio ſm formam eorum ſunt que ſanis ⁊ egrotantibus accidunt. Scdm naturam quidem

quidem omnia satis sunt. Preter naturam vero egrotantibus inquantum egrotant. 38.

IN medio vero his sunt declaratiua egritudinũ. Quedam ex genere existentia eorũ que sunt ẜm naturã: sed in quãtitatibus aut temporibus permutata. Quedã vero ex his que sunt p̃ter naturã quidem: sed minora his que in egritudinibus fiunt. 39.

ET ꝓpter hoc ⁊ dispõnes he corporũ quecũq; egrotatiua esse videntur: neutrorũ sunt: ⁊ declaratiua vero ipsa sunt signa. Primo quidem hec sanitates designant. Secũdo vero egritudines. Et fiunt eadem signa ẜm primã habitudinẽ: ⁊ sana ⁊ egra ⁊ neutra. 40.

IN eo quidẽ quod iã existẽtẽ dispositionẽ demõstrãt neutra: in eo vero qđ futurã declarant egra. 41.

SEcundũ vero eandẽ rõnem quecũq; apparẽt in egrotãtibꝰ signa sanitatis. Dicuntur qdem sana eo ꝙ futurã sanitatẽ denũciẽt. Dicẽtur vero ⁊ egra inquãtũ egritudinẽ existentem ostendũt. Et manifestũ est quidẽ ꝙ si vtrorũq; sunt declaratiua: dicuntur neutra ẜm vnum aliqđ significatorum neutroꝝ voce. 42.

NIhil vero mirandũ est eadem signa tres habere rõnes in differẽtibus habitudinibus: ⁊ sana: ⁊ egra: ⁊ neutra dici. 43.

SEcundũ vero alterũ significatũ quecũq; ex egritudinibus ꝯualescentibus sunt signa dicimus neutra ẜm ꝙ arbitror: ⁊ ea que sunt in senectute: hac igr̃ rõne oĩa sub plẽs cadũt itellcs ⁊ rõnes. 44.

QUecunq; vero signa perfecte sanis insunt: sub sola sanorum cadunt cognitione. 45.

ET quecunq; egrotantibus nõ sunt manifestantia futurã sanitatem: sub sola ⁊ hec egrorum cadunt cognitione. 46.

DE his quidem deinceps dicetur. 47.

FUture vero egritudines signa pronostica percurramus prius duplici vero existente eorum differentia. 48.

AGgrediamur priora q̃titatibus aut qualitatibꝰ aut temporibus nõ ipsis ꝓprijs formis ꝑmutata ab his q̃ sunt ẜm naturã. 49.

UElut orexim ciborum intensam aut remissam: aut que nõ ẜm tempus consuetum sit. 50.

AUt nõ ẜm ꝯsuetam ciborum egestionem superfluoꝝ: sed ẜm egestionem esce paucoꝝ: aut plurimoꝝ: aut hũidoꝝ: aut durioꝝ. 51.

ITa vero ⁊ humidorum superfluorum indigentia: aut abundãtia preter naturã: aut caloris: aut consistentie permutatio: aut temporibus euacuationis. 52.

ET vigilie ⁊ multus somnus: aut in tempore non cõsueto. Scdm hoc vero ⁊ superfluitas: aut amplior: aut minor. Aut calidi: aut frigidi cõcupiscentia preter cõsuetudinem. Quẽadmodũ ⁊ circa venereorum vsum immensurata ⁊ nõ ẜm tempora concupiscentia. Et sudores plures q̃ oporteat: aut pauciores. Aut pigritia ad motionem. Aut tẽtantibus moueri aggrauatio: Aut dissolutio maxima ⁊ valida. De-

struorum etiam retentio: aut amplior: aut minor euacuatio. Sic vero e
que per emorroydas. Sed ⁊ ſm eũdem cibum ⁊ potuz nõ similis ei que
prior fuit delectatio: cognitio est future egritudinis. Silr ⁊ intellectus
hebetudo nõ ſm naturá: aut obliuio in nõ cõsuetis: aut fantastici som-
ni magis ꝙ prius. Et siquidẽ auditus odoratus ⁊ visus hebetiores ⁊ in
firmiores. ¶ Et simpliciter dicere est quecũqz ſm naturá sunt. Hec qui-
dem aucta: hec vero diminuta: hec vero tpibus quibusdá: aut quantita
tibus pmutata: ⁊ corporis tumor ⁊ minor ⁊ maior factus: ⁊ rubicundior
aut albior aut liuidior aut nigrior. Et eructuatiões ⁊ sternutationes: ⁊
vẽtositates plures aut pauciores a naturalibus: signa sunt future egri
tudinis. ¶ Ita vero ⁊ quecũqz per nares ⁊ aures ⁊ palatũ quibus cere-
brum expurgatur quátitatibus aut qualitatibus aut tpibus pmutata. 53.
Hec igit oĩa generis sunt eorũ que sunt ſm naturam.
Torsio vero in vẽtre: aut ſm stomachũ: aut ſm aliqđ intestinorum:
aut in egestionibus: aut in his que euomũtur: aut mingũtur: aut
alius aliqs mediocris dolor de genere est eorũ que sunt ꝑter naturam.
Nõdum vero egrotare ita se habẽtes dicunt. 54.
Quemadmodum grauati caput: aut dolẽtes caput: aut vigilátes:
aut dormientes quádo nõdũ ꝑpter hec a consuetis opationum
ipediunt. Et terminus quidẽ iste est egritudinis in talibus dispositio- 55.
nibus discretiuus.
Et ppterea ad aliqđ eádem dispõnem ⁊ egrá ⁊ neutrá dicimus.
Adhuc ⁊ pp vigorẽ enim ferẽtis facilius ꝙ iaz victe virtutis: aut
egra est: aut neutra dispositio singularũ eaꝝ que dicta sunt. 56.
Ita vero ⁊ alia nocumenta quecũqz fiunt ſm sensus: non in eo qđ
est ⁊ magis ⁊ minus differũt alterutrũ: sz toto genere preter natu
rá sunt: ⁊ hec sunt egritudinũ signa: quádiu tamẽ fuerint pua: ⁊ nondũ
a ꝯsuetis vnicuiqz actionibꝰ ipedire sufficiẽtia dicimus neutra. 57.
Talia vero sunt ſm gustum quidem qñ falsę: aut amare: aut alicu
ius alterius qualitatis. manifestatio ẽ in comestis ⁊ bibitis omni- 58.
bus: aut sine acceptione cibi saliua eis videtur talis.
Secundum odoratũ vero qñ aliqñ sentimus vná qualitatẽ odora-
tui nullo presente odorabili: aut afferẽtes plurima ⁊ diuersa om-
nia vt similia sentimus. Plerũqz vero omnino sensus nobis ẽ nullius: 59.
aut fetoris alicuius licet nullo presente fetore.
Secundum auditum vero sonitus ⁊ strepitus generis eorum que 60.
preter naturam sunt.
Quemadmodũ ⁊ ſm visuz quecũqz apparere vident ante nigra ⁊
alba ⁊ rubea ⁊ ruffa: hec quidez rotunda: hec vero oblonga: hec 61.
quidem gracilia: hec vero grossa: ⁊ preteruolare oĩa videntur.
Secundum tactum vero quando inequalitas quedam: aut spissitu
do: aut grauitas: aut tensio: aut stupida: aut dolens dispositio ap 62.
paret ſm totam habitudem.
Itaqz vero ⁊ ſm quálibet partez tensio aut tribulatio; aut pũctio:

aut grauitas: quãdo parue quidem fiunt ⁊ nõ manẽtes dispositionem qdẽ neutrã eẽ declarant: pnũciant vero egritudinẽ futuram. 63.

Q Uecũqꝫ vero iam egrotãtibus sunt signa: hec quidem sanitatem demõstrant: hec vero mortem. Sana quidẽ priora: alera vero genere quidẽ egra: ẜm speciẽ vero perniciosa dicuntur. Accipiũtur vero vniuersaliter qdẽ diie ex opationũ virtute ⁊ vitio. Scõm vero partem ex his que sunt ẜm partem opatiõibus. 64.

Q Uorum genera prius dicta sunt. Primũ qdẽ principaliũ. Scõm vero eoꝝ que ab illis nata sunt. Et tertium quidẽ ꝓprium habentium regimen: a pricipijs vero quedã supplementa recipientiũ. Quartum vero genus eoꝝ que dicta sunt ex se quidẽ inutile est ad cognitiones. Secũdum accidẽs vero ex his erit aliquando prenotatio: queadmodum ⁊ ex superfluitatibus: ⁊ ex his quidem ratiõe cõpassionis: ⁊ ex superfluitatibus vero semper: qm̃ digestiõis ⁊ indigestiõis in his erũt signa. Itaqꝫ non contingit non demonstrare ea semper: aut naturaꝫ superare materiam: aut materiam superare naturam: aut neutrum neutrum. Sana igit dicent signa supante natura. Egra vero supata natura. Neutra vero inequalibus pugnis. 65.

M Anifeste quidem digestionis signa sanorum sunt. 66.

Quemadmodum ⁊ indigestionis egroꝝ signa. 67.

N Eqꝫ digestionẽ vero neqꝫ indigestionem manifeste iudicantia nature neutroꝝ. Sunt neutra vero ⁊ quecunqꝫ nunc quidem hoc: nunc vero cõtrariũ declarant: quemadmodum denigrati digiti: tales vero sunt ⁊ cretice superfluitates. 68.

D Ictum est aũt de his omnibus in his que de crisibus: queadmodũ ⁊ de vniuscuiusqꝫ virtutis operatione in libro de causis accidentium morboꝝ dictum est. Ex his ergo opꝫ ẜm parteꝫ oẽm naturam signorum colligere. 69.

E Go aũt iam longitudini parcens hic quidem finio de signis orationem: transeo vero ad eam que de causis.

¶ Libri scdi Tegni Galieni finis de signis.

¶ Incipit liber Terti⁹ Tegni Galieni de causis.

Q Uoniã ỽo ⁊ haꝝ cãrũ quedã sunt salubres: quedã egre: quedã neutre. Primũ de causis sanis sermo erit. 2.

Q Uoniaꝫ ỽo ⁊ haꝝ ipsaꝝ hec qdeꝫ ꝯseruãtes sunt: hec ỽo efficiẽtes sanitatẽ: sunt vero ⁊ dignitate ⁊ tpe priores conseruantes facientibus. 3.

A Seruantibus incipiendum est. 4.

Cum igitur sit non vnũ sanũ corpus sed plura corpora: queadmo
dum prius determinatũ est: ſm vnũquodqz eoꝝ erit ↄſeruatiua cau
ſa: quoniam ei omnis cauſa eſt ad aliquid. 5.

Rurſus igit̃ principiũ hic ab optima cõpoſitione corporis faciẽdũ
eſt: cõſiderãtes que ſunt ad hanc ſalubres. Inuẽtionem vero eaꝝ
rei ipſius natura demonſtrat. 6.

Si enim eſſe ipaſſibile ꝛ imutabile corpus ꝛ ſemp maneret in opti
ma cõpoſitione: tũc nihil indigeret arte ↄſtituẽte ipſuz. Quoniaz
vero imutat̃ ꝛ corrũpit̃ ꝛ ↄuertit̃ nõ ſeruans quã habuit ex principio
conſiſtentiam: ꝑcuratione ſm hoc indiget. Scd̃m hoc igit̃ quot modis
alteratur corpus: totidez ꝛ genera procurationum habebit: hoc eſt con
ſeruantium cauſarum. 7.

Que manifeſta ſunt iam ex his que dicta ſunt vt contingentia ex ge
nere accidit exiſtere. In eo vero qd̃ velociter faciunt correctiões
priuſq̃ ſimul occurrat leſio nõ preſeruatiua a futuro malo appellata
ſunt a medicis: ſed ſeruantia preſentem conſiſtentiam. 8.

Alterat̃ igit̃ corpus a qbuſdam ex neceſſitate: ꝛ a qbuſdã nõ ex ne
ceſſitate. Dico aũt ex neceſſitate quidẽ qbus impoſſibile eſt ipſuz
nõ approximare. Nõ ex neceſſitate vero vt ſunt reliqua. Nãqz ſemp in
continenti imorari ꝛ comedere ꝛ bibere ꝛ vigilare neceſſariũ eſt ei. Gla
diis vero ꝛ beſtiis nõ neceſſariũ eſt vti. Unde in ꝑori quidẽ genere cau
ſaꝝ circa corpus ars ↄficit̃ circa ſcd̃m vero nequaq̃. 9.

Quot igit̃ ex neceſſitate alterãtia ſunt corpus diuidẽtes ſm ꝓpriũ
vnũquodqz eoꝝ aliqd̃ genus cauſaꝝ ſalubriũ inueniamus. 10.

Eſt igit̃ vnum quidẽ ex cõtinente nos aere. Alterum vero ex mo
tione ꝛ quiete ꝛ totius corporis ꝛ ſm partez. Tertiũ vero ex ſom
no ꝛ vigiliis. Et quartũ ex his que offerunt̃. Quĩtũ ex his que egrunt̃
ꝛ retinentur. Sextum ex anime paſſionibus. 11.

Sub his enim oĩbus neceſſe eſt corpus quodãmodo diſponi. Sub
contĩnẽte quidẽ: aut calefactũ: aut infrigidatũ: aut humectatum:
aut ſiccatũ: aut ſm complexionẽ eorum aliquid patiens: aut ſm totam
ſubſtantiam alteratum totum. 12.

Ex motiõe vo ꝛ q̃te imoderatis vtriſqz exiſtẽtibꝰ: aut calefactum
aut infrigidatum aut ſiccatum aut humectatum aut ſm copula
tionem eorum aliquid patiens. 13.

Ita vero ex ſomno ꝛ vigilia neceſſe eſt pati ipſum ſcd̃m eandem ra
tionem. 14.

Et ex his que offeruntur. 15.

Aut egeruntur: aut retinentur. Et ex anime paſſionibus. 16.

Omnia enim hec: hec quidem manifeſte: hec vero per medias cau
ſas alterant corpus. 17.

Et corrumpunt ſalutem. 18.

ET scriptuz est de his omnibus separatim per singula in salubriū causarum negocio. 19.

HEc igit oīa nūc dicta genera salubriū cāꝝ materie quedam sunt ⁊ cū ꝯpetēti vsu cāe sunt ꝯseruātes ⁊ salutē prestātes: peccantes vō a contemperantia egre constituuntur. 20.

ITaqꝫ vō ex hoc iaz manifestū est ꝙ nō alias qdē substātias eaꝝ ꝗ extra has reꝝ sanas nobis. Alias vero egras arbitrandū est. Sed easdē in aliqd aliqñ qdē sanas: aliqñ vero egras factas. 21.

QUando siqdē motiōe indiget corpꝰ: gymnasiuz qdē sanū: qes vō egra. Quādo vō qete: qes qdē sana: egrū vō gymnasium. Silr vō in cibis ⁊ in potibꝰ ⁊ in alijs oībꝰ. Singulū. n. si corpori adducat ⁊ cuz ꝯpetēti q̄titate ⁊ qualitate salubre fit. Nihil vō indigēti olo oblatū aut nō in cōpetēti mēsura ⁊ quātitate egrum cōstituit. 22.

ET he sunt due considerationes circa salubre ⁊ egrum. s. qualitas ⁊ quātitas eius quod offertur. 23.

ET enim tēpus velut alterū aliqd ab his tertium inducere in his que dicta sunt cōtemptuz: ⁊ nō bene dictū est. 24.

SI enim indiget corpus tāta ⁊ tali oblatiōe manifestū est qm̄ ⁊ ſm tpē oportunū offerr. Et generatio indigētie tpis est ex eo qd fluxū est ⁊ mutabile. Et mortale corpus indiget ſm mutatiōes alias alterantium: ⁊ alias adiuuantiuz. Itaqꝫ nō est quidē genere tertiū in his que dicta sunt tempus. Ad doctrinam vero plerūqꝫ quasi tertio vtimur ꝓpter eamque dicta est causam. 25.

QUoniam autem in his consideratiōibus duabus sunt alie ⁊ alie causarum salubrium: ⁊ nunc nobis propositum est hoc genus earum rursus repetamus eas. 26.

PErfecte igit ꝯpōnis corporis qñ siqdē bñ tēperatuz fuerit ꝯtinēs ꝯuenit vt sit tēperātia ⁊ alioꝝ pfecta: de qbus modo diximus gētis. s. ⁊ motionis: ⁊ somni: ⁊ vigilie: ⁊ oblatoꝝ: ⁊ egestoꝝ. 27.

QUando vero distēperatū fuerit cōtinens in tantū ⁊ cōtēperātias minui opꝫ inq̄tuz eucrasia corrupta fuerit. 28.

COnsideratiōes vero ꝯtēperātie in cōtinēte hec quidē sunt: vt neqꝫ rigere per frigus: neqꝫ sudare ꝓpter estum. 29.

IN gymnasijs vero quando primum incipit dolere corpus: quiescere statim remedium est. 30.

IN cibis vero perfectio digestionis ⁊ egestionis modus ſm quantitatem ⁊ qualitatem. 31.

ET Quatur vero quodāmodo in his orexis digestioni: ita vt precaptore nō indigeat quantitatē in oblationibus metiēte. optima. n. natura tantuz appetit: quātum digerere potest. 32.

ITa vero ⁊ somni quantitatez metitur ipsa natura in his que sunt in optima compositione. Et quiescunt statim dormientes cum nō amplius indiget corpus. 33.

ET ita eis dieta vtentibus in egestionibus nihil derelinquit circa ventrem & vrinas & totũ corpus. has enim egestiones tẽperantia metitur oblationum: scđm vero totum corpus gymnasiorũ mediocris & salubris efficit vsus. 34.

ABstinere vero manifestũ est qm̃ ab intẽperãtia opꝫ oĩum anime passionum. s. ire: tristicie: & gaudij: & furoris: & timoris: & inuidie: & sollicitudinis. Exterminãt enim hec & mutant corpora ab ea que est ƀꝫ naturam consistentia. 35.

VEnereoꝝ ƀo ƀm epicurũ nullus vsus salubris: ƀm ƀo veꝝ epicurũ ex interuallis tãtis vt in vsib' coitus neqꝫ dissolutioneꝫ sentiat: & leuior ipse seipso videat factus: & melius dormiens. 36.

TEmpus ƀo vsus est: qñ pfecte mediũ fuerit eaꝝ q̃ extrinsec' oĩum circũstantiaꝝ: neqꝫ sup repletũ corpus: neqꝫ indigẽs: neqꝫ sup infrigidatũ: neqꝫ sup calefactũ: aut exiccatũ: aut humectatuꝫ imoderate. Si ƀo peccet aliqñ corp' paruũ esto peccatũ: melius vero est calefacto magis q̃ ifrigidato: & repleto magis q̃ euacuato: & humectato: magis q̃ exiccato corpore vti venereis. 37.

QUalitates ƀo singuloꝝ eoꝝ q̃ dicta sunt eligere in his q̃ sunt optime ꝯpositionis opꝫ. Gymnasioꝝ quidẽ in quib' oẽs ptes corporis proportionaliter moueant: vt hoc membrum quideꝫ nõ supdoleat hoc vero minus doleat. 38.

EOrumvero que comeduntur aut bibuntur maxime eucrata eligere: hec enim maxime sunt ꝯueniẽtia eucratis naturis. 39.

SImiliter vero & in alijs. 40.

SI ƀo ƀꝫ aliqd ab optima ꝯpõne deficit corpus non multũ ƀo huic & ꝯseruãtes sanitatẽ cãe ƀm ꝓportionẽ mutabuntur. 41.

PLuribus vero talibus existentibus corporibus ƀm singulum genus separatim dicendum est. 42.

CRasi igit pmutatũ corp' in organicaꝝ vero partiũ ꝯueniẽtia nõ pmutatũ duplicẽ habẽt formã salubrium cãꝝ: alterã qdẽ seruantiuꝫ eius crasim: alterã vero eaꝝ que ad optimã ducunt. 43.

SEruantes vero eius crasim tãtũ pmutant ab eucrata natura cause quantũ & totius corporis crasis ab illa pfecta mutat. 44.

CAlidiora vero corpora calidiorib' indigẽt adiutorijs: frigidiora frigidiorib': & sicciora sicciorib': humidiora humidioribus. Et ƀꝫ complexionẽ calidiora & sicciora calidioribus & siccioribus. Et his ꝓportionaliter in reliquis tribus cõplexionibus. 45.

UTetur vero & materijs cãꝝ recte ĩnatas ƀtutes eaꝝ sciẽs. 46.

QUoniam motio quidem & indigentia & vigilie & egestio & omnes anime passiones siccant corpus. 47.

Contraria vero his humectant. 48.

ITa vero & in calefacientibus & infrigidantibus studijs vtetur & cibis & potibus. 49.

ET simpliciter est dicere omnibus his que fm corpus sunt cognoscens aliquas materias z virtutes: salubribus causis vtet: similia similib⁹ offerẽs qñ seruare vult corporis crasiz q̃lẽ accipit. 50.

SI vero pmutare vult z trãsire ad melius aliud est genus salubriũ cãrũ ꝯtrariũ qdẽ supradictis: equale ṽo distãs ab altera crasi eucrataꝝ z mediaꝝ quas optimis naturis ꝯuenire dicebamus. 51.

CAlidiorem enim z ficciorem crasim non calide z sicce diete faciũt eucratam perfecte: sʒ que tm̃ eucrata crasi frigidiora z humidiora q̃ntum natura eius erat calidior z ficcior. 52.

HOc siquidem genus causaruʒ corrigit innatas discrasias. Alterũ vero prius dictum conseruat. 53.

VTilitas ṽo vtrorũq; est in pte medicis corrigere qdẽ ex multo studio paulatiʒ trãsferẽtes i meli⁹. Nõ.n. sustinet nã repẽtinas imutatiões. Seruare ṽo in eisdẽ fm necessarias occupatiões. 54.

QUomodo igitur z huiusmodi specieꝝ cãrũ cõseruantẽ nominamus: ꝯueniebat eniʒ magis eaʒ forsitan permutantẽ z curantẽ: z innata peccata corrigentẽ vocari. Quoniaʒ ṽo ad totũ genus sanitatis referẽtes: nõ ad eas que fm speciẽ sunt in ea differẽtias. Quecũq; qdẽ sanos custodiũt seruãtes oẽs vocabimus: siue ꝯseruando salutẽ ad melius ducant totaʒ crasim: siue cõseruent existentẽ a principio. Quecũq; vero deteriorem faciunt consistentiam egre. 55.

SImilem igit discrasiam habentibus omnibus corporis partibus similis est procuratio: dissimilem vero dissimilis. 56.

POtest eniʒ vẽter alicui quidẽ frigidior q̃ oporteat esse: caput vero calidius: z indigere adiutorijs ppꝛijs singula. Scõm vero hoc z aliarum vnaqueq; ps aut humidior: aut ficcior: aut frigidior: aut calidior existẽs preter modũ pprijs distẽperantie indigẽt dietis. Nõ igitur exercebimus eq̃liter oẽs huiusmodi corporis partes: neq; similiter humectabimus: aut siccabimus: aut aliqd hoꝝ faciemus. Amplius ṽo dicetur de his in negocio de salubribus causis. 57.

ORganicoꝝ ṽo cãe salubres fʒ lapsus: z h ab optima ꝯpõne adinuicem differũt. Alie siqdẽ sunt salubres circa plasmationẽ lapsuuʒ. Alie ṽo eoꝝ q̃ circa magnitudinẽ: aut numerũ: aut positionẽ. 58.

IN plasmatiõe quoq; sunt plures lapsus. Etenim figure ptis. Et si alicubi in ea curuitas aliqua est aut ꝯcauitas eius q̃ fm nãm. Aut pori constrictio. Aut orificium. Aut asperitas: aut leuitas qñ est aliqd extra ppꝛiam ꝯtẽperantiaʒ. Parũ qdẽ hoc patiẽs corpus sanoꝝ corporum appellationeʒ habebit. Amplius vero z neutroꝝ. Si vero sit tãtũ vt noceat operationi: iam egrotare videtur. 59.

SEcundum quantitatem vero superfluitas z defectus: ad easdem deducunt differentias. 60.

IN numero vero deficiens aut abundans velut omiomeron vnuʒ aut plura huiusmodi generis sunt: z quecunq; preter naturam in nobis substantie consistunt. 61.

RElíquum vero genus ꝓpter vniuscuiusq͡ʒ positionem simpliciu͡ʒ partiũ in quo ⁊ ipse quattuor sunt omnes differentie. Prima q̄dẽ optima. Secunda vero parũ permutata ⁊ ꝓpter hoc sanum adhuc ꝑficiens corpus. Tertia vero neutrum quando amplius extra naturam fit. Quarta vero iam egrotans ꝙ plurimum. 62.

QUecũq͡ʒ igitur peccauerũt ptes s͡ʒ figurã q̄dẽ queãdmodũ q̄cunq͡ʒ distorte intus vel extra. Et hec recẽte nate q̄dẽ existẽtes: ⁊ molles plasmatione ⁊ sup ligatiõe ad id qđ s͡m naturã est reuertunt. Pure vo ⁊ si ꝯtingat ad augmẽtũ ꝑuenire: ad correctionẽ nõ ꝑueniũt. 63.

ET q̄cũq͡ʒ q̄dẽ circa curuitatẽ peccauerũt: ⁊ hec silr̃ pñt corrigi q̄dẽ adhuc augmẽtãde. Perfecte vo nõ pñt. Paruas igit curuitates alligatio ⁊ q̄es. Magnas vo opatio partiu͡ʒ ⁊ retẽtio spũs opatur. ¶ Ita vero ⁊ q̄cũq͡ʒ s͡ʒ poros aut orificia. 64.

ET q̄cũq͡ʒ q̄dẽ maiora ꝙ oportʒ q̄es ⁊ alligatio apta nata est miora efficere. Maiores vo efficit partes motio s͡ʒ naturã cũ fricatiõe moderata ⁊ aliis q̄cũq͡ʒ nata sunt ad supficiẽ sanguinẽ trahẽ multũ. 65.

DEficientiũ vero partiũ q̄cũq͡ʒ q̄dẽ ex sanguine hñt gñationẽ non impossis est eoꝝ correctio. Quecũq͡ʒ vero ex semine pauco habent generationẽ: earum impossibilis est correctio. Est tñ pro his aliquãdo facere alia proxima his habentia vtilitatem. 66.

OMnium autem horum natura quidem operatrix: medicus vero minister. 67.

QUecũq͡ʒ vero abundãt s͡m numerũ: ablatio eoꝝ cã salutis est. Cõsiderandũ vero in quibꝰ possibile est. Si vero impossibile appareat transponere: tentare opʒ. 68.

EAdem vero eoꝝ que s͡m positione͡ʒ peccant est correctio. 69.

MAnifestum est aũt ꝙ duo vel tria plerũq͡ʒ peccata consistere pñt circa eandem vnãquãq͡ʒ partem. 70.

QUemadmodũ in habente ventre paruũ simul ⁊ rotundũ s͡ʒ dyafragma positu͡ʒ. peccauit enim in eo ⁊ magnitudo ⁊ plasmatio ⁊ positio. Si vero ⁊ natura frigidior: hunc in id qđ est s͡m naturam ducere impossibile est. Qñ aũt difficulter respirant repleto ventre pauciora ⁊ nutrientia ⁊ nõ tardius exeuntia offerant bis vel ter in die. 71.

ALiis vero eufrasim in epate habẽtibus ꝓpter angustiam vasorũ continue factã salubris causa inuenta est extenuãs dieta. 72.

REliquum igitur adhuc genus vnum cõe est omiomeron ⁊ organicorum solutio continuitatis. 73.

QUam forsitan aliquis non concedet perfecte sanis inesse: alioqn enim esse semper passionem diceret: nesciens similem esse dubitationem pro omnibus lapsum generibus futuram. Si enim operatiõis sensibilis lesio nõ determinat egritudinem a sanitate: sed s͡m qualitatẽ cuiusq͡ʒ dispositionis agnoscit tm̃: tunc necessariu͡ʒ est sempiterne passionis irrepere dogma: nullo optimas hñte operationes oẽs. Sed hoc quidẽ ergo vt subtilior cõsideratio s͡m se tractatũ habeat. 74.

AB manifestos vero egros: salubres causarum deinceps percur-
ramus a discrasie incipientes genere. Determinandum est igitur
prius hic quod omnes fere medici pretermittunt: quod alie quidē sunt
salubres iam facte discrasie. Alie vero eius que adhuc fit: quemadmo-
dum et future. 75.
ET huiusmodi quidem vltime: he quidem in preseruāte parte ar-
tis sunt: hec vero in salubri. 76.
PRime vero omnium in curante parte sola. 77.
VTrarum vero medie dicte in preseruāte et iurante. 78.

IAm siquidem factam existentem et egritudinem medicari
oportet. 79.
NOndum vero existentem: futuram vero ex dispositione que est secundum
corpus prohibere fieri. 80.
EIus vero que adhuc fit: sanare quod iam factum est: quod futu-
rum est prohibere fieri. 81.
PRohibetur igitur dispositiōe in qua nata est fieri ablata: nomina-
tur autem huiusmodi dispositio causa precedens. 82.
FActa vero egritudo curabitur dispositione a qua principaliter q
secundum naturam operatio leditur ablata: quam et ipsam dicimus esse
egritudinis causam. 83.
CUratio quidem vnū habet modū: et maxime cōmunem intentionē. s.
ei quod soluendum est contrariū. huiusmodi enim generis sunt
omnes perficientes salutem cause. 84.
SEcundum vero partem sunt ex singulis contrarijs. 85.
CAlide igitur dispositioni frigida causa contraria est. Frigide vero
calida et sic in alijs proportionaliter. 86.
SI enim imoderatum est omne preter naturam: moderatū vero secundum
naturā: necesse est omne imoderatum ab imoderato secundum contrarium
ad moderatum adduci. 87.
MAnifestum vero quod secundum virtutem nō secundum apparitionem calefaciens
et infrigidans: et quecūque huiusmodi alia accipiēdū est. Dico aūt
secundum virtutem quod essentialiter et proprie et vere est vt dicitur. Secundum vero
apparitionem quod secundum presentem sensum huiusmodi esse videtur: essentialiter
vero non existens huiusmodi. ¶ Quomodo vero oportet cognoscere ea in
negocio de simplicibus farmacijs dictum est. 88.
AB inuentionē vero salubrium causarum quecūque quidē cause ad iam
factam egritudinē sunt salubres: illa ratione vtendum est qua illos
quos secundum apparitionem determinat ab eo quod est secundum virtutem. 89.
QUecūque vero cause ad eā que adhuc fit ipsa eadem cōsideratiōe
vtendū: et adhuc secundum quā inueniūtur egritudinū cause. 90.
FErunt enim si ita contingat in humoribus putrefactis accendi fe-
brem: demonstratio in talibus est euacuatio et alteratio. Alteratio
quidem est faciens cessare putredinem manente substantia. Euacuatio

vero totam a corpore educens substantiam. 91.

Sed dicta quidem species alterationis digestio est quam a quibusdam causis ꝯtingit facere scientes erimus in illis si habeamus iã cognitionem ita causarum salubrium. 92.

Evacuationes vero per flobotomiam ꝛ per clystere ꝛ per vrinas ꝛ per respirationes ſm cutem fiunt. Amplius vero per contraria3 detractionem ꝛ derivationem ad alia. Huiusmodi enim generis sunt ꝛ menstrua mouere: ꝛ emoroydas aperire. Et per nares ꝛ per palatum purgare. 93.

Scientes igitur ꝛ hic materias ꝛ virtutes quibus in tempore ꝛ qualitate ꝛ quantitate ꝛ modo vsus oblatis euacuatio fit. 94.

Scdm hanc partem artis inuenimus salubria. Et scripta est oium inuentio in terapentico negocio. Scdm eundem vero modum ꝛ in aliis tribus discrasiis. 95.

Unum cõmune habentes preceptum efficientem vnãquãq3 earum causarum oportet abscindere prius: deinde sic venire ad eam discrasiam que facta est ab illa egritudine salubrium causarum inuentionem facturos. 96.

Scdm vero compositas discrasias ex simplicibus compositio ostẽditur salubria ꝑcepta: ꝛ hic habentibus nobis medicamen ꝓportionale magnitudini discrasie ad illam conueniens inuenire. 97.

Velut si ita accidat. Si decem quidem numeris ſm calidius excedit aliquid ab eo qđ ſm nãm: septem vero ſm siccius esse oportet ꝛ salubrem causam in talibus dispositionibus: frigidiorem quidẽ decẽ numeris: septem vero humidiorem. 98.

Si igitur ipsi parti patienti adducas huiusmodi medicamentum intantum frigidius fit ꝛ humidius: inquantũ partis patiẽtis manifestatio precessit. 99.

In ꝓfundo vero posita que patitur parte op3 ꝯsiderare huiusmodi efficere salubre vt non contingat exolui in via. 100.

Si igitur calidius esse oportet moderato: non in tanto sit solũ calidius quanto indiget passio: sed super modum apponat̃ ꝓpter positionem necessario aduenientem. 101.

Si vero frigidius sit non simpliciter oportet tanto facere illud frigidius: sed materiam medicaminis cõsiderare prius. Si enim parachimeres est nõ perueniet vsq3 ad profundum multum. Contrarium vero operat̃ aliquando spissam superficiem. Si vo leptomeres sit: possibile est peruenire vsq3 ad plurimum profundum. 102.

Ita vero ꝛ in humectantibus ꝛ desiccantibus parachimeres ꝛ leptomeres substantie considerande sunt. 103.

Ex positione quidem patientis loci manifestatio inuenitur salubre vt dictum est nunc. 104.

Ex plasmatione vero ꝛ positione quando fluxus sensibilis habet consuetos ad aliud membru3 aut nullum habet. Nam3 ad prin-

cipalia qui feruntur fluxus aduertemus: prouocabimus vero eos ad non principalia. 105.

M Anifestum vero qm̄ facientiū causar̄ discrasiā p euacuationem sanatio est: ipsar̄ aūt discrasiar̄ alteratio sanatio est. 106.

S Oluta vero continuitate curationis quidem intentio vnitio est. In organicis quidem partibus impossibilis est. In omiomeris vo nō omnino impossibilis: sed in quibusdam possibilis vt in carnosis ꝛ conglutinatio est sanatio. 107.

N On differt vero si consolidationem nomines. 108.

P Recedit aūt eam qn̄ maius fuerit vulnus adductio distantiū partium ex genere plasmationis existens. 109.

V T vero ea fiat permanens: superligatio ꝯducens distantia labia: ꝛ consuture vtiles sunt ad hoc. 110.

C Onglutinat vero distantia: ꝛ eam que est in principio vnionē reddit natura. Nostrum vero opus est primum quidē vt dictū est cōducere in idipsum distantia labia. Scd̄m opus vero seruare in quo cōducta sunt. Et tertiū vt nihil incidat intra labia ꝓuidere. Et quartuꝫ ipsam patris substantiam sanam seruare. 111.

P Rimum quidem ꝛ s̄m opus quomodo aliquis faciat dictum est. Tertium vero in conducendo distantiam fiet quidem si nihil extrinsecus incidere permittamus: sicut plurimum pilus aut oleum: aut humiditas alia in medio constituta cōglutinādoꝝ ꝓhibet eoꝝ vnitionem. In posteriori vero tēpore per effluxiōes tertie intētionis custodia est. Ad effluxiones vero ipsas ex subdiuisione ꝛ cōtraria diuisione ꝛ figura apta accedendū est. Substantia vero partis sana seruabitur per mediocriter desiccātia. Hec quidem curatio est ꝯtinuitatis solutionis in carnosa parte facte: eius s̄m seipsam solius. 112.

S I vero alicui alteri misceat egritudinū erūt plres intentiōes ꝓceptoꝝ curationū q̄s in cōpositoꝝ doctrinis deinde dicemꝰ. 113.

I N presenti vero ad reliquas intentiones solutionis cōtinuitatis veniendum est: 114.

F Ractura igitur in osse est quideꝫ cōtinuitatis solutio: insanabilis quidem quantū in prima cōsideratiōe. Iuxta vero scd̄aꝫ s̄ꝫ quendam modū curabilis quodāmodo fit. Prima igitur cōsideratio est consolidatio impotēs pp duritiē partis fieri. Scd̄a vero ligatio cōtingēs fieri per porū ligantē in circuitu fracturam. 115.

G Eneratio vero pori inquantum ex materia ꝛ natura fit communis est ad alia: inquantuꝫ vero prope est formam ossis ex illius est alimento. 116.

M Olle vero ꝛ puerile os cōsolidari quidem possibile est. 117.

R Aro vero ꝛ huiusmodi passionis generatio sine compassione alterius membri est. Sepissime enim circūpositi musculi cū aliis ptibus corporis cōpatiunt fractis ossibus. Itaq; ꝛ intentio curatiōis duplex est: altera quideꝫ in ossibus: altera in his q̄ circa ea sunt corporibus:

hec quidem talis in carnosarum partium dispositionibus dicetur: de fracturis vero dicendum est. 118.

QUoniam vero hax curatio est ex poro: vt vero hic fiat proprij alimenti ossis est opus. Oportet igitur superfluitatē nutrimenti ad pori generationem nature submitti. 119.

SUperfluitas vero hec & quantitate & qualitate moderata esse debet. 120.

PRopterea deductione indiget talem & tm̄ influentē sanguinē ossibus pparantez ex quali & q̄to fiat porus. Qm̄ vero ptransit hic p concaua fracti ossis attēdere opz eius multitudinē et qualitatē: & ita sicciorem opz facere deductionez vel magis humectantem: q̄ amplius in terapentice facultatis litteris sunt dicta. 121.

NErui vero & thenantos punctura propter plurimum sensuz & pp hoc q̄ ↄtinua est s3 principiū pticula parata ē aduocare spasmū & maxime cuz non respiret exterius excecata cutis perforatōe. Hac igit opz aperire & exiccare substantia leptomeri pertrāsire potenti ad pfundum vsq3 ad perforatū neruū. Dictū est aūt de hoc pfecte in terapētice facultatis litteris. In simplicibus igit hmōi generis dispositionib9 salubrium causarum est forma talis quam dixi. 122.

SEcūdum cōpositas vero cōplexe vt in vlceribus. Prima q̄dē ē cō cautas quā q̄dam nō aliā dispōnem: sed vlceris tm̄ arbitrant differentiā. Est autē nō tm̄ differētia hoc tale: s3 alterx quoddā gen9 egritudinis totius in quo substantie ipsius est pditio. Et igit curatio ipsi9 in duplici passione duplici indiget intentione: ↄtinuitatis eniz solutio vnione: substantie vero perditio generatione indiget. 123.

DIcte vero sunt paulo prius generationis intentiones. 124.

ET quidē oportet curare primū hanc dispositionez: deinde aggredi vnire: sicut ipsa natura rex iudicat. Qm̄ igitur repletuz fuerit q̄ concauuz & equale vlcus extiterit: tunc alteram intentionem afferri oportet. Media enim noua carne existente labiorum vlceris vniri quidem impossibile est distantiam. 125.

INtentionem ergo curationis aliam inuenire oportet. Inuentiōez vero ex eo quod s̄m naturam habebimus q̄ circūfacere parti cōuenit. Scōm naturam vero erat eam cooperire cute. Hoc igitur nobis est faciendum: aut si impossibilis est intentio: aliquid simile cuti carnez scilicet callosam faciendu3 est. Erit autez hmōi caro sicca similis priori cuti & callosa. Siccantibus igitur & stipticis sine mordicatione erit op9 pharmacijs ad cicatrizationes. 126.

ITa vero & si vlcus in putredinez vertatur: intentio quidez est purgare: pharmacum vero salubre stipticum. 127.

DIcta est autem horum in his que de pharmacijs materia. 128.

ET quidem si flegmon & cassatio & scirrosis aut tumor cum vlcere fuerit: curandum illa prius per eas que dicte sunt rationes. Ite

vero ꝛ si influat aliquid vlceri: curandū est ſm influentium curationē. Similiter vero ꝛ si discrasia aliqua fiat ſm vlceratum locū: ad discrasie prius ire oportet adiutoria. 129.

Et de his quidem sufficienter dictum est. 130.

Aliud vero qḋ ꝑpter plasmationē veniendū iam genus est in plures differētias diuisum. Sed a manifestissimo principiū orationi ponendum est quod ſm figure permutationem fit. 131.

Eorum igit̄ que adhuc crescunt possibile est figurā plurimaꝝ partiū corrigere: hoꝝ vero que excreuerunt nequaq̄. 132.

Intentio vero vt si possibile est curat̄ ad contrarium adducere distortiones. 133.

Si vero fractura non recte plasmata peccauerit alicuius mēbri figura si adhuc recens potius existat frangere opꝫ iterū: ꝛ hoc plasmare confestim recte: deinde potum fieri. 134.

Est autem ꝛ emphrasis ex hoc genere egritudinum. 135.

Hec quidem a glutinosis ꝛ pinguibus humoribus fit: vnam qdeꝫ ꝛ eandem intentionē habens contrariā passioni emphrasis. Cause vero salubres riptica ꝛ incisiua pharmaca. 136.

Que vero ex stercore duro qḋ adhesit intestino priorēꝫ qdem habebit in duritie correctionem ex humidis ꝛ pinguibus clisteribus: deinde vero euacuationem ex acribus. 137.

Que vero ex lapide circa vesicam est: presenti quidem trāspositione indiget. Curationis vero perfecte gratia per incisionem cura est. 138.

Eius vero que preter naturam in parte continetur humiditas est curatio in perfecta euacuatione: quemadmodum in putredinibus. 139.

Immoderata vero repletio indiget imoderata euacuatione: quēadmodum est in sanguine circa venas. 140.

Quibuscunqꝫ vero circa ventrem venas ꝛ intestinum ꝛ tracheam arteriam ꝛ pulmoneꝫ putredo aut sanguis continetur: perfecta euacuatione indigent. 141.

Amplioris vero cibi ꝛ potus recentis adhuc ſm euacuationē correptio est. 142.

Quecūqꝫ igit̄ in pulmone ꝛ thorace continent̄: cum tussibus qdeꝫ euacuatio est ꝛ pharmacijs extenuantibus. 143.

Quecūqꝫ vero ſm epar: aut venas: aut arterias: aut lumbos: aut per vrinas: aut per ventrem debent euacuari. Sed per vrinas quidem ab extenuantibus vehementer. Per ventrem vero attrahentibus ꝛ aperientibus. 144.

Quecūqꝫ igitur ſm superiorem ventrem per vomitū. Quecūqꝫ vo ſm inferiorem per subductionem. 145.

Quecunqꝫ vero sub cute per incisionem aut per cauterium aut pharmaca caustica. 146.

Ita vero & quecunq; secūdum concauitatem naturalem: vt in thorace. 147.

Uno vero capitulo breuiter me expediam. Hor quidem que a toto genere sunt preter naturaz in quibusdā partibus contentor intētio curationis ablatio est. Si vero impossibile est ita fieri: transpositio fiat ad minus periculosum locum. 148.

Quecūq; vero nō sunt toto genere pter nām: sed fm q̄titatem: intentio hor sanandor tm̄ superflui euacuatio est. 149.

Intentio vero sanandor fm partē quidē aliquā ex ipsa accipitur dispōne. Plurima vero est patientibus particulis. 150.

Quecunq; vero aspera facta sunt preter naturam: ad eam que fm naturam eis adducendum est leuitatem. Scdm os quidez radētes. Scdm tracheam arteriam aut linguam lenientez per humida fine mordacitate & per glutinosa. 151.

Quecunq; vero lenitatez preter naturā habent ad eam que fm naturam est eis adducendum asperitatem: per pharmaca sufficienter ruptica: & per breuem facientia rasuram. 152.

Quecūq; vero emphraxes & angustatiōes egritudies alias sequūtur curandū est prius illas per eas que dicte sunt rōnes. 153.

Ostensum est aūt in tractatu de egritudinū differētia q̄ de flegmonibus & schirosi & inflationibus & siccatiōibus imoderatis adhuc & ineptis figuris ipsor continentium corporum consequuntur plerūq; ea que dicta sunt. Quemadmodum & in timoribus quibusdam eorum que sunt in circuitu corporum. 154.

Si vero adinuicem eor que dicta sunt amplectuntur: aliqua ostensiones habebunt varias. 155.

Sufficiet autē manifeste vt in vno exemplo faciamus orationē: amplius enim de his oībus in terapenticis dicitur litteris. ¶ Subiaceat igitur in exemplo alicui influere parti multitudinez sanguinis vt distendantur que fm partem sunt vasa non magna soluz: sed etiā parua prius effugienti visionem: ex plenitudine vero nunc apparētia: quēadmodum in oculis videt manifestū: propter albedinē tunice oculor: conueniens vero est alia vasa minora his que dicta sunt vasis distendi repleta: nōdum vero ea apparere pp̄ter paruitatem: & periculuz est effundi aliquid magnū resudās ex vasis in eas que in medio sunt regiones vacuas: aut effusum iam esse aliquid paruum. 156.

Huiusmodi vero passionis curatio habebit q̄dem c̄siderationē p euacuationē: aut vt dicamus manifestius ex parte euacuationē: qm̄ passio erat in eo q̄ repleta esset pars imoderate. 157.

Necessariū aūt est: aut p recurrēs euacuari sup̄fluū: aut p ipsam patientez ptē. Rursus igit recurrere: aut p pulsuz: aut p tractuz: aut per transmissum: aut fm aliq̄d horum: aut fm omnia. 158.

Per ipsam aūt que patit partem euacuabitur: hoc quidē manifeste & sensibilr: hoc vero per euaporationes extenuatum. 159.

SI igitur fuerit totum corpus plectoricū: nō opz per ipsam ptes patientē euacuare. Si enim carraxatiōibus ⁊ incisionibus sensibiliter euacuauerimus ptes dolentes: attrahemus ꝓpter dolorem amplius. Si vero calefaciētibus dyaforesim aggressi facere fuerimus: trahemus p calorē amplius in partē patientē quā dyaforesiz faciam⁹. Si vero velimus recurrere cogere qđ influxū est: nō recipiēt plenū corpus extris. Ab vtraqz igit̄ hec opz euacuare totū corp⁹. Aut ecōtrario trahere oīno ad alias regiōes qđ est influxū patiēti parti. Hoc enim patiente repellere a parte prius: deinde dyaforesim facere aggredi: paratior enī euacuatio quanto per maiora. 160.

REpellemus autem a patienti parte si infrigidemus ⁊ stiptica apponamus: sz euacuata ipsa vasa qđ repellitur ad seipsa attrahēt. Ostensum est enim ⁊ hoc per phisicarum virtutum oratiōnē. Et transmittunt vasa confortata stipticis pharmacijs. Si igitur omne ita recurret rursus bene si habebit pars. 161.

REliсto vero aliquo superfluo in parte: oz quidem significari hoc conglutinosum esse aut spissum: ⁊ ꝓpter hoc ꝯpactum esse indissolubiliter. Potest igitur ⁊ non tale existens in eas que in medio sunt regiones effundi: tunc igitur iam est tempus venire ad euacuanduz illud per partem patientem supponentibus supra iacentibus partibus apocrusticas influentium virtutes. 162.

EUacuatio vero fit maxime si ſm medias regiones significetur continere aliquid per carraxationes simul ⁊ per pharmaca dyaforetica. 163.

SEd qm̄ dyaforetica omnia calidis sunt virtutibus: eius vero craseos est opus mordere qn̄ immoderatius fuerunt calida. Obseruandaz igit̄ in eis ne omnia sint nimis calida: ⁊ maxime si in superficie corporis fuerit mēbrū qđ patit̄: dolebit enim non parꝫ si simul patit̄ ⁊ mordetur. Et omnis dolor ꝓuocat reuma. Mediocriter igit̄ calido anodinorꝫ his vtendum est. Et magis si humidum sit. 164.

ET tamen sufficiens est dyaforesim facere in superficie: si nō vehemens sit dyaforeticum pharmacum. Si vero ea que in superficie sunt sine passione oīno existant: in profundo vero sit pars euacuatione indigens: intendere ⁊ augere oportet dyaforetici pharmaci virtutem ⁊ caliditatem: euanescet enim deficiens prius ꝙ ad profundū veniat: neqꝫ tamen ledet aliquid ea que in superficie sunt que attinget: qm̄ non passa sunt. Itaqꝫ enim in idipsum vtraqꝫ accidunt ad calidorꝫ simul ⁊ acriorum vsum medicaminum: ⁊ qui in superficie ꝯsistentia sunt: ⁊ que in profundo indigentia: hanc igitur ex positione partis accipiamus ostensionem. 165.

DEhinc vero intendamus si deest aliquid ad curationem. 166.

VIdetur autē deesse nō parꝫ: ipsorꝫ enim mēbrorꝫ in quibus que patiuntur est superfluitas reumatis: quedā rara ⁊ laxa ⁊ mollia ſm naturam sunt: quedam vero spissa ⁊ stricta ⁊ dura. 167.

PRiora igitur facile euacuantur: altera vero acrioribus indigent euacuatorijs ⁊ medicaminibus euacuantibus ea ⁊ eis que sunt leptomera. Si vero ⁊ sm multam posita sunt profunditatez: amplius autez ⁊ magis indigent his. hec igitur rursus ostensio altera est ⁊ substātia patientis partis. 168.

ALia vero a plasmatione ⁊ positione. 169.

SUpponatur enim si ita accidat in epate predictā esse dispositionē in angustis finibus vasoꝝ cōstrictis humoribus aut cōglutinosis aut spissis aut multis: igitur promptum est vti cibis ⁊ potibus extenuātibus. Spissitudinez quidem primū glutinositatē tenuem efficere. Secundo vero non per inuisibiles vias ⁊ angustas solum vt in alijs partibus: sed per poros ⁊ per venas amplas euacuare. Amplissime vero sunt sm epar vene: quemadmodum ⁊ plurime finiunt: he quidem in gilbis ad kilin: he vero in simis ad pilam. Itaqꝫ iam tibi facillimum in quibuscunqꝫ fuerint constrictiones euacuare ꝑpe eas trahenti qdez in ventrem per trahentia medicamina quicūqꝫ humoꝝ constricti erāt sm eas que in simis sunt venarum. Ad vrinas vero ↄuertenti per kilin venam quecūqꝫ sm eas que in ea sunt venas. 170.

ALtera vero consideratio in his que predicte sunt ostensionib⁹ ab epate quasi a principio venaꝝ. Qm̄ vero non seipsum soluz quēadmodum plurime animalis partes regere natum est: sed imittit suaz virtutē venis. periculum enim est si dissoluamus eius virtutē embrocis ⁊ cataplasmatib⁹ calasticis: ⁊ ipsuz principium debilitare circa operationem ⁊ imbecilles omnes venas efficere: vnde admisceri oportet stipticoꝝ aliquid pharmacoꝝ in curationibus eius. 171.

SEd quoniam est in ꝑfundo periculum est dissolui stiptici virtutez si nō reducat ab aliqua substantia leptomeri quale aromatuz est: melius vero si ipsum stipticū pharmacū statim sit ⁊ aromaticū. Insitas enim duas habens qualitates ⁊ virtutes fortius operabitur. 172.

IGitur euacuetur quod quidē preter naturā in partem illatū est: vt habeat cōtemperantiā humoꝝ sm naturā. Cōsiderādū igitur nobis in hoc ne aliquid a reumatis qualitate imutatum sit sm crasiz. Si igit magis erit flegmaticum infrigidatum est. Si vero est magis colericum calefactum est. Ut ⁊ hanc eius distemperantiaz sanantes perfecte sanū relinquamus illud: sanabimus vero cōtrariā adducentes qualitatem: quemadmodum in distēperantiaꝝ dictū est curationibus. 173.

INquantuz vero vnūquodqꝫ factū est calidius intantū infrigidantes itaqꝫ hic rursus necessarium est scire eam que sm naturam eucrasiam eius. Quomodo enim sciemus quantum ab eo ꝙ sm naturam est frigidius: aut calidius: aut qn̄ infrigidantes cessabim⁹: nō cognoscētes modū eius que sm naturā caliditatis? Ita vero ⁊ si frigidius factū est calefaciamus non cognoscentes modum eius que sm naturam frigiditatis impossibile est nobis neqꝫ calefaciendi inuenire medicamen conuenienter neqꝫ calefacientes cessare. 174.

Quoniam

Quoniã vero ⁊ de his sufficiẽter dictũ est: trãsire iam tẽpus est ad ea que ſm numerũ nõ ſm naturam se habent. 175.

Duplici vero existente coꝝ differentia: quibuscunq3 qdem deficit particula: operari hanc intentio est seruientes videlicet nature ſm modũ quem pauloante diximus. 176.

Quib⁹ vero superabũdat particula: intentio est hanc abscindere ipsã: aut ꝑ nouaculã: aut ꝑ ignẽ: aut ꝑ pharmacũ causticũ. 177.

Hac igit rõne possibile est fere oĩa curare: gignere vero oĩa nõ est possibile: vt in ea que de semine ostensum est oratione. 178.

Quedam vero ⁊ si ea nõ possibile ẽ gignere: possibile ẽtñ aliqd facere pro eis: vt in osse pfecte ablato alteram substantiã ſm eũdez locũ differentẽ ab osse ⁊ carne: est enim substantia que fit ſm locũ eius: vt quedã caro poroidis aut porus sarcoidis: ⁊ tpe procedẽte in durius transmutat ſm principiũ vo sarcoidos magis existens. 179.

Scdm vero quãcũq3 partem predictaz: nec eandẽ substãtiã ſm speciem: neq3 similez operari possumus: tertia nobis intẽtio est inuenire aliq̃ compositionẽ vt in decorationibus. 180.

Epichenon vero manifestũ est quoniam genus est totum hoc eoꝝ que ſm quantum. Quantum enim eius circa hoc qđ ſm naturã est appropinquat illi: hoc vero qđ in genere preter naturam separatuz est tantum. 181.

In quo qdem prima intentio est ablatio. Si vero impossibilis est: ista transpositio est scđa intentio vt in infusionibus. 182.

Quecũq3 vero nõ in totis partib⁹: sed in partib⁹ partiũ deficiũt ⁊ supabũdant ab eo qđ ſm nãm nutrimentũ qdẽ ⁊ generatio in deficientibus: ablatio vero ⁊ purgatio in superabũdantib⁹. 183.

Unde nec intentio in eis altera nec forma medicaminũ altera ſm genus. 184.

Sed ad reliquũ adhuc genus veniendũ salubrium causaꝝ quidez qđ est correctiuuz coꝝ que ꝑpter positionem lapsa sunt corpoꝝ vt ex archimetra: ⁊ qñ labunt intestina in oxeum. 185.

Fit aũt hoc qdem in ↄtrariũ ex violẽta tensione aut ex impulsiõe: hoc vero ex raritate aut ex ruptura ↄtinentis. 186.

Itaq3 curatio qdem huic ex ↄtraria tensione ⁊ in cõtrariũ impulsione: huic vo si fiat solidũ ex eo continens. 187.

Ex qbus vero facultatibus aliqs ea que sunt ſm partẽ inueniat: ꝑ terapentice facultatis declaratũ est negociũ. 188.

Deinde vero dicendũ est de eis quecũq3 ſm priorem orationẽ accipiebamus: vocant aũt ea preseruatiue. 189.

Triplex vero est ⁊ hoꝝ ſm genus differentia. Prima quidem perfecte sani hois. Scđa impfecte. Tertia vero egrotantis. Primum igit genus ex salubri negocio duplex existens vt prius dictũ. Scđm vero ex preseruatiuo. Tertium vero ex terapentico. 190.

In humoribus vero maxime. h3 ↄsistẽtiam oẽ hoc genus. 191.

QUos neqꝫ glutinosos opꝫ eẽ neqꝫ spissos nec aquosos: neqꝫ multos: neqꝫ calidos: amplius neqꝫ frigidos: neqꝫ mordaces: neqꝫ putridos: neqꝫ venenosos. 192.
Augmentati vero mali humores cause ꝯsistũt egritudinum. 193.
AUgmentantur vero aliquando quidem ab eadem causa que eos genuit. primum est autem quando sunt non cõmutantes eos sibi qui ſm corpus sunt humores. 194.
INtentio vero in his curationibus duplex est: alteratio ⁊ euacuatio. 195.
ALterant igitur: aut digesti ab ipso corpore: aut a quibusdã pharmaticis virtutib⁹ in quib⁹ sunt ⁊ quedã virtutes q̃ virus venenatorum aĩaliũ curãt ad hoc delynria pharmaca recipientes. 196.
EUacuantur vero sufficienter a calidis pharmacijs ⁊ purgationibus ⁊ clysteribus sudoribusqꝫ ⁊ vomitibus. ¶ Hec igitur horum sunt cõmunes euacuationes. 197.
PRoprie vero ex loco in quo congregati fuerint accipiuntur quemadmodum in salubribus declaratũ est secũdum tertiuꝫ ⁊ quartũ: maxime nobis de laboribus tractantibus ⁊ quecunqꝫ adiacent alijs laboriosis dispositionibus. 198.
EUacuant enim promptius qui qdem in p̄mis venis per vẽtrẽ. Qui vero in his que ſm epar p vrinas. Qui vero sunt ſm totam habitudinẽ p̱ sudorẽ. Quẽadmoduꝫ ⁊ qui ſm caput aut p palatũ aut p nares aut p vtraqꝫ. Qui vero in thoracis latitudinibus purgãtur per guttur cum tussibus. Qui vero ſm renes ⁊ vesicã p vrinas. 199.
ANtipaseos vero communis omnium partium ostensio ad ea que longissima sunt. 200.
Deriuatio vero ad proxima loca. 201.
OMnia igitur quecunqꝫ curant huiusmodi dispositiones salubres vocantur cause. 202.
Quemadmodum exacuentia egre. 203.
Neutre vero neqꝫ ledentia neqꝫ adiuuantia. 204.
POtest autẽ aliquis eas neqꝫ causas appellare omnino quales sũt multi sophistarũ negligentes quidem ipsaꝝ rerum inuenire differentiam: in nominibus vero plurimum temporis ꝯsumentes. 205.
DIctum est autem amplius in alijs negocijs aduersus eos. ¶ Preseruatiua quidem species artis talis est. 206.
REsumptiua vero ⁊ enutriens in ꝯualescẽtibus ex egritudinibus ⁊ senibus qualis vero est ⁊ eorum dispositio ⁊ a qbus causis maxime ad id quo ſm naturam est reuertuntur. 207.
PErfecte quidem in terapentice facultatis litteris demonstratuꝫ ẽ per capitula vero dicatur ⁊ nunc. 208.
SI igit dispõ ẽ talis: bon⁹ qdẽ est ſꝫ pauc⁹ sanguis: ⁊ cuꝫ eo vitalis q appellat spũs ⁊ aĩalis. Ipse ṽo solide ptes sicciores. Et ppterea ṽtutes eaꝝ debiliores ⁊ ĩfirmiores. Et pp has totũ corp⁹ frigidi⁹. 209.

Cause vero salubres eã que dicta est corrigentes dispositionez vno quidem capitulo vt apprehendatur quecunqz perfectam ⁊ velocem digestionem operant. Scdm partem vero imoderatis motionib⁹ ⁊ cibis ⁊ potibus ⁊ somnis sunt materie quidem motionum: sunt suspensiones ⁊ deambulationes ⁊ fricationes ⁊ lauacra. 210.

Et si multum meliores adhuc fiant: ad consueta opera paulatim attingat. 211.

Cibozum vero in principio quem humidi ⁊ bene digestibiles ⁊ nõ frigidi: postea vero magis nutrientes. 212.

Potus vero aptus vinũ est: etate quidem mediũ: forma vero puruz lucidum: in colore ꝟo aut albũ aut subrubeũ: odore ꝟo suaue: in gustu vero nec aquosum oino nec aliqua vehemẽtez qualitatez ostẽdens: nec stipticam: nec amaram: nec dulcem. 213.

Dictum est autem vt modo dixi in terapentica facultate amplius super his. FINIS.

Galeni pergamẽi Ars pua interprete Laurentiano florẽtino viro litteratissimo. Subsequũtur cõplura alia Hypocratis ⁊ Galeni opera per eundem interpretata.

Laurentianus florentinus Frãcisco pandulphino Salutem.

Cum his diebus tecũ verba facerem de nostro Galeno dixisti te eius definitiones medicinales vertisse in latinuz sermonẽ: qđ sane nõ potui non magnopere cõmendare: ratus fore vtilissimuz si vna cum alijs eius voluminibus que feci latina imprimerent. Est eniz liber nõduz romanis cognitus hominibus: qui tñ adeo est necessarius vt nemo sit qui medendi pitiam discere fere sine eius notitia possit: cũ sint definitiones oium scientiarum principia necessaria. Cura igit mi Francisce vt absolutus prodeat in vsum latinũ: vt hec etiã Galeni scripta bñficio ac labore tuo ab iniuria obliuionis asserantur. Interiz legas artẽ paruam: non enim hec longe absunt a studio sapientie vbi rerum definitiones multe existũt. Eam tuo nomini dicaui qui acri polles igenio: ⁊ in hac nostra ciuitate prima munera sis merito obiturus: nã ⁊ parentis tui Petri Philippi maxima in ipsam rẽ. p. beneficia nemo est quin sciat. Uale. Idibus Februarij. M. ccccc.

¶ Liber Primus incipit feliciter.

¶ De triplici genere doctrinarum. Nec vllũ antea resoluẽdi doctrinã excoluisse. Et vt hoc libro sit diffiniendi rõnem facturus. Caput. 1.

TRes sunt oẽs doctrine ordinem subsequẽtes. Prima ex finis cognitione per resolutionem efficitur. Secũda ex cõpositiõe eorum que sunt p resolutionẽ inuẽta. Tertia ex diffinitionis dissolutiõe de qua nũc tractamus. At licebit talem doctrinaz appellemus nõ solũ diffinitiõis dissolutionẽ: sed etiã explanationẽ: quomodo aliqui nominauerũt. Aut resolutionẽ: aut diuisionẽ: aut quomodo aliq quidaz explicationem: aut enarrationem quomodo alij. Nonnulli igitur Herophili sectatores talem doctrinam efficere sunt aggressi: velut Heraclides erithrensis. Componendi vero doctrinã sunt ipsi Herophili sectatores efficere aggressi: & aliqui qui ab Erasistrato fluxerunt: atq etiam Attales athenìensis. Nemo tamen ex maioribus scripsit doctrinam ex cognitione finis incipientem ex qua artes omnes vtentes docendi via & ratione consistunt. Sed illam alibi docuimus. Hoc loco diffiniendi doctrinam sumus facturi. Quantum enim superatur a scientia resoluendi dignitate: docendiq via & ratione: tantum superat compendio artis ac memoria particularium preceptorum. Omnia eniz precepta satis in memoria herent ex diffinitionis dissolutiõe: quia optima diffinitio: capita totius artis in seipsa complectitur: quaz nonnulli nominãt essentialem ex aduerso diuisam accidentalibus appellatis. Ille enim ab accidentibus rerum quas diffiniunt. He ab ipsa essentia consistunt. Ceterum in multis alijs cõmentarijs omnem medendi contemplationem particulatim excoluimus: quibus vtaris ad hanc triplicez doctrinam licebit. Sed hac parte diffiniendi rationez prosequemur. Id preterea adijciẽtes nos hoc libro eẽ dicturos sola capita: ac veluti cõclusiones eorum: que latius explanata iam sunt.

¶ Quid naz sit medicina: & quo pacto corpa cause: ac signa sana egra: neutraq nominentur. Caput. 2.

MEdicina est sanabilium scientia: egrotabilium: & neutrorũ. Nec interest si dixeris valitudinariorum. Igitur scientie nomen communiter: & non proprie intelligere opus est. Sanabile vero egrotabile ac neutrum vnumquodq trifariam dicitur. Tum corpus: & causa: tum etiam signum. Etenim corpus: suscipiens sanitatem: & causam efficientem: atq custodientem eam: & item signũ indicãs. Hec oĩa auctores medicine sana appellant. Simili ratione nominant egra: suscipiẽtia egritudinem corpora: atq etiam causas efficientes & custodientes egritudinem & indicantia signa. Nec secus neutra pari modo vocant: corpora: causas: signaq. At vero medicina primaria ratione sanarum cau-

ut fabri materia lignum est, scopus scamnum, finis sessio in scamno: ita
medicina subiectum homo est; scopus sanitas, finis, sanitatis possessio, vel omni-
moda sanitas.

Methodus 3x. ἀναλυτική, συνθετική, ὁριστική: methodo analytica usus est
Galenus libro de constitutione artis; definitiva, in praesenti tractatu est usurus.
partes omnes artis via resolutiva inveniuntur, ut a sanitate retro gradiendo
usque ad principia humani corporis. post inventionem tamen, ordine compositivo
docentur: unde Gal. artem medicam exorditur ab elementis et temperamen-
tis, hinc progreditur ad differentias et causas morborum, tandem ad me-
thodum medendi accedit.

Methodus analytica est dignior. sed definitiva compendiosior, et utilior: brevis
enim est et sufficiens. Haec methodus utitur divisione, ut ad singula membra
accedat, quae postea definiat, non tamen divisiva dicitur, sed definitiva, quia di-
visione utitur tanquam instrumento, sed ipsa definitio efficit scientiam.
Definitio est 3x. materialis ut ira est ebullitio sanguinis circa cor, formalis
ut ira est appetitus vindictae; 3o. demonstrativa positione differens, seu completa
ut ira est ebull. sang. propter appet. vindictae.

farum scientia est: deinde egrarum: ac demũ neutrarũ. Tum autem corporum in primis sanorũ: deinceps egror: postremo neutror. Itidez de signis dicendum. In actionibus aũt prior corporũ .s. cognitio ex signis est. Postea vero causarũ inuentio. Porro cum indicans suscipiensq; & efficiens: ac custodiẽs vnũquodq; bifariam dicat simpliciter ac nunc. Sciendum est de vtrisq; scientiam medicinalẽ tractare. Quin etiaz, cũ id qd simpliciter est bifariã dicat semper & plerũq; de ambobus scientia medicinalis cõmunit. Ceterũ neutra causa: signũ corpus: tum simpliciter: tum etiã nunc appellatũ: vnũquodq; trifariam dicitur: aut q neutri contrarij: aut q vtriusq;: aut q interdũ huius: interdum illius particeps est. Atq; ex his ipsis ẽm duobus dicit modis: aut qui vtriusq; contrarij equaliter. aut q alterius magis cõpos est. Ceteruz de tota diffinitionis dictione ambiguitas quedã est: quã quidẽ soluere necesse est. Quod enim dicit medicinalẽ scientiã esse sanabiliũ: egrotabiliũ: ac neutror: significat eã ipsam sciẽtiã medicinalẽ de oibus particularib' docere atq; etiã de quibusdã: & item de qualibus. Sed ipsam de omnibus particularibus agere: indefinitũ & impossibile est. De quibusdam autem imperfectum nec artificiale. De qualibus vero artificiale pariter est atq; abunde: cunctis artis particularibus satisfacit: qd in diffinitione medicine dicimus cõtineri. In primis igitur ordinemur a corporibus ostendẽtes quenã sanabilia: egrotabilia: ac neutra existant: mox de signis & causis percurremus orationem.

¶ De corpore sanabili. Quid nã corpus sanabile sit. Caput. 3.

Sanabile simpliciter corpus est qd ab ortu nature modice temperatũ est in simplicibus primisq; partibus: moderatũ vero in mẽbris que ex his cõposita sunt instrumẽtalibus. Sanabile vero nũc corpus est quod in presens beneualet. Porro hoc corpus quo tẽpore beneualet modice tẽperatũ moderatũq; est non optimo temperamento ac moderatione: sed proprio & suo. At vero ipsi' sanabilis simpliciter corporis semper tale est: q maxime temperatũ moderatũq;: plerũq; vero tale ab optima quidem preparatione non multum absistit.

¶ De corpore egrotabili. Quid nã corp' egrotabile sit. Caput. 4.

Egrotabile corpus simpliciter est quod ab ortu nature aut imodice temperatũ in similaribus: aut imoderatũ in instrumẽtalibus: aut vtroq; mõ affectũ. Egrotabile nũc corpus est egrotans: eo tempore quo dr tale esse. At constat: vt hoc quoq; eo tempore quo dicitur esse egrotabile sit imodice temperatũ in similaribus: aut imoderatũ in instrumentalibus: aut vtroq; modo affectuz. Quinetiam egrotabile semper corpus est quodcũq; existit ab ortu nature: aut imodice temperatũ in simplicibus primisq; partibus omnibus: aut quibusdaz: aut principalissimis: aut etiã instrumentalibus similiter imoderatũ: aut omnibus: aut quibusdam: aut principalissimis. Corpus autẽ plerũq; egrotabile est: quod ab hoc vitio absistit quidem nondum tamen est in medio collocatum.

¶ Quot modis neutrum corpus appelletur. Caput. 5.

Cum neutrum corpus trifariam dicatur: aut q2 neutre affectiōis extreme sit particeps: aut q2 vtriusq3: aut q2 interdū huius interdum illius compos sit. Neutruz corpus ex prima significatione erit qđ diligenter medium existit: sanabilissimi corporis egrotabilissimiq3: ꝛ item ex eo ipso simpliciter tale quodcūq3 ab ortu nature ita fuerit preparatū: nunc vero tale quodcūq3 presenti tempore mediū diligēter existit sanabilissimi corporis egrotabilissimiq3. Porro simpliciter neutrū semper est tale: si cunctis etatib9 tale permaneat: plerūq3 vero si quasdam suscipiat mutationes. Ceterū ex secūda significatione corpus neutrum erit: si ꝯtrariaꝝ dispositionuz simul sit particeps: ab ortu nature: aut in vno membro: aut etiam duobus differentibus: in vno quidem si per alteram oppositionem efficientium qualitatū modice fuerit temperatū: aut per ambas quidē s3 orta figmentū: vel magnitudinē: vel numerū partium: vel positionez fuerit affectū: aut econtrario in his qdē imperpessuz oībus vel qbusdam: sed tēperamento perpessuz. In membris autez differentibus fieri potest: vt aliquid simul per omnes oppositiones contrarioꝝ particeps sit: ac semper tale erit: si per omnes etates maneat. Plerūq3 autez si aliquatenus permutet. Nec secus neutrū nunc corpus erit ex secunda significatione: si aut circa vnum membruz partim sanabile sit: partiz egrotabile: aut circa differentia mēbra. Neutruz autē corpus ex tertia significatione erit: quod interdū sanabile: interdū egrotabile inuicez reddit: quēadmodū nōnulli extiterunt pueri qdē sanabiles: puectiores vero etate egrotabiles: aut ꝯtra. At vno tempore ita neutrū cōsistere nō conuenit. Porro cōstat: vt illud nūc bifariā dicatur. Igitur corpus sanabile: egrotabile: neutruz: quot modis dicatur ꝛ quodnam vnumquodq3 sit abunde definitum iam est. Restat vt de signis agamus.

¶ Liber Secundus incipit feliciter.

¶ De signis quibus affectiones corporum cognoscūtur ꝛ quo pacto talia signa trifariam diuidantur. Caput. 1.

Indicantia igitur sanitatem signa sunt: si presentem sanitatem ostendunt. Pronostica si futuram. Commemorantia: si preteritam in animum reuocant. Nec secus egra signa si presentem egritudinem demonstrant: indicantia existunt. Si futuram pronostica. Commemorātia vero si preteritam in mentem reponunt. Pari modo signa neutra: indicantia: ac pronostica: item commemorantia habentur: aut vbi nullam penitus indicent affectionem: aut nihiloma-

gis sanam & egram dispositionem: aut aliquatenus sanam: aliquatenus egram dispositionem: aut vbi interdum sanam: interdum egram. Nam & hec quoqz pro trium temporum diuersitate similiter indicantia: pronostica: ac commemorantia censentur. Atqz vocantur interdu hec omnia signa ab antiquis medicis pronostica: quis presentem aut preteritam significent dispositionem: ac maior vtilitas est indicantiu: & pronosticorum: minor commemorantium. Cum igitur corpora sint sanabilia simpliciter & nunc: que etiam beneualentia nominatur. simpliciter sanabilium corporum duplicem haberi differentiam docuimus: eo quod hec semper talia: illa plerunqz existant: semper quidem quotiés optimam habeant preparationem: plerunqz vero quotiens ab ea ipsa optima preparatione non longe absistant.

¶ Quibus indicijs optima corporis preparatio cognoscatur. Caput. 2.

AC cognosci talia oportet ab his que insunt sm substantie rationem: & actionibus necessario subsequentibus: & casibus: que proprie accidentia nominamus. Ab ipsa quidem substantia optime preparationis corpora dignoscuntur: quotiens partes similares: calore: frigore: siccitate: humiditate modice constent. Instrumentales vero mediocriter accomodentur quantitate: ac numero earum: quibus componuntur: atqz etiam figmento singularium partium: totiusqz instrumẽti. Porro ab his que necessario subsequuntur. tactu quidem: duritiei ac molliciei mediocritas. Uisu vero si nec omnino leuis nec admodum hirtus apparet. Si coloratus existit. Si actiones perfectas habet. Si instrumentales partes se habent mediocriter. Si decore instrumentorum totius corporis conspicue sunt: & actionum virtute pollent. Atqz hec optime preparationis corporis indicia sunt.

¶ Quibus indicijs cognoscãtur corpora: que ab optima preparatione absistunt. Caput. 3.

CEterum que ab ea absunt corpora sed insuper sana sunt: partim similarium temperamento impedita sunt exiguo quodam impedimento: partim instrumentalium lesione affecta sunt: exiguo quoqz impedimento: aut omnium aut quarundam partium. Impedimentorum vero genera eadem habentur his: que virtutem eorum absoluunt Temperamentum in partibus similaribus. Numerus autem figmentum: magnitudo: ac positio in instrumentalibus. Utrisqz autem communis vnio est: quam sane continuitatem earum nominamus. Porro in his ipsis generibus egrotabilium corporum vitium habetur ex vtraqz egrotabilis corporis significatione. Terminus autem intersiguens est: sensibilis actionum lesio. Que vero ab optima preparatiõe absunt paulum corpora: ipsa etiam re vera lesa sunt: attñ id sensibile nequaq̃ est. Igitur definit id eo q magis minusqz ex actionibus morbosis causis obsistant. Simpliciter vero egrotabilia corpora definita sunt: propterea q facile de causis morbosis vincanf: & q: multũ ex operationu

virtute absistant. Igitur in medio vtrorũq₃ neutra diligenter corpora collocãtur: necnõ ꝛ que latius neutra dicũtur: secabiturq₃ totius sanitatis latitudo in partes tris latitudinem insignem habẽtes. E quibus prima sanabilium corpoꝝ erit. Secũda neutroꝝ. Tertia egrotabilium. Quibus deinceps habẽtur corpora iam egrota lesione operationũ sensibili interstincta. Igitur dolorifica corpora: queq₃ motiones obtinent impeditas: aut penitus abolitas: perspicuos terminos habẽt. Que vero infirmas gerunt actiones si maxime abscedũt facile iudicantur: sin parum ambigua remanẽt: ꝛ ob eam rem hoc lesionis genere neutre cõtrarie operationis particeps affectio ꝯsistit: quã diximus neutram cognominari. At cuncta hec sensu interstingui debent nõ ipsa reꝝ natura: alioquin ꝯprobes oportebit medendi facultatem nunq̃ non affecta corpora cõsiderare. Ceterum indicia beneualentium corporũ: sed aut egrotabiliũ: sanabiliũq₃ distantie quãtitate inuicem discrepabunt: vbi cõstituerimus extremos terminos sibi inuicem ꝯtrarios: tu₃ optimam preparationẽ: ac nuper ꝯfectã egritudinẽ: cõsiderantes huic ne an illi fuerint ꝓpinquiora. Si eni₃ fuerit ꝓpinquius optime preparationi sanabile est. Sin longius: sed iam egroto corpori ꝓpinquius: egrotabile est. Si vero in medio amboꝝ fuerit equaliter ab vtrisq₃ recedens: neutrum id erit. Itaq₃ optime preparationis indicia dicta iam sunt. Eoꝝ vero que absunt ab ea ipsa ꝑparatiõe: genera numero paria sunt: maioris minorisq₃ rõne inuicem distincta. Porro cũ hec diuisa sint trifariã: simpliciter egrotabilis corporis indicia exponem⁹. Ex illis enim due relique latitudines perspicue erunt. Generatim igitur antea dictũ est: dum de optima ageremus preparatiõe. Speciatim hoc loco dicemus: si prius partes corporum diuiserimus.

¶ Quonia₃ partiũ differentie sint. Caput. 4.

OMnes earum differentie quattuor sunt. Quedam enim precipue partes existũt. Alie ab illis nascũtur. Nõnulle võ nec alias gubernant: neq₃ ab alijs gubernantur: insitas habẽtes quibus gubernant se vires. Alie vero insitas habent pariter ꝛ influxas. Precipue ergo sunt cerebrũ: cor: iecur: testes. Ab illis vero nascuntur: illisq₃ subseruiũt nerui: ac dorsalis medulla cerebro: cordi aũt arterie: vene iecori: seminaria vasa testibus. Porro seipsas gubernant cartilago: ossa: copula: mẽbrana: adenes: pinguedo: caro simplex. At alie omnes partes cõmunẽ habentes gubernationem: arterijs: venis: ac neruis egent. Pilorũ vero ꝛ vnguium nulla gubernatio. Sed generatio sola censet. He igitur partium differentie sunt. Indicia aute₃ vniuscuiusq₃ temperamenti deinceps dicentur sumentes initium a cerebro.

¶ Quonia₃ ꝓpria indicioꝝ genera habeãtur. Caput. 5.

PRopria signoꝝ genera quinq₃ existunt. Primu₃ totius capitis dispositio est. Scõm sensibiliu₃ operationum virtus ꝛ vitiũ. Tertiũ vero administrantiũ. Quartũ principaliu₃. Quintũ naturaliũ. Demũ aliud genus ab his omnibus est alteratio: quam extrinsecus inciden-

tia conuehunt.

¶ Ex qbus signis vniuersa capitis dispositio ducat. Ca.6.

VNiuersi capitis dispositio ex magnitudine: figura: capillisqȝ du/citur. Igitur paruū caput praue cerebri preparationis peculiare indiciū est. Magnū vero nō necessario bone preparationis indiciū est. Sed si pre robore extitit: facultatis ibi existentis materiā ꝓbā multāqȝ preparantis indicium bonum est. Si vero propter solam materie mul/titudinem bonum est. Id aūt diffiniri debȝ tū figuratim etiaȝ annexis mēbris. Figura quideȝ si idonea sit: hoc.n. bonum signū semper habet. Membris vero annexis: quotiēs ceruix valida sit: ac reliqua ossa opti/me sint disposita: atqȝ etiaȝ pars omnis neruosa vegeta firmaqȝ sit. Ca pitis porro figura propria habet velut si cogites spheram diligēter ce/reaȝ vtrūqȝ leniter astrictam. Ita namqȝ fiet: vt priora sphere posterio/raqȝ ꝓmineant. Latera vero rectiora reddant. At quotiēs occipitium minuat: consideres oportebit neruos: ac collum vna cuȝ ceteris ossib9. Si eniȝ habeant per naturā: inopia materie: haud quaꝗ̄ facultatis in/firmitas: si vitiosa debilis facultas existit. Sed magna ex parte occipi/tio incertiori predictoꝝ īfirmitas comitatur: raroqȝ aliter accidit. Nec secus prominens occipitiū ꝯsiderabis pariter cum alijs oībus finitio/nibus. Si enim cerebelli figura idonea sit: indicium bonū est. Quidam medici nominant cerebrū postremuȝ. Ut igitur postremū est: futura ad speciem labde.a. littere definitū: ita dorsalis medulle initium est ꝑ quaȝ ⁊ neruos in vniuerso animali mouentes orditur. Pars autem ipsa po/sterior ex se penitus paucis participat sentiētibus: multis mouentib9: quemadmodum prior altera sentientibus multis: mouentibus paucis. Quocirca si probe affecte sint: firmas vtraqȝ suas appēdices habebūt: atqȝ he ipse in parte capitis priore finitiōes existunt: vt circa frontē. vbi parua fuerit: aut magna. Itidem in sensibus: verbi gratia: visu: gustu: odoratu. Hec enim sibi inuicem indicia sunt: ac sibi inuicem astipulan/tur: tum que ab aliquo membro principali oriuntur: virtuti: vitioqȝ pn cipalis: tum etiam principale his que ab se oriuntur.

¶ De virtute ac vitio principaliū operationum. Ca.7.

PRincipaliuȝ operationū virtus ac vitiū membri principalis vni9 per se indicium est. Intelligo autē principales operationes: q̄ ab aliquo membro principali tantūmodo efficiuntur. Siquis igit solers est: cerebri materia tenuiori indicat. Si tardus: crassior. Si docilis est: substantia cerebri mollior est. Si memoria pollet: stabilis est. Nec secus si indocilis fuerit: cerebrū durius est. Si obliuiosus: fluens. Ceteꝝ quo/tiens opiniones facile mutet caloris: quotiēs retineat frigoris indiciū existit. At duo signoꝝ genera video: dimisisse: que statim ab initio doce re ꝓmisi. Unū ex actionib9 naturalibus ductū: alteꝝ ab his que extrin secus incidunt. Sed de vtrisqȝ promiscue sermo erit.

¶ Que nam cerebri bene temperati indicia sint: Ca.8.

SI cerebrum bene tēperatū existit in quatuor qualitatibus: omnia

predicta mediocriter obtinebit & omnia excrementa q̃cunq3 ex palato: aut auribus excernuntur mediocriter obtinebit: ac minime ledetur ab omnib⁹ que extrinsecus incidunt: quecũq3 calefaciunt refrigerãt exic/cant: humefaciunt. In talibus capilli q̃dem si infantes sint: subruffi: si pueri subflaui existũt: medij quodãmodo inter crispos simplicesq3: nõ tamen facile caluescũt. Sed intelligere oportet dicta ac dicẽda indicia in regionib⁹ moderatis. Que vero de capillis dicta sunt non in terris solũ moderatis: sed quotiens humoꝝ temperamentũ cerebri tempera/mento proportione respondeat. Quod si calidius fuerit moderato: in altera aũt oppositione bene temperatum. Si admodum fuerit calidi⁹: indicia dicenda cũcta validiora reddunt. Si vero excessus paruus exi stat: debiliora. Atq3 hic sermo promiscue sit ꝓditus in cũctis partibus: quarum temperamenta sumus indicaturi.

¶ Quenam cerebri calidioris indicia sint. Ca. 9.

Restat vt ab his que dicta sunt cerebri calidioris indicia noiem⁹. Caput igitur vniuersum rubet caletq3. In oculis vene sensibiles existunt. Capilli vero in talibus celeriter oriuntur. Quod si multo cali diores fuerint q̃ꝫ qui modice constant nigrescunt ac validi & crispi red duntur. Si vero non multo calidiores existant: in primis q̃dẽ subflaui sunt: deinde nigrescunt: ac procedente etate caluescunt: maximeq3 qui admodum calidi sunt. Excremẽta aũt ꝑ palatũ oculos & aures exigua ꝯcoctaq3 excernũt quotiens ad ĩtegrũ bñ valẽt. Ubi vͦ caput ĩplet. Se pe.n. eis potissimũ si negligẽter viuãt id accidit: multa q̃dẽ sꝫ nõ cruda excrementa reddunt. Caput aũt implet grauaturq3 ex calido cibo: po tu: odore: & oĩbus que extrinsecus incidunt: in quibus est circũueniens aer. Presertim si talia nõ soluꝫ calida ex natura: sed etiã humida sunt: & vt somnus ꝑ hm̃oĩ tẽperamẽta breuis ita nequaq̃ꝫ ꝓfundus sufficiet.

¶ Quenam frigidioris cerebri indicia sint. Cap. 10.

Frigidioris q̃ꝫ conuenit cerebri indicia sunt: excrementa multa ex proprijs emissaculis: capilliq3 recti: ruffi: prolapsi: & qui tarde erũ pant tenues: exiles: facileq3 ex frigidis causis offenduntur: ac tãtisper dum offenduntur: defluctione & grauedine afficiuntur: nec tãgenti ca/put calidum apparet: neq3 cernẽti rubrũ: ac venule oculoꝝ visum effu/giunt: & somnolentiores quodãmodo sunt.

¶ Quenam siccioris cerebri indicia sint. Ca. 11.

Siccioris indicia cerebri sunt: si emissacula vacant excrementis. Si sensus diligentiores existunt. Si insomnes existunt. Si capillos validissimos habent ac ocissime erumpẽtes: magisq3 crispos q̃ꝫ rectos. Si cito calui efficiuntur.

¶ Quenã cerebri humidioris indicia sint. Ca. 12.

Humidioris autẽ capilli simplices sunt: ac nullo modo calui effi/ciunt. Porro sensus marcidi sunt: atq3 excrementoꝝ affluit multi tudo. Sõn⁹ mult⁹ ꝓfundusq3 ẽ: atq3 he simplices cerebri intẽpies sunt.

¶ Quenã calidi sicciq3 tẽperamẽti in cerebro indicia sint. Ca. 13.

COmposite vero: prima quidem calida siccaq; est in qua sensus diligentes existunt: atq; excrementis vacant: maximeq; insomnes agunt: ac cito calui efficiuntur. At qui prima capillorum generatio celerrima atq; abūdantissima est: capillos nigros crisposq; habēt: caputq; calidum: atq; rubens ad vigoris vsq; etatem.

¶ Quenā calidi: humidiq; tēperamēti in cerebro idicia sint. Ca. 14.

QUod si humiditas cum calore adfuerit nec admodū vtraq; qualitas excedat modum: coloratiores: calidioresq; sunt: ac vene in oculis grandiores: atq; excrementa plura: mediocriterq; cōcocta: & capilli recti subflauiq;: nec facile calui efficiuntur. Caput preterea repletur ac grauatur ex causis calefaciētibus. Quod si humefiat multomagis id accidet: & vbi multitudine abundet excrementorum. At qui quotiens plurimum calidi & humidi fuerint: his caput morbosum est: atq; excrementosum. facileq; ab humidis & calidis causis leditur. Auster illis nūq̄ non inimicus existit: sed optime degunt flante aquilone. Nō tamen vigilare diutius queunt: sed conuersi in somnuz pariter somnolenti vigilesq; existunt ac insomnia vident. Visus marcidus est: ac sensus indiligētes. At si cerebrum multo calidius moderato fuerit: sʒ paulo humidius: exuperabunt calidi temperamenti indicia: permiscentur illis signa humiditatis incertiora: quemadmodum si multo humidius fuerit: paulo vero calidius: humiditatis signa validiora erunt: caliditatis debiliora. Atq; hic sermo per vnāquāq; intēperiē ꝯpositā cōis ē.

¶ Quenā frigidi: sicciq; temperamēti indicia sint. Ca. 15.

FRigidum simul ac siccum temperamentū: caput efficit frigidum: decolorq; quantum in seipso est. Semper enim meminisse dicte definitionis oportet: vt capitis partes quantum est ex humorum natura afficiātur. Porro tale temperamentū venis in oculis vacat: & ex causis frigidis facile offenditur: quapropter inequaliter sani degūt: interduʒ capite leuissimi: & emissaculis purgatissimi: interdum grauedine ac defluctione ex leui causa prompte afficiuntur. Sensus autē in eis in iuuētute diligentes & integri ex toto sunt: processu vero cito emarcent: & vt semel dicatur: caput vniuersum cito senescit: quocirca cito canitiē sentiunt. Capilli vix ab ortu erumpunt exiles: ruffi. Procedente aūt tempore si frigiditas plus superat caliditateʒ q̄ siccitas humiditatē: haudquaq̄ calui efficiuntur. Ecōtrario vero si siccitas plurimū superet humiditatē: frigiditas aūt caliditatē parū: tales calui efficiunt.

¶ Quenam humidi: frigidiq; temperamēti indicia sint. Ca. 16.

HUmidum preterea ac frigidum temperamentum obstupiduʒ cōmittit somnuʒ: redditq; homines somniculosos ac sensus vitiosos: & excrementis redundantes. atq; etiam caput efficit frigiditati repletioniq; paratum: & defluctioni grauediniq;: non tñ calui efficiunt: atq; hec tēperamenti in cerebro signa sunt. Ex his aūt dictis signis ad vnūquodq; opificiū sensus cognoscendū te ꝯferas licebit.

¶ De signis quibus oculi cognoscuntur. Ca. 17.

De oculis disseruisse sat erit. Si igitur oculi calidi pspicue sint: ac facile moueantur: ⁊ sepe: venasq; latiusculas habeant: calidi omnes sunt. Frigidi vero qui contra habent. Quicūq; vero molles pariter sint atq; humiditatis pleni: humidi sunt. Quicūq; autem squalidi pariter sunt ac duri: sicci sunt: ac leduntur his que tēperamēto similia habentur: iuuant ꝯtrarijs moderato vsu. Sed hoc ꝑmiscue de cuiuslibet temperamēti cognitiōe ꝓditū esse intelligi oportebit.

De magnitudine oculorum. Caput. 18.

Magnitudo oculorum si idonea sit: ⁊ oculus suo munere ⁊ officio probe fungatur: multitudinē substantie de qua sint cōfecti bene temperatam ostendit. Si vero sine his sit: substantie copiam quidē: sed male temperatam ostendit.

De paruitate oculorum. Caput. 19.

Paruitas oculoꝝ si idonea sit: ⁊ oculus suo munere ⁊ officio probe fungatur: exiguam quidem substantiā sed minime vitiosam designat. Si vero non: ⁊ paruam ⁊ vitiosam substantiā designat. De colore vero ita agendum.

De cesietate oculoꝝ: ⁊ quonāmodo oculi cesij efficiant. Ca. 20.

Cesius oculus mundo lucidus humore nec multo: splēdidi copia humoris consistit. Niger econtrario. Medius vero propter medias causas. Cesius ergo oculus: aut ꝓpter magnitudinē: aut splendorem christalloidis ita a glacie nōiati: aut ꝓpensam positionem: aut ꝓp tenuis ⁊ aquosi in pupilla humoris paruitatem munditiāq; efficitur. Si igitur cuncta simul cōcurrant ꝙ maxime: cesius redditur. Si vero quedam adsint q̄dā desint: magisq; ⁊ minus cesius euadit.

De oculo nigro. Caput. 21.

Niger oculus: aut ꝓpter paruitatē christalloidis ita a glacie noiati: aut ꝓpter in ꝓfundo positionē: aut q: splendidus clarusq; exquisite nō est: aut q: tenuis humor: aut abundans: aut immundus est: aut propter horum aliqua: aut omnia fieri solet: atq; ea in re: magisq; ⁊ minus est: vt antea docuim⁹. Itaq; tenuis humor si aquosior sit ⁊ abūdans: humectiorē oculū reddit: queadmodum si crassior sit aut incertior: sicciorē. Christalloides aūt ita dictū ꝙ glaciei similis est. Si durior fuerit sicciorē oculum facit: sin mollior humidiorē. Nec secus si superet tenuis mediocritatē humoris siccior est: si superetur ecōtrario.

De corde.

De signis calidi in corde temperamēti. Cap. 22.

De cordis temperamento deinceps agamus id prius in animum reuocantes: vt vnamquāq; partem: aut calidiorē: aut frigidiorē: aut sicciorem: aut humidiorē esse comparantes: nō ad aliquam aliam sed ad seipsam dicamus. Ita enim fit: vt cor frigidissimū natura multo calidius temperamento sit: ꝙ cerebrū calidissimū. Calidioris ergo comparatione proprie moderationis indicia sunt inseparabilia ac ꝓpria: si spiratio magna: ac pulsus velox spissusq; ē: si audax homo atq;

impiger est. Quod si caliditas plurimum augetur: iracundus: efferus: furibundusque est. Thorax preterea hirtus maximeque pectus est: atque etiam in alijs loca quecunque prope posita sunt: ac magna ex parte totum corpus calidum ex corde calido redditur: nisi iecur admodum cõtra egerit. Sed paulopost omnia corporis indicia dicentur. Quinetiam thoracis amplitudo caloris indicium censetur: nisi cerebrum admodũ cõtra egerit. Cũ dorsalis magnitudo medulle magna ex parte illi proportionetur. Vertebrarũ aũt magnitudo tanta q̃ta dorsalis medulla: proindeque tota spina est. Thorax eni annectit dorso: veluti nauigiũ carine: quocirca necessario longitudinẽ habebit parem dorso: latitudinem autem ꝓportionalem corpulentie vertebrarũ: vbi pro natura illarum inexus sit. Sed vbi cordis calor exuperans inflet: amplificetque statim a prima origine thoracem: proportionalem calori illius latitudinem obtinebit: et ob eam rem: quotiens capite paruo thorax amplior habeatur: indiciũ caloris in corde est maximũ. Quotiẽs vero magno capite paruus existat: id quoque est indiciũ frigiditatis in corde maxime peculiare. Sed si proportionale caput habeat: ceteris indicijs definiri corpsum oportebit: perinde q̃si de thoracis q̃titate: nullũ sis indiciũ accepturus.

¶ De signis frigidi in corde temperamenti. Ca.23.

IN corde frigidiori pulsus minor q̃ moderatus est: non tamen tardior: necessario rarior ve. Spiratio vero vbi tãto minor thorax extitit: quanto cor frigidius pulsui proportione respõdet. Ubi vero maior fuerit q̃ frigiditatis quantitas postulet: non solum minorem sed etiam tardiorem: rarioremque naturam ostendit. Tales timidi sunt: obliuiosi: et cogitabundi. In his pectus leue est ac pilis nudum. De paruitate preterea diffiniendum quemadmodum antea dictum est. Itidem et de totius corporis qualitate.

¶ De signis sicci in corde temperamenti. Ca.24.

SIccius vero cor pulsum efficit duriorẽ: atque iracũdiã nõ prõptam quidem: sed efferam: ac cũctantem: et qd prope dixerim corpus oẽ siccius redditur: nisi iecur contra egerit.

¶ De signis humidi in corde temperamenti. Ca.25.

HUmidioris cordis indicia sunt si pulsus mollis est: si facile mouetur ad iram sed faciliter sedatur. Si corpus omne humidius est nisi iecur contra egerit. Temperamenta aũt composita cordis in ꝑmis qualitatibus ita se habent.

¶ De signis cordis calidioris ac siccioris. Ca.26.

CAlidi ac sicci cordis pulsus durus: magnusque est: et velox et spissus ac spiratio magna velox spissa ac multomagis in velocitatem crescit et spissitudinem quotiẽs thorax cum corde nõ ex ꝓportione augeat. Hi ex omnibus pectus habent q̃ maxime pilosum: et ilia: ad actiones obeundas prompti animosique: et celeres sunt: ac moribus imitant tyrãnos iracũdi efferi. De totius aũt corporis temperamento: atque ẽt thoracis amplitudine: qd ꝓportione respondeat supradictis agendum est.

¶ De signis cordis calidioris ⁊ humidioris. Caput.27.

SI caliditas simul cũ humiditate exuperet: pilosi minus predictis sunt. Ad actiones autem obeundas nihilominus prompti: nõ tñ efferã iracundia est: sed ad irã proni dũtaxat. Pulsus preterea mollis: magnus: velox: ac spissus est. Et spiratio quotiẽs thorax cordi ꝓportiõe respondeat: perinde vt pulsus existit. Quotiẽs vero minor sit: tanto velocior ac spissior predictis. quãto thorax minor habet. Ceterũ vbi multum a mediocritate temperamenti receditur maximeq; si accedat per humiditatẽ ad ea que sunt prodita: putride egritudines corruptis humoribus putrefactisq; incident: ac spiratio maior velociorq; ⁊ in pulsu distractio velox.

¶ De signis cordis frigidioris: ⁊ humidioris. Caput.28.

HUmidioris frigidiorisq; cordis pulsus mollis est. Hi preterea timidi: meticulosi pigriq; sunt: ac pectus nudum pilis: minimeq; irascuntur: vtpote qui etiam ad iracundiã prompti nõ sint. De thorace preterea ac toto corpore perinde ac de predictis agendum est.

¶ De signis cordis frigidioris ac sicciorls. Caput.29.

COr frigidius ⁊ siccius pulsum duriorem efficit: ac paruum. Spirationem vero si paruitas thoracis ꝓportionetur frigiditati moderatam: si maior fuerit: raram ac tardam. Tales ex omnibus minime irascunt: sed vbi irasci cogãtur cõseruant iram. Tales preterea omniũ maxime pectus habent nudum pilis. De thoracis itero paruitate: atq; etiam totius corporis frigiditate similiter agendum est id vnum promiscue in cunctis preterea addentes vt quecũq; de moribus hoc loco aut alio libro disseruimus in cognitionẽ temperamẽti: haud quaq; de illis dicta sunt: quos sapientie studiuz bonos aut malos inuexit. Sed de his quos natura statim ab ortu vnicuiq; infecit.

¶ De signis iecoris calidioris. Caput.30.

IEcoris calidioris signa sunt. amplitudo venaꝝ: flaua bilis multa: ac sub ipso vigoris tempore etiam nigra. Sanguis preterea calidior: proinde totum corpus habetur: nisi cor contra egerit. Venter ⁊ item ilia pilosa.

¶ De signis iecoris frigidioris. Caput.31.

FRigidioris vero signa sunt: angustia venaꝝ: multa pituita. Sanguis frigidior: atq; ẽt vniuersa corporis habitudo frigidior: nisi caleñat ab ipso corde. Nuda autem pilis ilia ⁊ venter.

¶ De signis iecoris sicciorls. Caput.32.

SIccioris vero signa sunt: vbi sanguis crassior ac parcior sit: itez vene duriores: ⁊ vniuersa corporis habitudo siccior.

¶ De signis iecoris humidioris. Caput.33.

HUmidioris signa sunt: vbi sanguis humidior ⁊ abundantior sit: ac vene humidiores: atq; etiam corpus vniuersum: nisi cor contra egerit.

¶ De signis iecoris calidioris ac siccioris. Caput.34.

CAlidioris simul atq3 siccioris iecoris indicia sunt: ilia q̄ maxime pilosa. Sanguis paucior simul ac siccior. Flaua bilis plurima: ac sub ipso vigoris tempore etiam nigra. Amplitudo venarū: ac durities. Itidem vniuersum corpus existit. Caliditas enim de corde procedens vincere potest de iecore procedentem frigiditatem: quēadmodum frigiditas caliditatem. Siccitas vero a corde humidiori in contrarium duci nequaq̄ potest. Media vero est de iecore procedens humiditas: magis enim a cordis vincit siccitate q̄ siccitas ab humiditate. Minus v̄o q̄ caliditas: itez minus q̄ frigiditas. Hec.n. ex q̄litatibus a iecore pcedētibus maxime vincit. Quocirca pspicuū est: vt si tēperamēta amboꝝ mēbroꝝ principaliū in idē cōcurrant: vniuersum corpus ꝑ illarū natura afficiat: ac paulopost illarū indicia exponemus.

¶ De signis iecoris calidioris ꝛ humidioris. Caput. 35.

CAlidioris simul ꝛ humidioris iecoris indicia sunt: q̄ calidi ꝛ sicci: ilia minus pilosa: sanguis vero plurimus: amplitudo venarū maxima: totius temperamētū calidū ꝛ humidū: nisi cor contra operet. Si vero plurimū his q̄litatibus auget ab eo: q̄ ꝓm nām mediocritate: putridis prompte corripiunt egritudinibus qū malis humoribus repleti sunt: ꝛ adhuc magis si plurimū augetur humidum supra calidū. Si vero econtra: paulo.s. humidius: multo calidius moderato min⁹ replentur malis humoribus.

¶ De signis iecoris humidioris ac frigidioris. Caput. 36.

HUmidius rursus ac frigidius iecur ilia hz nuda pilis ac sanguinem efficit pituitosiorē cū angustia venaꝝ: atq3 etiam vniuersuz corpus similiter affectū: nisi in contrariū ab ipso corde ducat.

¶ De signis iecoris frigidioris ac siccioris. Caput. 37.

FRigidius v̄o ac siccius iecur sanguinē efficit parciorē: venulasq3 angustas: ac corp⁹ frigidius. Itē ilia nuda nisi cor ipz vincat.

De calido testium temperamento. Caput. 38.

CAlidū testiū tēperamentū veneris appetētissimū est: mare gignit ac fecūdū est. Pili in partib⁹ genitalibus cito nascunt: ꝛ attingūt mēbra que circiter sunt. Frigidū aūt ecōtrario hz. Humidū v̄o seminis efficit multū. Siccū vero parū seminis: ac modice crassuz.

¶ De calido ac sicco temperamento. Caput. 39.

CAliduz ꝛ siccū tēperamentū crassum obtinet semen: ꝛ q̄ maxime fecūdū: atq3 ocissime excitat statim ab initio animal ad ꝯcubitū. Porro tales in ptibus genitalib⁹ celerrime pilos habētes: ꝛ in cunctis mēbris que circa sunt supra vsq3 ad vmbilici sedē infra vsq3 ad media femora. Hoc nāq3 tēperamētū ad rem veneream nimiū cōmouetur: sed ocissime implet: atq3 offenditur vbi inferas vim.

¶ Que nā signa sunt vbi caliditas cū hūiditate ꝯcurrūt. Ca. 40.

UBi caliditas cum humiditate concurrat: tales pilosi minus existunt: sed magis abundant semine: non tamen magis q̄ alij appetunt: minusq3 offendunt vbi sepius concumbant. Qd̄ si ambo nimium

creuerint: tum calor: tum etiam humiditas non sine lesione a rebus venereis abstinent.

¶ De signis humidi ac frigidi testium temperamenti. Ca. 41.

Ubi testes frigidiores: humidioresq; temperamēto sint: partes que circum sunt pilis vacant: ac tarde concumbere incipiunt: nec ad tale munus admodū cōmouent. Aquosum preterea ac tenue semen est: atq; infecundū: & feminam gignit.

¶ De signis sicci ac frigidi temperamenti. Ca. 42.

Frigidū ac siccū temperamentū: simile quidem in reliquis p̄dictis est. Sed semē crassius ac penitus exiguum est.

¶ De totius corporis habitudine. Ca. 43.

Totius corporis habitudo vt antea diffinitum iam est: similis redditur cordi: necorìq;. Exuperat autem similitudo habentis quālibet primarū qualitatum fortiorē quas sane actiuas cognominant. Totius vero corporis habitudo de illis potissimum dicitur partibus: quecunq; cernentibus prime subiacēt. Tales vero musculi sunt cunctis ossibus obuoluti: composite quedā carnes ex simplici primaq; carne atq; etiam fibris: quibus he annexe sunt. Propria enim substantia musculorum hec vtraq; est. Uasa autem ad eos pertinentia velut aqueductus quidam sunt nequaq̄ absoluentes substantiam: sed seruientes ad salutem. Horum igitur indicia dicentur in regionibus moderatis. Immoderata enim regio permutādo cutē p natura sua format ac nonnulla signa corrumpit. Pari modo siquis in regione moderata per estatē se ipsum soli nudum exponat: indicia quecūq; ducunt ex colore: ac mollitie: & duritie variabunt. At si quemadmodū regio moderata habetur: & ipse moderate viuat: neq; exustus i sole nudus vnoquoq; die plurimū. Sed nec instar virginis vt quidam in vmbra nutritus: signa temperamenti diligentiora reddentur. De his igitur disputātes indicia moderati in vniuerso animalis corpore consideremus.

¶ De signis corporis temperati. Ca. 44.

Color ex rubro candidoq; permixtus est. Capilli modice flaui ac magna ex parte crispi redduntur. Caro modica in qualitate & quantitate existit. Tale enim corpus medium omniū excessuū quodāmodo est: vt qui huius ipsius comparatione pingue & gracile noiatur. Itidem cōparatione huius obesum: macilentum: durū: molle: pilosum: nudūq; dicitur: nullū ergo tale moderatū est: sed quasi regula polycleti summā obtinuit mediocritatē: ita vt attrectāti: neq; molle appareat neq; durum: neq; calidum: neq; frigidum. Cernenti vero neq; pilosū: neq; nudum: neq; pingue: neq; gracile: neq; aliqua alia immoderatione affectum.

¶ De signis corporis calidioris. Ca. 45.

Quecūq; vero carnem moderato calidiorē habent: non tū sicciorem: aut humidiorē. De tali.n. presens sermo est. Apparet enim attrectanti tanto calidior q̄to etiā temperamēto calidior est: tanto pre-

terea

terea pilosior ꝙ tertio calidior. Piguedinis vero minus habebit. Colorem vero rubrum ac capillos nigros.

¶ De signis corporis frigidioris. Caput. 46.

Frigidioris temperamēti indicia sunt: si pilis vacat: si pingue corpus est: si frigidū attrectanti apparet: si color rubidus vna cū capillis est. Ubi vero multa frigiditas habeat: liuidus quodāmō est: ac pleriq3 medicoꝝ solent tales homines liuidos nominare.

¶ De signis corporis siccioris. Caput. 47.

Siccius preterea temperamentū tanto gracilentius ac durius moderato est ꝙto siccius fuerit moderato: in reliqs subsimile est.

¶ De signis corporis humidioris. Caput. 48.

Humidius vero temperamētū in reliquis subsimile est: carnosius aūt ac mollius est. Ceterum cōposita primaꝝ qualitatū temperamenta: cōpositam quoq3 signoꝝ speciem habent.

¶ De signis corporis calidioris ⁊ siccioris. Caput. 49.

Calidius ac siccius temperamētū pilosius: calidius: durius: atq3 extenuatū est ⁊ gracile: capillosq3 nigros habēt ⁊ corpus nigrum si calor admodum augetur.

¶ De signis corporis calidioris ⁊ humidioris. Caput. 50.

Calidius ac hūidius tēpamentū mollius ⁊ carnosius optimo temperamēto tāto ē ꝙto q̄litatibus augeꝭ. Ubi plurimū augeꝭ putridis ꝓpte corripiꝭ morbis: qn̄ malis repleꝭ humoribus. Ubi vero fuerit multo calidius paulo vero humidius moderato: tales carnosiores: nec paulo pilosiores existunt: nec secus attrectāti nō paulo calidiores habētur. Capilli vero nigri sunt: nec sine pinguedine caro est. Quod si paulo calidius fuerit multo autē hūidius in his caro mollis multaq3 est: ac color ex rubro candidoq3 permixtus: ac tangenti paulo calidiores apparent: ⁊ vt semel dicatur in temperamentis compositis semper exuperantis qualitatis indicia exuperabunt.

¶ De frigidiori ⁊ humidiori temperamento. Caput. 51.

Frigidius vero atq3 humidius temperamētū quotiēs ambo parū augenꝭ sine pilis est candidum molle crassum pingue. Quotiens vero amplius augeꝭ in aliis quidez qd̄ ꝓportioneꝭ augmento qualitatum. Color autem simul cum capillis ruffus: quēadmodū si plurimū augeantur liuidus est. Qd̄ si augmentū inequale fuerit qualitatū indicia auctioris qualitatis propria exuperabūt. Sed si simul frigus cū siccitate ex equo augeatur: natura durum ⁊ gracile corpus habent: ac nudum attrectanti frigidum. Pinguedo vero ipsis alioquin extenuatis carni dispersa est. Capilli vero ac color mensure frigiditatis ꝓportionāꝭ. Ceterum vbi calidū ⁊ siccum tēperamentū in ipso vigoris tēpore vertiꝭ ad habitū frigidiorē ac sicciorē. Corpus taliū: gracile: durum ac melancolicum: proinde q3 nigrū simul pilosumq3 est. Sed vbi altera qualitas multum exuperat altera parum a mediocritate euariet: exuperabunt quidem exuperantis: alterius vero signa reddenꝭ debiliora.

At vero preterea quecūqȝ dicta sunt: aut dicenda cōmune tēperamenti indiciuȝ est: vbi membꝝ facile refrigeret frigiditatis aut raritatis: vbi difficile refrigeret caliditatis aut densitatis. Si vero ledatur ab exiccantibus: reddaturqȝ siccum: squalidum: rigidum siccitatis: quēdmodum si grauetur ab humectantibus humiditatis: considerandū pretere vnde omnes musculi simile an dissimile inuicem habuerint tēperamentū: scrutantes in omnibus subiectoꝝ ossium quantitatē. Nā interdum pars gracilior videt que haud quaq̄ graciles: quantuȝ ex musculis est. Sed pp angustiam ossiū talis apparet. Itidem crassior interduȝ vꝫ non pp ossiuȝ amplitudinē: sȝ pp carnis multitudinē que ⁊ crescēs: ⁊ decrescens: ⁊ durior: ⁊ mollior effecta: partē modo sicciorē: mō humidiorem facit. Si igit pauca duraqȝ sit: partē efficit duriorē. Si mlta ac mollis hūidiorē. Nec secus similiariū corpoꝝ interceptiōis plus humiditatis aut minus in seipsis cōtinētes: partē reddūt aut crassiorem: aut graciliorē: aut humidiorē aut sicciorē. Humidiorē quidē quotiēs humiditas tenuior: multaqȝ fit. Sicciorem vero quotiēs crassior: paucaqȝ habeat. Ipsas. n. partes corporis solidiores: que vero solide pmeqȝ sunt: nullo pacto fieri pōt vt efficias humidiores: sed satis erit si prohibeas eas cito nequaq̄ exiccari. Sedes aūt interceptas repleas humore tali vel tali licebit. Tale est ꝓpriuȝ alimentū partiū similariū ex adiectione nō p venas attractū. Atqȝ hic sermo cūctis partib⁹ similaribus cōis ē: ac rursus dicet dū de causis sanis aget: nūc ad reliqua veniamus.

De signis ventriculi natura siccioris. Caput. 52.

Ventriculi signa natura siccioris sunt: si cito sitiat ac puus potus sufficiat ac multo grauet ⁊ dolorē sentiat: q̄tenus superfluus fluitat: esculētisqȝ gaudeat siccioribus.

De signis humidioris. Caput. 53.

Humidioris vero signa sunt: si non sitiat: ac potū āpliorē innocue ferat: esculētisqȝ gaudeat humidioribus.

De signis ventriculi calidioris natura. Caput. 54.

Calidior pterea vētriculus cōcoquit melius q̄ appetat: ac multo magis quecūqȝ dura sunt: ⁊ alterari difficilius queūt. Que enim facile alterant in eo corrūpunt. Porro gaudens alidis esculētis ⁊ poculentis minime ledit a frigidis ex vsu moderato.

De signis vētriculi natura frigidioris. Caput. 55.

Frigidior natura ventriculus bene appetit quidem sed non bene concoquit: potissimum quecunqȝ esculenta frigida sunt: atqȝ alterari difficulter queunt: vt que celeriter in eo acescant: ⁊ ob eam rē talis ventriculus ructat acidum: ac gaudet frigidis: qbus nisi seruet modū facile ledit. Nec secus ea que extrinsec⁹ icidāt diutius adhibita nequaquā tolerat: quēadmodū neqȝ calidus vētriculus tolerat calidiora. Intēperies. n. pp egritudinē in vētriculo hoc dissident ab his q̄ natiue existūt: q contraria appetūt nō similia: quēadmodū natiue. Intemperies aūt ꝯposite ex simpliciū cōpositiōe cognoscent. At vero dilige-

ter considerare oportet que sunt dicta intersinguentes ab his que di-
cenda sunt. Non solum enim ventriculus facit vt sitias aut non sitias
aut vt appetas frigida aut calida: sed etiam viscera in thorace condita
cor ac pulmo aliqd tale efficiunt. Sed qui pre caliditate taliũ partium
sitiunt: aerem inspirant pleniorem longũq3 efflant: atq3 in thorace sen
tiunt estum: nõ circa ilia: queadmodũ qui p̃ caliditate ventriculi sitiũt.
Quinetiam bibentes non statim quiescũt: ac frigidus potus sitim eorũ
potius sistit q̃ multus calidus. Frigidus preterea aer inspiratus refri
gerat eos: nequaq̃ leuãs eos qbus vẽtriculi calor sitim affert. Itez qui
ecõtrario habent ab inspiratiõe frigida insigniter afficiunt: idq3 frigi-
ditatis in pulmone signuz est maximũ: ⁊ queadmodũ inspirando frigi
dum perspicuam sentiũt frigiditatẽ ac lesionem: ita calor illis amicus
est. Excremẽta preterea expuũt pituitosa ac cum tussi excreant. At qui
pulmonis siccitas excremẽtis vacat ac pituitã nequaq̃ h3 vocẽ claram
queadmodum humiditas obscuram raucãq3 vocẽ emittit atq3 excre-
menta incurrunt: vbi clarius loqui libeat: nõ tamen vocis magnitudo
calore efficitur queadmodum nec paruitas frigore consistit. Sed hoc
amplitudinẽ aspere arterie efflationẽq3 vehemẽtiorem: paruitas vero
cõtraria comitat᷑. Quocirca vocis magnitudo paruitasq3 nec semper
nec primaria rõne: sed ex accidenti solũq3 natiuũ temperamentũ non
aduenticiuz sequit᷑. Opificia enim temperamẽto tali extiterũt. Iccirco
talis vox comitat᷑ ex voce: preterea natiuũ temperamentũ colligas lice
bit. Etenim vox leuis arterie sequit᷑ leuitatem: quemadmodum aspera
asperitatẽ. Arterie igitur leuitas temperamẽti sequit᷑ mediocritatem:
asperitas siccitatẽ. Asperitas enim corporis inequalitate efficitur sic-
cioris. Arteriaz aũt duram similiariũ ipsius partiũ siccitas. Inequalez
vero dispersi humoris inopia facit. Simili modo neq3 acuta vox per
naturam sine angustia faucuz: neq3 grauis sine amplitudine fieri põt.
Angustia igitur natiue frigiditatis alumna ẽ: amplitudo caliditatis.
Ceterum discrimina vocũ per affectiões efficiunt᷑: qd̃ ꝓportiõe rñdeãt
naturalibus. Naz ⁊ illa efficiẽtiũ cãrũ indicia sunt de qbus in libro de
voce abunde perpẽsum iam est. At alie corporis ptes aialis interiores
obscura temperamenti indicia habent. Sed enitendum tñ eas cogno-
scere ex his q̃ iuuant ac nocẽt: atq3 ẽt nãliũ viriũ actiõibus. Dcm̃ ẽ ter-
tio libro de causis accñtiũ: vt ꝑgressum tẽperamentũ virtus ac vitium
vniuscuiusq3 facultatis existat. At de tẽpamẽtorũ signis dcm̃ iam ẽ.

¶ De partibus cognitu facilioribus ac difficilioribus ⁊ de eis que nul
lo pacto cognosci possint: Caput. 56.

Partes que magnitudine: aut figmento: aut numero: aut positiõe
sunt impedite: q̃cunq3 subiacent sensib⁹ cognosci facile possunt.
Quecunq3 vero nõ subiacent sensib⁹: aut difficulter cognosci: aut nul
lo pacto possunt. Capitis igit᷑ magnitudo ac figura simul cum cerebro
ꝑspicua ẽ vt antea docuim⁹: atq3 ẽt figura: magnitudoq3 thoracis. Sili
mõ scapule: humeri: brachia: cubitus: summe man⁹: coxe: femora: tibie:

pedes vtrũ sint figmẽto: nũero: magnitudine an põne simpliciũ ĩpedi/
ta: cognitu nequaq̃ difficile est. Item lesiones operationũ: in vnoquo/
q̃ pspicue sunt. At partes corporis interioris cognosci nõ oẽs possunt.
Uidi eni3 vẽtriculũ cuiusda3 ita paruũ rotundũ ac ꝓpensu3 in ilia: vt
ꝓpria circũscriptio pspicue apperet spectãti ⁊ attrectãti. Nec secus vi/
di vesicã ita positã: vt si quãdo vrine secretio cũctaret: moles circũscri/
pta pspicue apperet. Nulla alia pars interior pspicuã aliquãdo mihi
ꝑbuit cognitionẽ: s3 eniti virtutẽ cognoscere ꝓut fieri põt ac vitiũ eaꝝ:
q̃q̃ nõ firma sciẽtia s3 artifici ꝯiectura ꝯueniet. Agamus de iecore gra
tia exẽpli. Uidi nõ paucos iam habere venas angustiores ac totum cor
pus decolor. Qui si paulo plus accepissent cibi potissimũ inflãtis cras
si ⁊ glutinosi: quasi pondus positũ ac pendẽs circa dextrũ iliu3 in pro/
fundo sentiebat: aut tristẽ extensionẽ. in his igit̃ par est: vt iecur paruũ
angustũq3 meatibus habeat̃. Uidi p̃terea aliũ pituituosum quidem to
ta habitudine vomere singulis diebus croceã bilẽ. Noui igit̃ oportere
scrutari excremẽta ipsius: ac parũ bilis habebant: existimaui igit̃ mea/
tum emittẽtẽ humorẽ felleũ nõ parũ sui partẽ ad ostiolum vẽtriculi pi
lorũ: nominant transmittere: quẽadmodũ in q̃busdã accidit aialibus.
Ex quibus perspicuum est vt in his que sensu cognosci non queunt: co
gnitio disectionis operatiõu3 ⁊ vsus partiũ admodũ conducat. Sicui
ergo libet vt est dictũ cognoscere impedita corpora dissecandi: exerceat
artem ⁊ operationes: vsusq3 partiu3 cognoscat. Sed de vtrisq3 seorsu3
dicato volumine docuimus: de quibus in fine libri dicetur: vt artis stu/
diosi scire valeant ex quonam libro talia precepta colligere cõueniat.
Sed de his satis.

¶ Quibus signis cognoscatur corpus egrotum. Caput. 57.

At quecũq3 corpora nunc egrotabilia sunt. i. quecũq3 egrotant co
gnosci op3 si sensibus subiacent mutatiõe naturaliũ affectionũ
veluti coloris: figure: numeri: positiõis: molliciei: duriciei: caliditatis:
frigiditatis: ⁊ vt in totũ dicat̃ lesione opationũ aut excretiõe humoru3
aut dolore: aut tumore p̃ter naturã: aut oibus his: aut q̃busdam. Parti
culatis vo cerebri affectões morbose cognoscunt̃ delirio sensuũ: aut co
gitatiõis: aut motuũ lesiõe: aut excretione humoꝝ ex palato naso ocul'
auribus: aut dolore q in ipso fatiget. Cordis vo egritudines cognoscũ/
tur difficultate spirãdi: subsultiõe cordis: pulsu arterie: iracũdia: placi
ditate: febrib': frigore: coloꝝ diuersitate ac dolore q in ipso fatiget. Ie/
coris vo dispões cognoscunt̃ humoꝝ inopia aut copia: ac mutatione
ad habitũ p̃ter nãm: pallore: itẽ distributiõe: cõcoctiõe: aut excremẽtoꝝ
mutatõe: atq3 ẽt põdere: loci tumore: dolore nõ solũ q ibi affligat s3 qui
rõne ꝯsensus spiratõis afferat difficultatẽ: aut tussi3. Pari mõ vẽtricu
li egritudies inotescũt ꝯcoctõe appetitu humidi sicciq3: ⁊ excremẽtoꝝ
secretõe euariãtiũ. Itidẽ singultu: ructu: nausea: vomitu: ac spẽ mãe re
iecte p vomitũ: dolore tumore ⁊ spirãdi difficltate. Quinẽt thoracis di
spões cognoscunt̃ spiratõis difficultate: tussi dolore loci: screatione.

Morbi vo aspe arterie cognoscunt: spirationis difficultate: tussi: ac dolore loci: screatione: vocis lesione: atqz in reliqs oib⁹ qd pportione rndeat: ex tumore: dolore: lesione opationu: atqz ēt excretione huoz idicia ducutur. Tu āt pter naz iflamatione: durstie: tumore dscribit. Dolor quouis loco fatiget: aut solone ptinuitatis aut alteratione significat subita. Continuitas vo soluit vbi mebru erosuz sit aut icisuz aut collisum aut extensuz. Substatia alterat caliditate: frigiditate: huiditate: siccitate. Virt⁹ pterea aut debile facit opatione: aut medosaz: aut nullaz. At qcuqz excernut: siue ptes affectaz ptiu siue excremeta siue mae i mebris codite: ppria exhibebut significatione. Sz de his libro de affectis ptib⁹ latius definitu ia est: que nullus ex maiorib⁹ in via docedi: r rone z redegit: aut ad integrum tradidit: nec aliqua alia comentationem qua antiquiores inchoarunt quidem: sed nequaq absoluerunt.

¶ Quibus signis cognoscatur corpus egrotaturum r conualiturum. Cap. 58.

Egrotantiu igit indicia ex illo volumie pducunt. Egrotaturi vero conualiturīqz signa hac via r rone discunt. Egrotaturi igit signa media quodamodo sut iter ea q sanis egrisqz accidut. Jn sanis. n. cucta p nam existut: i egris pter naz incptu egri sunt: i pfinio hoz sut ea que significat egritudine. Queda qz p nam qde existut sz qualitate aut qtitate aut tpe euariat: qda pter nam sunt qde sz miora qq in morbis hntur: r ob ea re corpoz dispones qcuqz egrotatura sunt neutre cesentur: ac signa eaz primaria rone idicat sanitate: secudaria egritudinem. Jta fit vt hec ipsa signa p diuersitate habitudinis tu neutra tu ēt egra dicant. Neutra qten⁹ pntem idicat affectione. Egra qten⁹ pnuciat futura. Simili mo se hnt qcuqz signa sana in egrotis apparet: vt sana sint qz futura significat sanitate. Egra vo incptum pntem dispone ostedut: ita efficit vt qcuqz signa ambas sigfiant dispones: neutra existat ex vna neutre vocis significatione. Porro nequaq videri mirabile dz vt ea ipsa signa p habitudine diuersaz tres obtineat rones tu sana r egra tu etiaz neutra: ac vt ex vtraqz significatione qcuqz signa i pualescetib⁹ existunt neutra vocent: queadmodu signa q i senectute hntur. Hec ergo cuncta plurib⁹ notioib⁹ ronibusqz subiacet. Quecuqz vo i sanis ad itegru sut: soli sanoz subiacet notioi. Jte qcuqz in egris hntur nequaq pmostrantia sanitatem futura. Sed de his deinceps dicemus.

¶ De signis pronosticis. Ca. 59.

De signis pnosticis in pmis agedu z ē. Cuqz duplex eoz differetia sit in primis aggrediemur ea q qtitate aut qlitate aut tpe no ipsa forma euariat ab idicijs nalib⁹. vbi gra. appetitu cibi itesuz aut exolutu aut tpe no cosueto aut no soliti cibi aut excretioez mae humidioris aut durioris. Jtide excremetoru humetiu inopia aut exuperatia pter nam aut coloris pditioisve mutatio aut tpis euacuatois r isomnia ac somn⁹ plurim⁹ aut i tpe minime psueto. Pari mo circa potu multu aut paruu aut calidu aut frigidu cupiditas minie psueta queadmoz circa rei ve-

neree vsuz imoderata aut iportuna cupiditas: sudor amplior iusto aut
minor. Pigritiés circa motũ: aut tẽtãti moueri grauitas: aut exolutio
fortis: mẽstruoꝝ suppͣssio: maiorve aut minor euacuatio: nec secꝰ vacua-
tio ex mariscis. Quinetiã circa edulia aut potionẽ nõ siẽis supiori vo-
luptas futuri morbi indiciũ ẽ. Eodẽ mõ mẽtis hebetudo nõ nãlis aut
isolita obliuio: aut in sõno visa nõ ꝯsueta: atqꝫ ẽt auditꝰ: olfatꝰ ac visus
hebetiores marcidioresqꝫ: ⁊ in vniuersuz q̃cũqꝫ ꝑ nãz extiterũt ptiz cre
scẽtia ac decrescẽtia: ptiz tp̄e aut q̄ttitate variãtia. Jtidẽ corpis moles
maior aut minor. Et vbi maior sit: rubidiorqꝫ: ⁊ albidior: aut velut liui-
dior: nigriorqꝫ. Nec secꝰ ructꝰ: sternutamẽtũ: ac flatꝰ amplior: aut incer-
tior: q̄ꝑ qui ꝑ nãm est. Pari rõne q̃cũqꝫ ex naribꝰ: aut auribꝰ: aut palato
excernunt qbꝰ cerebrũ expurgat q̄ttitate q̃litate aut tp̄e variãtia. Jtaqꝫ
hec oĩa sub nãli genere ꝯtinent. Mordicatio vͦo vẽtris aut stõachi aut
intestinoꝝ aut deijciẽdo aut vomẽdo aut mingẽdo aut aliqs alius do-
lor moderatꝰ: sub genere p̄ter nãz ꝯtinent. Nõdũ tñ egrotare ita se ha-
bẽtes dicunt queãdmodũ neqꝫ grauati caput aut dolẽtes: quotiẽs nõ-
dũ ab illa solita opatiões ipediant: atqꝫ egrotãdi terminꝰ talibꝰ dispõi-
bus talis ẽ. Quocirca ex habitudine eãdẽ dispõnẽ morbosaz neutrãqꝫ
dicemꝰ. Nã ꝯpatiõe roboris ferẽtis aut euicte facultatis: vnaqꝫqꝫ dispõ
p̄dicta: aut morbꝰ aut neutra dispõ est. Nec secꝰ vbi sensus non maioris:
minorisqꝫ rõne a se inuicẽ dissidẽt: sꝫ p̄ter nãz existũt: idicia morborum
sunt: quoad exigua fuerint: nec dũ solitas adducere queãt opõnes. vͦbi
grã. in gustu quotiẽs salsaz aut amarã: aut aliq̄ꝑ aliã qualitatẽ sentiat:
semꝑ comedẽdo aut bibẽdo: aut ẽt nulla re tali ingesta saliua ip̄a talis
appareat. Jn odoratu vͦo quotiẽs aliquã vnã sentiamꝰ qualitatẽ nullo
odorabili p̄ñte: aut ẽt p̄ñtibꝰ plura ac diuersa cũcta pinde q̃si siẽia sen-
tiamus. Sepe vͦo nullus sensus aut rei male olẽtis efficit nulla re p̄ñte
male olẽte. Jn auditu vͦo sonitus ac strepitꝰ p̄ter nãz queãdmodũ in vi
su q̃cũqꝫ obuersari vident nigra turbida: cerulea: ruffa: flaua: rotũda:
oblõga: extenuata: crassa cũcta ob oculos volitãtia. Jn sensu vͦo tangẽ-
di quotiẽs ineq̃litas quedã: aut densitas: aut grauitas: aut extẽsio: aut
stupor: aut vlcerosa affectio vniuersa corpis habitudine appeat: queãd
modũ in quauis pte extẽsio: aut collisio: aut mordicatio: aut grauitas
quotiẽs exigua fuerint: nec diutiꝰ imorent: dispositionem quidem neu
tram esse ostendunt: prenunciant vero morbum.

¶ De signis corporum iam egrotantium: quo pacto mortem
aut sanitatem ostendant. Caput. 60.

Quecũqꝫ vͦo signa in egrotis appent indicãtia sanitatẽ ac mortez.
Prima qdẽ sana: alia vͦo generatiz qdẽ egra sunt: speciatiz exitio
sa dicunt. Dicunt vt in vniuersuz dicat ex opationũ vͦtute vitioqꝫ: pti
culatiz ex opationibꝰ pticularibꝰ quaꝝ genera antea docuimꝰ. Prio ge
nere ꝯtinent ptes p̄ncipales. Scdõ vͦo ptes illi ãnexe. Tertio gñe collo
cant ptes q̄ seipsas gubernãt: sꝫ a membris principalibus appendices
quasdã suscipiũt. Porro quartũ genus coꝝ que dicta sunt ad p̄sentiez

duz inutile est. Sz ex accedēti interdū p̄sentio fieri pōt quēadmodū ex oibus excremētis: ex his qdez rōne ↄsensus ex excremētis: q: ↄcoctiōez cruditatēqz indicāt. Quocirca nequaq̄ fieri pōt: vt non semp aut nām dn̄ari materie: aut māṁ nāe: aut neutrū alteri⁹ indicēt. Si igit dn̄etur natura: sana signa dicūt. Si natura vicat egra: neutra v̄o quotiēs eq̄lr pugnēt. Perspicue igit ↄcoctiōis signa sana sunt: quēadmodū cruditatis idicia egra. Ubi v̄o neqz ↄcoctionē pspicue idicēt: neqz cruditatē neutra dicant. Neutra p̄terea sunt: q̄cūqz mō hoc mō ↄtrarium indicāt: quēadmodū digiti nigrescētes signa decretoria. Alia sunt de qbus lib. de indicijs ppēsuz iam est: quēadmodū de singulis operationib⁹ lib. de causis accidentiū. Ex his igit locis particularez materiā oēm colligere cōuenit ipse breuitati studēs hic sisto sermonē de signis: deinceps de causis agemus.

Artis parue Galeni liber tertius interprete Laurentiano medico.

De causis sanis custodiētib⁹ ꝛ efficiētib⁹ sanitatē. Caput. I.

Cum cāe sane: egre: neutreqz sint: in p̄mis de causis sanis agemus. Cūqz eaꝝ ipsaꝝ he custodiāt sanitatē: ille efficiant: sintqz custodiētes priores efficientib⁹ tpe ac dignitate: a custodiētib⁹ exordiemur. Cū ergo sanū corp⁹ nō simplex sit: sz multiplex vt antea definitū iam est: in vnoquoqz eoꝝ cā custodiēs ppria erit: qn̄ qdē cā ad aliquid est. Rursus igit hoc loco ab optima corpis p̄paratione petito initio cās cōparatiōe illi⁹ sanas ↄsiderem⁹. Eaꝝ iuentionē rei ipsi⁹ natura submini strabit. Si. n. corp⁹ nō possz pati: nec alterari: semp optiā p̄patio pmaneret: nec idigeret arte gubernāte. Sz cū altereꝭ: corrūpaꝭ: ac pmuteꝭ minime custodiēs quā ab initio obtinuit ↄditionem: iccirco auxilio eget. Ergo quot modis alteraꝭ: tot gn̄a auxilioꝝ habebit. i. cāꝝ custodiētiuz sanitatē: que vt ↄstat ex dictis corrigētes cāe genere sunt. Sz q: paulatim corrigūt priusq̄ lesio vniuersiz incidat: medici nequaq̄ dicūt futurū p̄caueri malū: sz p̄n̄tē custodiri p̄parationē. Corp⁹ igit alteraꝭ a quibusdā necessario: a qbusdā nō necessario. Intelligo necessario alterari ab illis qb⁹ abstineri nō p̄t. Nō necessario v̄o qbus pōt abstinere. Ergo in aere circūeūte necessario diuersaꝭ: comedit: bibit: vigilat: dormit: necessario. Gladio nō vtiꝭ necessario nec bestijs. Quocirca in p̄mo cāꝝ genere ars circa corp⁹ ↄsistit: in scđo minime ↄsistit. Si igit q̄cūqz corpus alterāt necessario diuiserimus: in vnoquoqz eoꝝ ppriū genus causarū inueniemus. Primū itaqz est aer circūuemēs. Alteruz motus ac qes totius corporis ac partiū. Tertiū somnus ac vigilia. Quartū ea q̄ ingerūtur. Quintum ea que excernuntur ac subsistūt. Sextum animales affectiōes. Corpus igitur ab aere circumeunte: aut calefit: aut frigescit: aut

exiccatur:aut humectatur:aut ꝯiunctim afficitur:aut ex tota substātia
alteratur. Porro ab ipso motu quieteqꝫ:si vtrūqꝫ fuerit imoderatum:
calefit:aut frigefit:aut exiccatur:aut humectat̃:aut ꝯiunctīz afficitur.
Itidez ex somno ac vigilia necessario afficitur. Simili modo ex his que
ingeruntur:aut excernuntur:aut subsistunt:⁊ ex animalibus affectio-
nibus. Et enim cūcta hec partim perspicue:partim per medias causas
alterant corpus:corrūpuntqꝫ sanitatem. At de his seorsum perpensum
iam est libro qui est de tuenda valitudine. Cuncta ergo dicta genera sa-
narū causarū materie queꝑiam sunt:congrueqꝫ adhibite ꝯseruāt sani
tatem:incōgrue vero morbos cōmittunt. Quo circa perspicuuz ex his
est:vt non alia substantia cā sana sit:alia egra:sed eadem substantia ex
habitudine interdū sana:interdum egra:reddatur. Ubi enim corpus
indiget motu:exercitatio sana quies egra habetur. Ubi quiete indiget
quies sana est:exercitatio egra. Nec secus de cibo potu ⁊ alijs oibus di
cendum est. Unūquodqꝫ enim vbi egenti corpori adhibeat̃ cum ꝓpria
quātitate ⁊ qualitate sanum efficitur. Ubi vero aut nullo pacto egenti
corpori precipitat̃:aut nequaꝙ̄ cōgrua mensura morbosuz ꝯsistit:ac du-
plex intentio circa sanum egrumqꝫ est rei adhibite qualitas ac quāti-
tas. Inferre autem tēpus ceu tertiū ab his diuersum:alienū est a rōne:
quando quidez in his ipsis cōtineatur. Si enim re talia ac tanta opus
est scilicet ⁊ cōgruo tēpore adhibeat̃ necesse est:atqꝫ iccirco tēpus indu-
citur: q: corpus morti obnoxium est ac facile mutatur:⁊ fluit ac pro di
uersitate mutationum alias alijs subsidijs indiget. Quapropter tem-
pus in his que sunt dicta genere tertium nequaꝙ̄ est:sed ad faciliorem
doctrinam sepenumero tanꝙ̄ tertio vtimur ob causam predictā. Sed
cum in his intentionibus:tum alie cause sane:tum etiam propositū ge
nus est:rursus eas ipsas causas recensebimus. Optime igitur prepara-
tionis corporis:vbi circūueniens aer fuerit moderatus:congruent etiaz
alie cause moderate:quas proxime docui:puta quies:motus:somnus:
vigilia moderata:⁊ que ingeruntur atqꝫ egeruntur moderata. Sz vbi
fuerit imoderatus:tantum a mediocritate recedendum quātum a me
diocritate variat. Intentiones mediocritatis sunt in aere quidē circū-
eunte:vt minime rigeas ꝓpter frigus:neqꝫ sudes ꝓpter estū. In exerci
tatione autē vbi primū ceperit sudare corpus statiz quiescat necesse est.
In edulijs cōcoctionis diligētia:excrementiqꝫ mediocritas in ꝗ̄titate
⁊ qualitate. Ceterum in his appetitus equat̃ quodāmodo cōcoctioni.
Quo fit vt non opus sit preceptis ac regulis quātitatē adhibendorum
dimetiētibus. Nam optima natura quantū appetit:tantuz bene conco
quit. Simili modo natura ipsa somni metit̃ quātitatem in habentibus
optimā preparationē:ac excitātur a somno:quādo corpus nō insuper
indiget. Quin etiam ipsis ita viuentibus per excremēta:aut excretōes
alui:vrine:ac totius corporis nihil cōmittitur. Illa namqꝫ mediocri-
tas adhibēdoꝝ sana reddit. Totius autē corporis spirationē exercita-
tio moderata efficit salutarē. Hi preterea fugiant.s.opꝫ excessum oium

animaliū affectionū:ire:tristitie:furoris:timoris:⁊ inuidie. Hec enim re
mouent naturalem conditionem:corpusqꝫ alterant. Atqꝫ rei veneree
vsus apud Epicurum nullus salutaris habetur. Sed re vera sanus est
ex tanto tēporis interuallo:vt corpus in vsu:neqꝫ sentiat exolutionem:
ac leuius:spirantiusqꝫ redditur. Porro ɔcumbendi tēpus est: quando
corpus diligenter mediū fuerit omniuꝫ exterioꝝ intemperieꝝ: neqꝫ ni-
mium repletum:neqꝫ ieiunum:neqꝫ nimiū refrigeratum:neqꝫ nimiuꝫ
calefactū:aut exiccatum:aut humefactuꝫ imoderate. Quod si interdū
peccet exiguum est peccatū:sed prestat vt repletuꝫ calefactum ac hume
factum:potius ꝙ ieiunum aut refrigeratuꝫ exiccatū corpus vtatur cō-
cubitu. Ceterum qualitateꝫ vniuscuiusqꝫ eorum que dicta sunt in opti
ma natura eligere oportet. Exercitationis quidem in qua omnes cor-
poris partes ex proportione moueantur:neqꝫ hec nimium laboret: illa
parcius laboret. Cibus autem ac potus maxime moderatus adhibeaꝫ
necesse est. Ille enim proprius moderate nature existit. Itidem in alijs
dicendum est. Ubi vero corpus ab optima preparatione recedat: non
multum tamen cause quoqꝫ custodientes sanitatē permutāde sunt qꝫ
proportione respondeat. Sed cum hec corpora multa sint: de vnoquo-
qꝫ eorum seorsum agendum est.

¶ De causis quib⁹ intēperies insite custodiunꝫ qbusqꝫ corriguntꝫ ⁊ ad
habitum optimuꝫ perducuntur. Caput. 2.

Corpus igitur temperamēto varians:mediocritate autē partiuꝫ
officialium nō varians duplicez habet formā sanarum causaruꝫ.
Alteram custodientium ipsius temperamētum. Alteram ꝑducentium
ad optimā preparationē. Cause igitur custodiētes temperamentuꝫ tm̄
variabunt a causis nature optime congruentibus. ꝙtum totius corpo
ris temperamentū ab illa variat. Corpus enim calidius victu indiget
calidiori:frigidius frigidiori:⁊ siccius sicciori:⁊ humidius humidiori.
Simili modo copulatim calidius ac siccius:calidiori ac sicciori:⁊ in re
liquis tribus copulis:quod ꝓportione respondeat. Utetur enim mate
ria causarum recte:qui vires earū insitas agnoscit. verbi gratia. vt mo-
tus media insomnia excretio ⁊ oēs affectiones aīales exiccent corpus.
Contraria vero his humectent. Eodem mō de calefaciētibus ac refri-
gerantibus:studijs:poculentis:esculentis:⁊ vt simpliciter dicetur: qui
omniū circa corpus causaꝝ agnoscit materiā ac vires:causis suis vteꝫ.
Similes similibus adhibēdo quotiens pristinū corporis libuerit custo
dire temperamentū. Quotiēs vero libuerit ꝑmutare:⁊ ad habitum du
cere meliorem:aliud est causaꝝ genus sanuꝫ predictis ɔtrarium equa-
liter in diuersum recedēs a causis tēperatis ac medijs:quas optime na
ture ɔgruere docuimus. Calidus enim ⁊ siccus victus nequaꝙ efficiet
bene temperatā diligenter calidius ac siccius temperamentū. Sed vi-
ctus tanto frigidior ⁊ humidior moderato quantum natura fuerit cali
dior:sicciorqꝫ. Tale enim causaꝝ genus natiuas corrigit intemperies.
Alteꝝ vero qꝫ est ꝑdictum custodit:ac medici vtroqꝫ causarum genere

inuicem vtũtur. Verũ corrigere insitam intẽperiem ex multo ocio opus est paulatim deducendo corpus ad habitũ meliorem. Natura eniꝫ non tollerat subitam alterationẽ. Per negocia vero necessaria i eadẽ dispositione custodire opꝫ. Sed quonã modo tale causarum genus custodiens appellauimus? Forte enim rectius dixeris alterans curans ꝛ impedimentum insitum corrigens appellari: qꝛ ad vniuersum genus sanitatis respicientes non ad speciales eius differentias: quecũqꝫ custodiunt sanitatem custodientes cunctas causas noiauimus: siue adeo custodiant sanitatem vt etiam deducant ad habitũ melioreꝫ: siue pristinã corporis preparationeꝫ tantũmodo custodiant ꝛ ꝯseruent. Quecũqꝫ vero dispositionem efficiãt deteriorẽ morbosas. Ubi igitur omnes corporis ptes male temperate similiter sint: similia adhibeantur subsidia: vbi dissimiliter dissimilia necesse est. Fieri enim potest vt ventriculus frigidior iusto existat: caput autem calidius: ꝛ vtrũqꝫ proprijs remedijs egeat. Itidem ꝛ aliarum vnaqueqꝫ partium aut humidior: aut siccior: aut calidior: aut frigidior moderato victu indiget ꝓprio intẽperiei. Non igit equaliter exercebimus omnes tales corporis ptes: neqꝫ similiter humectabimus ꝛ exiccabimus: aut aliqd aliud tale efficiemus. At de his libro de tuenda valitudine latius definitum iam est.

¶ De causis quibus impedimenta figmenti corriguntur ꝛ vt quattuor corporum discrimina habeantur. Ca. 3.

Cause partiũ officialiũ sane partim impedimẽtorum figmẽti: partiꝫ magnitudinis numeri positionis existũt. In figmento igit multa impedimenta habentur. Nam figura partis: ꝛ sicubi in ea cauum est p naturam: aut ostiolum: aut meatus: aut asperitas quedam: aut leuitas: quotiẽs excesserint propria mediocritate parum quidẽ affecta sana corpora nominantur. Multum vero perpessa dicuntur egrotabilia. Quotiẽs autem tantum affecta sint vt offendant operationem: iam egrota vocantur. In quãtitate ergo excessus ac defectus ad eas ipsas deducũt differentias. In numero vero excedens aut deficiens quelibet similarium partium aut plures: hoc genere continetur. Item quecunqꝫ substantie in nobis preter naturam consistunt. Restat aliud genus positionis cuiuslibet simplicis partis: in quo quattuor differentie existũt. Prima inquam optima est. Secunda paululum quiddam variat: ꝛ ob eam rem sanum adhuc efficit corpus. Tertia egrotabilis est vbi multũ excessit. At quarta iam egroti corporis vbi plurimuꝫ remouetur. Quecũqꝫ ergo partes peccant figura quemadmodum blesi: vari: distorti: si recens affecte sint fingendo ac ligando ad habitum naturalem reuocantur. Si duriores effecte sint corrigi minime possunt. Eodẽ modo quecunqꝫ peccant cauo similiter increscentes corriguntur: vbi perfecte sint emendari non possunt. Itaqꝫ deligatio ac quies paruum efficit cauum: functio partium ac spirationis cohibitio magnum. Similimodo ostiolum aut meatus quotiens fuerint equo maiora: quies ac deligatio minora efficere solent. Maiores efficiuntur partes motu natu-

tali simul cum moderata frictione & alijs quecũq; plus sanguinis trahere assolent. At partium deficientius quecũq; ex sanguine gignuntur nequaquam impos emendatio est. Quecunq; vero ex semine creantur prope impossibilis est. Verumtamen interdum loco earuz alia efficias similem habentia vsum licebit. At omnium earum natura opifex: medicus minister est. Quecunq; vero exuperant numero: sublatio causa sana est. Sed considerandum est in quibus id fieri: aut nequaquaz fieri possit: q̄ si non: cõmutare tentandum est: simili modo positionis vitia emendantur. Ceterum constat: vt duo aut tria sepenumero impedimenta circa vnam partem consistant: quemadmodum in eo qui habebat ventriculum paruum simul ac rotundum ac super septo transuerso positum: peccabat enim in eo magnitudo figmentuz ac positio: qui si frigidior temperamento extiterit: ad habitum naturalem reuocari minime potest. Quippe qui ab ipso temperamento ledatur. Cuz eniz difficulter spiraret repleto ventriculo: parum cibi: & q non grauet ac multuz nutriat bis aut ter in die affertur necesse est. In alio vbi infartio in iecore subinde existeret ob angustiam vasorum victus extenuans curauit infartionem.

¶ De causis sanantibus solutionem continuitatis. Ca. 4:

S Equens est vt agamus de solutione cõtinuitatis que: inest similaribus partibus ac officialibus cõmunis est: ac forte quis non concedet interdum eam inesse integre sanis: quippe que semper affectio sit nequaq̄ videns similem dubitationẽ super vnoquoq; genere futuraz. Nisi enim sensibilis operatiõis lesio morbũ interstinguat a sanitate: sed ex qualitate dispositionis tm̄modo cõsideret: assidue affectiõis decretũ admittas necesse erit: cum nemo sit: qui operationes cunctas optimas habeat. Sed hec questio vtpote ɔtemplationẽ requirens diligentiorem per se seorsum dicato opere tractabit. De causis corpoꝝ ɔfecte egrotantium deinceps agendũ est ab intemperie petentes initium:

¶ De causis corporum confecte egrotantium. Ca. 5.

D Efiniendum antea est id q̄d omnes fere medici pretermittunt: vt alie cause sint intemperiei iam cõfecte: alie eius que preterea conficiatur quemadmoduz alie future. Supreme ergo intẽperiei: que futura est: cause partim sub ipsa precautionis diligentia: partim sub ipsa sanitatis cõseruatione ɔtinẽtur. Prima sub ipsa tm̄ curatiua collocatur. Intẽperiei aũt inter vtrãq; medie cause sub ipsa p̄cautõis vigilãtia ac curandi rõne collocatũ. Morbus. n. si iam existat ɔfectusq; sit curetur opz: phibeat aũt si nõdum existat: sz futurus sit ex dispõne in corpore. Vbi vero ɔficiat: q̄d ɔfectuz est curet. Quod vero futurũ est phibeatur necesse ẽ. Porro phibebit dispositiõe: qua fieri solet sublata: ac talis dispositio nomiatur causa pregressa. Morbus vero qui iaz confectus est curabit dispositione qua primũ naturalis operatio ledit soluta: quam egritudinis cãm nominamus. Sanatio vero vnam habet ac primam & maxime ppriam intentionẽ: dispositioni que est soluẽdã cõtrariã. Hoc

enim genere omnes cause efficientes sanitatem cōtinentur: particula/
tim pro natura dispositionū contrarie eligantur conueniet. Itaqz ca/
lide dispositioni frigida causa cōtraria est:frigide calida:⁊ in aliꝭs eo/
dem modo dicendum. Si enim quicquid est preter naturā imoderatū
est:quicquid vero per naturā moderatum:quodlibet imoderatum ab
imoderato contrario ad habitum naturalez reuocet necesse est ac con/
stet vt calidum ac frigiduz:potentia nō ipsa imaginatione sumenduz
sit. Intelligo potentia tale quod proprie vereqz tale est. Ipsa autē ima/
ginatione quod primore sensu tale esse videatur: sed vere tale minime
sit. Sed quonam modo talia cognosci conueniat:libro de simplicibus
medicamentis perpensum iam est. Ad inueniendas igitur causas sa/
nas in morbo qui iam confectus est:docendi via vtendum est qua talia
potentia interstinguātur ab his que imaginatione talia videntur. In
morbo vero qui preterea conficitur: ea ipsa docendi via vtendum est:
atqz etiaz ea qua morboꝝ cause parue stinguētur. Fingamus putridis
humoribus accendi febrem:indicatio in his est alteratio euacuatioqz.
Alteratio quidem sedans putredinez manente causa. Euacuatio vero
omnem de corpore educens substantiam. Sed predicta species altera/
tionis concoctio est:quam a nonnullis causis fieri conuenit:inuenien/
tes in illis an habeamus ita sanorum cognitionez. Euacuatio efficitur
sanguinis missione clysteri vrina ⁊ spiratione per cutem atqz etiā auo/
cando deriuando ad alium locum. Hoc genere cōtinentur mouere mē
strua:aperire mariscas:purgare ex naso palato inuenientes materias
quibus qualitate ⁊ quantitate ⁊ modo vsus adhibitis euacuatio effi/
ciatur:in hac artis parte causas sanas inueniemus: ac de modo inue/
niendi tales causas libro de curandi via ⁊ ratione dictum iam est. Si/
mili modo ⁊ per alias tres intemperies. Etenim vnum cōmuneqz ha/
bendo preceptum vnamquāqz causam efficientē excidere: tum autem
ire ad egritudinē:que confecta est:causarum sanarū inuentionē adipi
scemur. Itidem per intemperies compositas simpliciū compositis pre
cepta sanitatis indicabit:si studuerimus:vt magnitudini intemperiei
quod ꝓportione respōdeat:causa sana peruestigetur. verbi gratia. siqs
decem numeris recessit a naturali in dispositionem calidiorez: septem
in sicciorē:causa sana per talem dispositionē decez numeris recedat in
habitum frigidiorem:septem in humidiorē:oportet. Si igitur tale me/
dicamentum affecte parti adhibeatur:tanto frigidius ac humidius
erit quantum indicatio precipit. At vbi pars affecta posita fuerit in ꝓ/
fundo:moliri oportet:tale efficere medicamentū quo minus in itinere
prius exoluatur. Si igitur opus sit medicamento calidiore moderato:
non solum tanto sit calidius quanto indiget passio:sed ex superabun/
danti abyciatur id quod propter positionem fuerit necessariuz. Si fri/
gidiore non simpliciter tanto frigidius efficere oportet:sed etiaz mate
riam considerare necesse est. Si enim crassior fuerit nequaꝙ̄ profunde
admodum penetrabit:sed econtrario efficiet cōdensando cutez. Si po

tenuior fuerit fieri poterit vt profunde admodum se insinuet. Itidem in humefacientibus ⁊ exiccantibus crassior ac tenuior substãtia sumenda est: ac ab affecte partis positione indicatio sanam vestigat causam: quẽadmodum hoc loco definitum iam est. A figmento vero ac positiõe quotiens emissacula sensibilia habeat peruia tẽdentia aliorsuz: aut quotiens nihil eiusmodi habeat. Emissacula igitur deferentia in membra precipua auocabimus: ac in non precipua membra irritabimus. Cõstat, qꝫ vt sanatio efficientium intemperiem causarum: per euacuationẽ existat. Ipsarum enim intemperieruz tantũmodo alteratio sanatio est. Ceterum vbi soluatur continuitas: sanationis intẽtio vnio est: que inq̃ꝫ in partibus officialibus impossibilis est. In similaribus vero non semper possibilis est. Sed in quibusdaz vt in carnosis agglutinatio sanatio est: nec iterest vbi libeat appellare cohalituz. At qui ipsam antecedit: quotiens vulnus grande extiterit: adductio dissidẽtiũ partiuz: que sub ipso figmenti genere continuetur. Ut vero deligatio adducens dissidentes partes stabilis maneat: ⁊ habende ac future vtiles sunt. Natura autem agglutinat dissidentes partes: ac pristinam reddit vnitatem. Medici vero officium est in primis vt est proditum adducere in vnum dissidentes partes: deinde custodire quemadmodum aducte sunt. Postea prouidere quominus inter labia aliquid incidat: ac demum ipsam partis substantiam sanam custodire. Primum ac scd̃m quonãmodo facere liceat dictum iam est. Tertium adducendo partes dissidentes fiet si nihil extrinsecus incidere sinamus: quemadmodum sepenumero pilus: aut oleum aut alius humor cadens inter partes agglutinandas: earũ prohibuit vnionem. Postea vero tempore sequenti tertia intentio perficitur: si materia effluat. Effluet autem materia incidendo ac congrue figurando. Porro substantia membri sana custodietur per ea que mediocriter exiccent: atqꝫ hec curatio est solutionis continuitatis in membro carnoso quotiẽs ipsa per se sola existat. Quod sicui alteri permiscetur morbo: plures indicationum intentiones habentur: quas deinceps docebimus: vbi de compositis aut incomplexis preceptis agemus. Hoc loco ad reliquas continuitatis solutiones eundum est.

De fractura. Cap. 6.

Fractura ergo continuitatis solutio in osse est: que iquã curari nõ potest quantum ex prima intẽtione est: sed secundo quodãmodo curari aliquatenus potest. Prima igitur intentio vt in vnum coalescat: fieri minime potest propter duritiem partis. Secunda vero deligatio est quã facere potest porus. s. tophus lapis ligatus circa fracturaz. Porus. i. tophus lapis inquantũ ex materia ⁊ a natura efficitur cõmunis cum ceteris est. Inquantuz vero prope formam ossis ex alimento illius fieri debet. Ceteruz molle ac puerile os coalescere potest. Sed raro huius affectionis generatio est: sine implicatione aliorum. Nam magna ex parte musculi adiacentes simul cum alijs corporibus patiuntur effracto osse. Quocirca curatiõis intẽtio duplex est. Altera in osse; altera

in corporibus que circa sunt. Sed de tali intentione iplexis affectibus partium carnosarum dictum iam est. De fractura hac parte agendum est. Cum igitur affectionis sanatio ex poro .i. topho lapide fit: proprio ossis alimento opus est. Cuius excrementū ad pori .i. tophi lapidis generationem subijciatur nature oportet. Quod moderatū quantitate & qualitate sit: necesse est & ob eam rem sanguis talis ac tātus eo ducēdus est: quali quantoqꝫ porus .i. tophus lapis fieri possit. Cumqꝫ ille effluat per fistulas effracti ossis considerare ꝯuenit ipsius quantitatē ac qualitatem: & ita ducere sicciorē aut humidiorē. Sed de his omnibus libro de curandi via & ratione diffusius dictum iam est.

¶ De punctione nerui ac tendonis. Caput. 7.

Nerui preterea ac tendonis punctio: ꝑpter exuperantē sensum & qꝛ pars continua origini est prompte aduocare potest conuulsionem: maximeqꝫ quotiēs nihil possit foras efflari: occecato vulnere cutis. Id igitur aperire opꝫ ac siccare materia tenuiore: que se insinuare in profundum possit vsqꝫ ad neruum vulneratum. At de hoc libro de curandi via & ratione satis iam dictum est. Hactenus de simplicium dispositionum causis sanis.

¶ De implexu dispositionum. Caput. 8.

De implexis deinceps agendum est. In vlcere ergo implicatur in primis quidē cauum: quaꝫ nō aliam dispositionē: sed vlceris differentiam esse existimant. Est autem nō vlceris differentia: sed alterum genus totius morbi in quo substantie corruptio facta est. Itaqꝫ sanatio duplici affectu: duplici eget intentione. Nam ꝯtinuitatis solutio vnionem substantie: corruptio generationē requirit: ac generationis intentiones pauloante explanate iam sunt. Quinetiā rerum natura ostendit: vt in primis taleꝫ sanare dispositionē deinde venire aggredi opus sit. Quotiens ergo pars inanis repleta fuerit: vlcus vero equale extiterit: alteram intentionem auferri contingit. Interposita eniꝫ recens genita carne inter vlceris labra: partes vniri diffidentes impossibile est: Sed aliam intentioneꝫ curationis inueniri oportet. Inuenimus autē si naturam ipsam consideremus partis cui per naturaꝫ inest tegi cute. Id igitur a nobis efficiendū est. Quod si impossibilis intentio est: simile aliquid cuti .i. carnem cuti subsimilem efficiēdum. Talis vero siccior atqꝫ astrictior est. Quo circa siccantibus ac stringētibus medicamētis minime mordentibus cohalescendo vlceri opus est. Nec secus vbi sordes affuerint intentio est detergere. Medicamentū vero salutare detersorium est. At de his libro de medicamentis dictum iam est. Quinetiaꝫ vbi inflammatio quedam: aut effractio: aut durities: aut tumor ex vlcere fatiget: illa prius curari predicta via oportet. Itidem siquid vlceri affluat sanandus: antea fluor est. Eodem modo si intemperies quedam in vlcere affligat: intemperiei auxilia antea adhibenda sunt: sed de his satis.

¶ De curatione figmenti. Cap. 9.

De figmento deinceps agendū est: qđ in plures differentias secari potest. Sed ab euidenti incipiendum est: qđ ex figure mutatione efficitur. Corporis igitur si increscat figura multarum partium corrigi potest: sin increuit emendari vlterius non potest. Intentio autem in his que curari possunt: in diuersum abducit distortionis. Qđ si fractura non recte explanata, alicuius membri figura peccet contracto iā poro. i. topho lapide. Si preterea porus. i. tophus lapis recens fuerit: esstringendo rursus recte fingere: deinde inducere porum. i. tophum lapidem oportet. Infartio preterea hoc genere morbi cōtinetur. Ubi igitur ab humore crasso ac glutinoso efficiatur: vnam habebit intentionē contrariam affectioni: intelligo infartionem. Causa autem sana detergens atq; incidens medicamentū existit: vbi a stercore duro efficiatur opilato intestino. In primis quidem habebit duritiei emendationem ex humido ac pingui clysteri: deinde euacuationē ex acriori. Ubi vero a calculo in vesica efficiatur tantisper propellendus est. Gratia vero omnimode curationis: ex incisione conuellendus. Ceterum humoris preter naturā ɔtenti sanatio oīmoda eūatione efficitur: quemadmodū in purulētis. Sz imoderata repletio imoderata eūatione discutit: quēadmodum sanguine in venis condito. Simili modo siquibus in vētre aut intestinis: aut arteria: aut pulmone pus: aut sanguis continet omnimoda indiget euacuatione. Quibus vero plus cibi aut potus adhuc recentis continetur: euacuatio sanatio est. Quecunq; ergo in pulmone aut thorace continentur: cum tussi euacuatio ac cum medicamētis extenuantibus fieri debet. Quecunq; vero in iecore: aut venis: aut arteriis: aut renibus: aut per vrinam: aut per alium euacuari conueniet. Per vrinam quidem adhibitis medicamentis vehementer extenuantibus. Per aluum vero adhibitis medicamentis trahentibus: atq; aperientibus. Quecunq; in ventre superiore continentur: vomitu. Quecūq; inferiore delectione euacuanda sunt. Quecunq; sub cute incidendo perurendo aut adhibitis medicamentis perurentibus. Simili modo quecunq; in cauo aliquo naturali conduntur velut in thorace. Et vt semel dicatur: eorum que preter naturam in quibusdam partibus continentur intentio sanationis sublatio est. Talia inueniuntur partim ex ipsa dispositione: sed magna ex parte ex ipsis locis affectis. At quecūq; preter naturam sunt ratione asperitatis ducuntur ad habitum naturalem per leuitatem. In osse quidem radēdo: in arteria vero aut lingua leuigando adhibitis humidis minime mordentibus ac glutinosis. Porro quecunq; recedunt a natura sua ratione leuitatis asperitas naturalis inducenda est ex medicamentis admodum detergentibus ac paulum reprimentibus. Uerum quotiens infartio aut angustia aliis committetur morbis: hi prius curandi sunt. Ceterum in libro de morborum differentia dictum iam est; vt dicte dispositiones inflammationi ac duritiei; tumoriq; ⁊ siccitati interdum immoderate;

⁊ item prauis figuris continentium corporum sepenumero comitentur:
quemadmodum quibusdam tumoribus corporū que circa sunt. Quod
si inuicem quidem talium morborū implicantur: indicationes varias
obtinebunt. At sufficiat super vno veluti exemplo facere orationem.
Nam de his omnibus libro de curandi via ⁊ ratione latius perpēsum
iam est. Subijciatur ergo sanguinis multitudinem cuidam parti af-
fluere: ita vt vasa in parte illa extendantur: non maiora solum: sed etiā
minora: que antea effugiebant visum: nunc apparentia quia repleta
sint: quemadmodum in oculis perspicue cernitur interdū propter al-
bedinem tunicule: ac par est vt alia vasa que non videtur extendantur
repleta: nondū tamen apparentia propterea q exigua sunt. Sane ma
teria resudans ex vasis effunditur; aut etiam aliquid effusum iam est
ad interceptas sedes inanes. Huius igitur affectio intentionem ha-
bebit euacuationem. Cumq; affectio sit: quia pars imoderate repleta
fuerit: necesse est excrementum euacuetur: aut recurrendo: aut per ipsaz
affectam partem. Recurret igitur: aut pellendo: aut trahēdo: aut trās-
mittendo: aut aliquo horum: aut omnib9 modis euacuādo. Per ipsam
vero partez euacuabitur: aut perspicue ⁊ euidenter: aut in vapores ex-
tenuatum. Si igitur totum corpus fuerit repletum per ipsum affectū
locum euacuare minime conuenit. Si enim incidendo ac secando eui
denter euacuemus: inferentes dolorem plus materie attrahemus pro-
pter dolorem. Si vero calefacientibus discutere aggrediamur: trahe-
mus per calorem magis ad affectam partem q̄ discutiamus. Quod si
rursus libeat cogere: vt materia que fluxit recurrat: corpus vtpote ple
num nequaquam admittet. Ut ergo ambo hec fieri possint totum cor-
pus euacuare oportet: aut omnino auocare ad alium locum materiam
que in partem affectam influit: atq; ita efficiendum vt de parte affecta
prius expellatur quo fieri potest per loca ampliora. Nam eu cuatio
promptior est. Euacuabimus autez de parte affecta: si reprimamus aut
refrigeremus. Sed etiam loca euacuata ad se attrahunt. Idem enim li
bro de viribus naturalibus definitum iaz est. Et transmittent vasa cor-
roborata reprimentibus medicamētis. Si igit cuncta ita recurrant res
bene se habet. Siquid autem in parte remāserit: cōijciendum est gluti-
nosum existere aut crassum. Proindeq; stipatum vehemēter. Quinetiā
fieri pōt vt nequaq̄ tale sit: sed ad interceptas sedes effusum. Id igitur
per locū affectū euacuari necesse est adhibēdo medicamēta repellētia.
Porro euacuabis potissimū: si in locis interceptis conieceris aliquid
contineri scarificando pariter ac discutiendo medicamentis. Sed cum
omnia medicamenta discutientia calida virib9 existant: mordent quo-
tiens immodice calida fuerint. Cauendū igitur est a nimis calidis ma
ximeq; quotiens affecta pars sūmotenus fuerit: non parum eniz dole-
bit. Si locus simul fuerit affectus ac mordeatur: omnisq; dolor irritat
fluctiones: modice ergo calidum sedat dolorez: maximeq; si humidum
extiterit. Ceterum sufficit discutere positaz summotenus materiaz q̄q̄

discutiens

discutiens medicamẽtuz vehemẽs minime fuerit. Qđ si summe partes
ipperpesse penitus existant. Qđ aũt indiget euacuatiõe fuerit in profun
do: intendere atqz augere oportet discutiens medicamenti caliditatẽ:
quia periculum foret ne prius exolueref q̃ iret in profundũ: non tamẽ
afficeret summas quas tanget partes: vtqz minime affecte sint. Quo/
circa ambo in idem concurrunt ad medicamenti calidioris acriorisqz
vsum: cuz summe partes admittãt ac pfunde indigeant. Hác itaqz ex/
positiõe duximus indicationez. Deinceps ɔsideremus siquid restet ad
curationẽ. Videnf enim nõ pauca restare affectarũ partiũ in quib⁹ est
excrementũ fluctionis. Quedá ergo partes rare: laxeqz: ⁊ molles natu
ra sunt: alie dense ⁊ astricte ac dure. Priores ergo facile euacuanf: alie
acrioribus egent euacuátibus. Item tenuioribus: ac multomagis id fie
ri debet: vbi in pfundo ponunf. Atqz hec rursus alia indicatio erit a
substantia affecte partis: alia ducif a figmento simul ac positione. Su/
bijciatur enim in iecore predictaz esse dispositionez in angustis finibus
vasorum stipatis hũoribus: aut glutinosis: aut crassis: aut multis: non/
ne promptũ erit esculẽtis: ac poculẽtis extenuantibus. Crassitudinem
quidẽ in primis simul cũ lentore facere tenuiorẽ: mox nõ p inuisibiles:
atqz angustas vias sed amplas mãz nocuá euacuare. Ampliores enim
in iecore vene quéadmodum plurime sunt: ac desinunt he in gibbo ad
venam cauam: ille in simo ad portaz. Quocirca facillimũ erit vtrouis
loco stupentur humores prompte euacuare trahendo in ventrẽ humo
res quicunqz in simo: per vrinam vero quicunqz in gibbo condantur.
Ceterum alia indicatio ducitur a iecore: cum sit initium venarum: cuz
enim non seipsum solum quéadmodum multe animalis partes solent
gubernare: sz influit vires venis: periculũ est quotiés phlbeamus ipsi⁹
firmitatẽ rigando aut laxádo cataplasmatibus: in primis iecur ipsum
debilitare circa actionẽ ac debiles venas cunctas efficere: quapropter
permiscere reprimens aliqđ medicamentuz curando ipsum necesse est.
Sed cũ pfunde admoduz positum sit: periculũ est ne vires medicamẽ
ti reprimentis exoluanf nisi manu ducatur ab aliqua alia materia te/
nuiore: qualis aromatũ est. Ac rectius est: si ipsum reprimens medica/
mentũ statim aroma extiterit. insitas eniz habendo duas qualitates ac
vires vehemẽtius operabitur. Ubi igif superuacuus humor fuerit eua
cuatus: ac membrum habeat naturalem humorum mediocritatez: con
siderari oportet num qualitatem aliquam fluctio intulerit: vt si pitui/
tosa sit frigiditatem: si biliosa caliditatem: vt hac sublata saná partem
integre efficiamus. Curabimus vero contrariam imprimentes quali/
tatem quemadmodum dum de curatione intemperiei ageretur docuí
mus: quanto aliquid calidius extitit tantum refrigerando: quo fit vt
necessariuz sit cognoscere naturale ipsius temperiem. Nam quo pacto
scire possumus quáto nã calidius fuerit: aut qñ calefacere desinas. Nõ
cognoscẽtes eniz mensurá nãlis caliditatis fieri minime põt vt abun/
des copia medicamentoꝝ calefacientiũ aut calefacere desinas.

¶ De morbo numeri. Caput. 10.

SEd cum de his abunde dictuz iam sit: tempus est: vt ad egritudines numeri veniamus. Cūq3 duplex earum differentia sit: in quibus pars quepiā deest: eam efficere intētio ē subseruiēdo. s. nature quō antea diffinitum iam est. In quibus exuperat eam excidere vel gladio vel igne vel medicamento perurente propositum est. Cūcta igitur hec fere sanare possibile est. Cuncta autem gignere impossibile est: queadmodum libro de semine docuimus. Quedam vero ⁊ si ea impossibile est gignere: possibile tamen est aliquid alterum facere. Ergo loco eius substantiam aliam efficere possibile est: vt in quibus pars quepiā ossis integre sublata est: substantiam alteram loco eius diffidentem ab osse: carneq3. Que vero loco eius gignitur substantia caro est. Tophi lapidis institutione consistens: aut tophus lapis carnis institutione consistens ac tempore procedēte topho lapidi simillima efficitur. Inter initia vero carni subsimilis potius habetur. Ceterū quauis parte sublata neq3 eandem substantiam ſm speciem: neq3 similez efficere possumus. Tertia intentio honestamentum quoddam inuenit: vt in mancis. At hoc genus eādem cum quātitate init rationem. Quod eniz circa nature dispositionem versatur: illi propinquat. Quod autem genere preter naturam est: illi tantūmodo diffidet: in quo prima quidē intentio sublatio est. Si vero impossibilis sit: sequens est: vt transferatur; quemadmodum per suffusiones. Porro quecunq3 non in totis partibus: sed partibus partium desunt: aut exuperant. si desint: reficiēda sunt generatione. si exuperent: excidenda auferendaq3 sunt. Ita fit vt neq3 alia intentio: neq3 species alia medicamentorum genere sit. Sed ad aliud causarum salutarium genus eundum est: quod positionis impedimenta emendat: vt luxationes intestinorum ac testium. He fiunt aut q2 violenter tenduntur: aut pelluntur: aut quia membrū continens laxatur: aut effringitur. Quocirca curatur partim quia econtrario tenduntur aut in diuersum pelluntur: partim quia membrū continens angustius efficiatur. Sed qua via particularia quis vestiget precepta: libro de curandi via ⁊ ratione perpensum iam est.

¶ De precautione. Caput. 11.

SEquitur vt dicamus quecunq3 in precedentem distulimus orationem. Hanc medici nominant precautionem. Uerum triplex corporum differentia est. Quoddam enim integre sanum est. Quoddam non integre. Aliquod vero egrotat. Primum igitur genus sub sanitatis conseruatione continetur: ac duplex est vt antea docuimus. Secundum ad precautionis vigilantiam. Tertium ad curationis diligentiaz relegatur: atq3 totum hoc genus in humoribus potissimum consistit: quos minime conuenit glutinosos esse: neq3 crassos: neq3 multos: neq3 admodum calidos aut frigidos: neq3 mordaces: neq3 putres: neq3 venenosos. Increscentes enim causa morborum consistunt. Increscunt

autem interdum ab eadem causa: que eos primum genuit. Est quando se inuicem in corpore alterant. Intentio vero sanationis horuz duplex est: alteratio: euacuatioqz. Alterantur igitur: aut ab ipso corpore concocti: aut a quibusdam medicamentis: in quibus continentur medicamina curantia venena animalium venenatorum. Itez medicamina venenosa permutant. Euacuantur autem a medicamentis admoduz calidis: ac purgatione: et clystere: ac sudore: et vomitu. Atqz he communes euacuationes existunt. Proprie vero ex locis in quibus colligūtur consistunt: quemadmodum tertio et quarto volumine de tuenda valitudine diximus dum de dispositionibus laboriosis et annexis ageremus. Euacuantur enim promptius si in primis venis sint per aluum. Si in iecore per vrinam. Si in habitu totius per sudorem: quemadmodum si in capite existant per palatum: aut nares: aut per vtrunqz meatum. Si in thorace: per fauces simul ac tussim. Si in renibus aut vesica: per vrinaz. Ceterum materia auocatur promiscue ab omnibus partibus. Indicatio est vt et ad loca q̄ maxime longinqua. Deriuatur vero ad loca vicina. Quecunqz ergo curant tales dispositiones: salutares causas appellamus: quemadmodum que augēt morbosas ac neutras: quecunqz nec ledunt neqz iuuant: ac fieri potest: vt eas ne causas quidem nominent: quemadmodum plerıqz sophiste contemnentes quidem inuestigare differentias rerum: plurimum temporis in sermonibus conterentes. Sed aduersum eos alibi diffusius disputauimus. At precauendi ars ita se habet.

¶ De modo recreandi corpora. Caput. 12.

Deinceps de modo recreandi reficiendiqz corpus agendum est. Sed quenam horum dispositio sit: et a quibus causis ad habituz nature reuocetur: summatim hoc loco dicetur. Dispositio igitur talis est. Sanguis quidem bonus ac exiguus est. Item spiritus vitalis noie: et animalis. Itidem se habēt partes ipse solide ficciores: proindeqz vires eorum debiliores existunt: et ob eam rem vniuersum corpus frigidius est. Porro cause salutares huiusmodi corrigentes dispositionē vt semel dicatur: sunt quecunqz celerem quidem ac securam efficiunt nutritionem. Particulatim vero motu moderato: ac cibo: potu: somno. Genera motuum sunt: gestatio: deambulatio: frictio: balnea. Ac multo meliora sunt si paulatim fiant: et actiones solitas paulatim attingant. Cibus inter initia humidus: ac cōcoctio facilis esse debet: nec frigidus procedente tempore magis nutriens: potus idoneus: vinū est etate moderatum ac purum et splendidum aut album aut sufflauuz: ita vt odore suaue moderate gustui sit: neqz ex toto aquosuz: nec vehemētē aliq̄ͣ idicās q̄litatē: neqz dulcedinē: neqz acrorē nec amarorē. At de his quēadmodum diximus pauloante libro de curandi via explanatum iam est. Hoc loco non decreuimus docere omnia particularia: sed capita rerum tantūmodo percurrere: de quibus alijs libris latius disseruimus quos scribens quot quiqz sint finem faciam orationi.

¶ Quo ordine libri legendi sint. Caput. 13.

Itaqꝫ supra dictum iam est: vt alius liber sit in quo de statuenda medendi arte tractemus. Hunc duo alij de statuendis artibus antecedunt. Sed hi simul cum eo: queꝫ nunc absoluimus summatiꝫ sunt effecti. Illi vero hunc ordineꝫ habent. De elementis Hypocratis vnus liber est. Deinde tres libri de temperamẽtis: Quoꝝ duo de animalium temperamentis. Tertius de temperamentis medicamentoꝝ exposuit. & ob eam rem librum de viribus simpliciũ medicamentoꝝ nõ bene intelliges: nisi tertium de temperamẽtis diligenter euolueris. Alius preterea liber paruus est sequens duos primos libros de temperamentis qui de inequali intemperie inscribitur. Itideꝫ alij parui sunt. Alter de optima corporis preparatione. Alter de bono habitu. Porro alius liber est in tria volumina diuisus qui de viribus naturalibus est: quem post duos libros de tempamentis: aut etiam post librum de elementis euoluas licebit. Post hunc in multis libris de actionibus animalibus disputamus. Cunqꝫ ad eorum demonstrationes non parum conducat ex dissectione: cognitio in ea primum exerceri opꝫ. Atqꝫ vtilissimi sunt congressus dissectionum: etiam alij plures libri: vnus quidem de discordia dissectionum: aliter de dissectione defunctoꝝ: quibus deinceps existunt duo alij de dissectione viuentium. In alijs quibusdam particulatim instruendis discipulis fecimus dissectionem ossium: musculorum: neruorum: atqꝫ venarum: & arteriaruꝫ. Item aliqui libri alij ex quibus est alius: in quo disseritur vtrum sanguis per naturam in arterijs contineatur. Ceterum alij indicantes actionem earum. Duo quidem sunt de motu musculorũ. Tres de thoracis ac pulmonis motu. Quibus deinceps est liber de causis spirationis. Quibus sequitur liber d̃ voce: de parte animi ac virtute que princeps est: & alijs omnib⁹. Quecũqꝫ de naturalibus & animalibus actionibus queruntur: multis editis voluminibus documus. Que de Hypocratis ac Platonis decretis inscripsimus. Eodem considerandi genere continentur libri de semine seorsuꝫ editi. Item libri de dissectione Hypocratis: quibus omnibus liber de vsu partium sequitur. In dinotationem preterea morboruꝫ liber de locis affectis & venis: liber de pulsibus vtilis est: quo loco etiam presensiones docemus. Antecedũt preterea libruꝫ de pulsibus duo alij libri. Alter de vsu spirationis: alter de vsu pulsuum. Liber preterea de pulsibus in quattuor partes distributus est. Prima est de differentia eoꝝ. Secunda de dinotatione. Tertia de causis pulsuum. Quarta de presensione pulsuum. Ex eodem genere est liber: qui scribitur de instituendis discipulis: de quo artem aut de pulsibus compendium inscribam. Utiles preterea sunt ad hanc consideratioeꝫ libri de pulsibus aduersus archigeneꝫ: in quo enarro ac iudico. Porro vtilis ad presensiones est liber de iudicijs: hunc precedit liber de diebus decretorijs: quinetiã liber de aspirationis difficultate in cognitionem presentis dispositionis ac presensionem futurorũ malorum aut bonorum; circa egrum vti